

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. ABILDTRUP

ABILDTRUPGAARD
OG DENS BEBOERE

- - 1498 — 1925 - -

1160

8.

ABILDTRUPGAARD.

ABILDTRUPGAARD OG DENS BEBOERE

1498—1925

SAMT NOGLE OPLYSNINGER OM SLÆGTERNE:
QWIE I KVIESGAARD, HVID I TRABJERG,
NYEGAARD I BORRIS OG KØBKE I VORGOD

EN SLÆGTSHISTORIE
GENNEM CA. 550 AAR

VED
J. ABILDTRUP

1925
M. CHRISTENSENS BOG- OG ACCIDENSTRYKKERI
STRUER

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
Abildtrupgaard 1498—1925	1
Hvidslægten i Trabjerg ca. 1400—ca. 1500.	5
Ib (Hvid), f. før 1390	6
Christen Ibsen (Hvid), f. før 1430	6
Jep Christensen (Hvid), f. før 1450	8
Hvidslægten i Abildtrup-Nedergaard 1498—ca. 1694.	11
Anders Jepsen Hvid 1498.	11
Niels Andersen (Hvid) ca. 1522—1557, Enken til 1588	16
Lauge Nielsen (Hvid) 1588(?)—ca. 1615.	23
Jørgen Laugesen (Hvid) ca. 1615—1655.	28
Knud Christensen Mørch ca. 1660-1681, Enken til ca. 1694	31
Abildtrup-Nedergaard ca. 1694—ca. 1760	35
Abildtrup-Nedergaard ca. 1760—1925	36
Christen Mortensen ca. 1760—1798	36
Christen Nielsen Nyegaard 1798—1834	45
Christen Christensen Abildtrup 1834—1869	76
Christen Christensen Abildtrup 1869—1906.	87
Christen Abildtrup 1906	87
Hvid-Mørch Slægten i Ny Abildtrupgaard 1688—1925	87
Christen Knudsen Mørch 1688—1733.	87
Peder Christensen (Mørch) 1733—ca. 1770.	97
Christen Pedersen (Mørch) ca. 1770—1793.	103
Peder Christensen (Mørch) 1808—1810	109
Jens Pedersen Abildtrup 1838—1872	109
Slægten Nyegaard fra Graahede i Aadum	110
Christen Jepsen Nyegaard	111
Niels Christensen Nyegaard	119
Slægten Købke	124
Navneliste	139

FORORD.

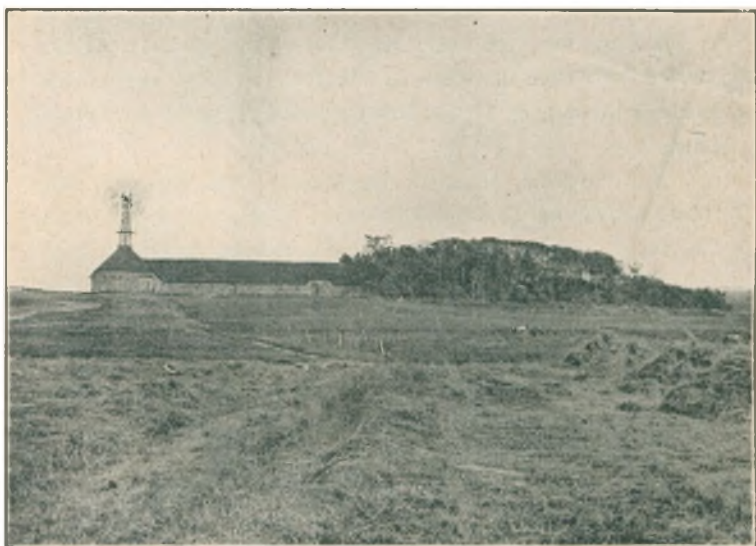
NÆRVÆRENDE SLÆGTSBOG, som jeg i adskillige Aar har samlet Materiale til, udsendes med Følelsen af, at Arbejdet langt fra er lykkedes, som det burde. Dog haaber jeg, at den trods sine Mangler maa blive til Glæde for Slægten, for hvem den udelukkende er skrevet, og udenfor hvis Kreds den neppe vil have videre Interesse.

Statsbiblioteket, Aarhus, Landsarkivet, Viborg, Rigsarkivet, Matrikelskontoret og Stednavneudvalget i København er jeg megen Tak skyldig for den Venlighed og Hjælp, som jeg der har modtaget under mine Undersøgelser. En særlig Tak til *Hr. Registrator Hofmann-Bang* i Viborg. Endvidere takkes de Medlemmer af Slægten, som har bekostet Bogens Trykning, og ikke mindst *Hr. Dr. med. J. Veje, København*, og *Hr. Tømrermester Overgaard, Herning*, som har bekostet Billederne, samt gjort det muligt, at en Del Stof er medtaget, som ellers var blevet udeladt.

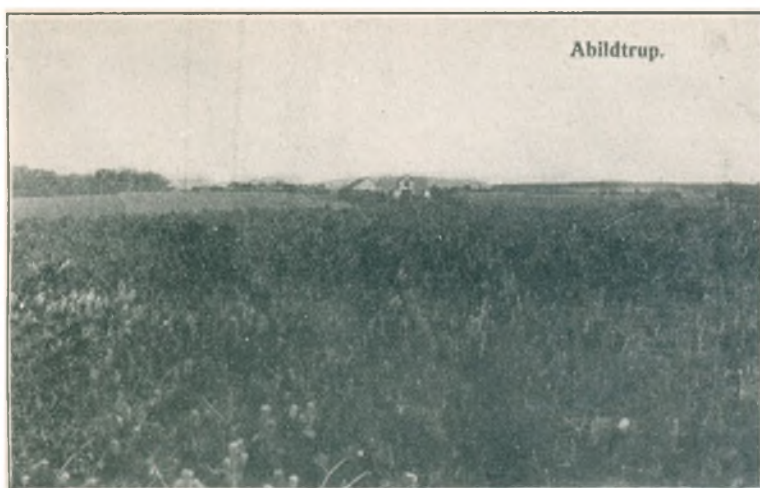
Sidst og ikke mindst skylder Slægten Chr. Nielsens Dattersøn, *Chr. Rahbæk, Fruergaard*, en stor Tak for de mange værdifulde Oplysninger, han har givet mig om Chr. Mortensen og Chr. Nielsen i Abildtrup.

Lomborg nordre Skole, d. 10. Juli 1925.

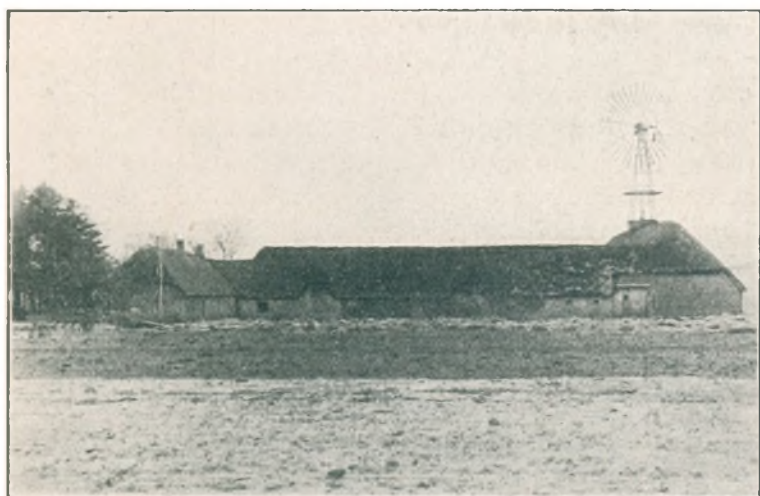
J. Abildtrup.

Abildtrupgaard.

Abildtrup By. Ejendommen, der ses midt paa Billedet, ejes af
Chr. Abildtrup i Nedergaard.

Abildtrup-Nedergaard.

Abildtrupgaard.

1498—1925.

OMTRENT midtvejs mellem Herning og Ringkøbing ligger det udstrakte Hedesogn Vorgod, som af Vorgod Aa deles i en østlig Del, beliggende i Hammerum Herred, og en vestlig Del, beliggende i Bølling Herred.

Paa østlige Aabred, omtrent hvor Ringkøbing Landevejen skærer Aaen, kun nogle faa Meter fra det Sted, hvor Barde Aa udmunder i Vorgod Aa, ligger den lille Landsby Abildtrup, bestaaende af 3 Gaarde og 1 Villa, som ligger lunt og hyggeligt i Læ af Haver og Plantninger.

I den nyere Tid er Gaardene stærkt udparceret, saa der nu paa Abildtrup Mark ligger spredt ca. 50 Ejendomme.

Men oprindeligt var der kun een Gaard i Abildtrup, en saakaldt „eneste gaard“, nemlig den nuværende Nedergaard, som indtil Midten af forrige Aarhundrede laa nede i den dybe Aadal, kun nogle faa Skridt fra Aaen, men dog paa saa høj Grund, at den ved Højvande ikke kunde generes.

Før Beplantningen og Udstykningen tog sin Begyndelse, laa Byen meget ensom og i triste Omgivelser, idet den paa alle Sider var omgivet af et bredt Bælte af Hede. Afstandene til nærmeste Naboer var: til Barde $\frac{1}{4}$ Mil, til Store Ahle $\frac{1}{2}$ Mil, til Havnstrup i Snejbjerg 1 Mil, til Fjølstervang 1 Mil og til Vorgodby $\frac{1}{2}$ Mil.

Det eneste oplivende Moment var Engene og lidt Egepurl øst for Gaardene, ellers kun Hede i alle Retninger. Først

1754 fik man nærmere Nabo; thi det Aar lod Lillelund paa Sindinggaard det nuværende Rimmerhus bygge¹⁾.

Men i saa øde Omgivelser har Abildtrup ikke altid ligget.

For 4—500 Aar siden var Gaarden omgivet af herlige Egeskove. 1498 svarede Gaarden Skovsvin i Afgift af Skov, som hørte til Ejendommen²⁾.

Som en Levning fra Skovtiden findes endnu Barde og Abildtrup Krat. Sidstnævnte har i Mands Minde været betydelig større og kraftigere end nu men; det har i den senere Tid lidt meget ved Ildebrand.

I gamle Papirer, der har ligget i Abildtrup, stod, at Abildtrupmændene havde fælles Rishugning i Abildtrup Lund, et Navn, der nu er forsvundet i Folkemunde. Nævnte Rettighed er benyttet indtil for nylig. Man skar Tøjrepæle, Plejslag o. l.

Ligesom andre Stednavne har ogsaa Navnet Abildtrup i Tidens Løb forandret Form. 1498 skreves det Abiltorp, 1522: Abiltrop, 1531: Abeldrup, 1585: Abildrup, 1587: Abillstrup, 1632: Abbildtrupp, 1683: Abild-Drup, 1688: Aveltrup og Avildtrup og nu Abildtrup.

Da Torpnavnene som Regel er sammensatte med Personnavne, har dets oprindelige Navn maaske været Abeltorp. Og i saa Fald maa man tænke sig, at en Mand ved Navn Abel i den Tid Torpene anlagdes har bosat sig her og som Torpens Grundlægger givet den sit Navn.

Dog tyder flere Ting paa, at Forstavelsen af Navnet ikke her skal tages i Betydning af Personnavnet Abel, men snarere i Betydning af Æble.

I førnævnte Barde Krat findes den Dag i Dag en Mængde Abild; men i Skovtiden har der naturligvis været mange flere, ja, saa mange, at de antagelig har givet Anledning til Dannelse af Stednavne.

I Krattets Nærhed findes to Højdedrag kaldet Store- og Lille Abildbjerg og tæt forbi disse løber Abild Aa. Det er ikke sandsynligt, at det er Torpens Grundlægger, Aaen og Højdepunkterne har faaet Navn efter. Snarere er det de mange Abild, som har givet dem Navn; men er dette Tilfælde, lig-

1) Jydske Samlinger 3 R. II B. S. 373.

2) Lundenæs Jordebog 1498.

ger det nær at antage, at de ogsaa har givet Torpen Navn.

Sagnet fortæller, at Abildtrup engang har været et Herresæde; men de skrevne og trykte Kilder udviser dog intet derom.

Omkring Aar 1500 hørte til Gaarden ca. 2000 Tdr. Land. Deraf var naturligvis det meste Skov eller Hede.

Men maaske har Abildtrup forhen været endnu større.

En Del Jord ved Graatop helt ude ved Nørre Vium Skel skal engang have hørt til Gaarden. Paa Vestergaards Mark i Fjelsevang findes to store Fordybninger i Jorden kaldet Abildtrup Pøtter. Da paagældende Sted ligger langt udenfor Abildtrups Enemærker, er det mærkeligt at træffe dette Navn her, med mindre Jordene hér engang i en fjern Fortid har hørt under Abildtrup.

Af Markbogen fra 1683 vides det, at en Del af Barde Jord, kaldet Ottinggaards Mark, har hørt til Abildtrup.

Paa Fjelsevang Mark ligger en nu næsten ødelagt Gravhøj, kaldet Abildtrup Høj; men dette Navn hidrører snarest fra, at man fra Højen har kunnet se Abildtrup.

Den oprindelige Gaard i Abildtrup er som nævnt den nuværende Nedergaard, et Navn, som hidrører fra den Tid, den laa nede i Aadalen, nogle Meter Vest for sin nuværende Plads, hvortil den flyttedes ca. 1852.

Gaardstomten ses endnu og viser, at de gamle Bygninger har været ret betydelige. Stuehuset, der var grundmuret, laa frit mod Syd og var i det væsentlige indrettet som det nuværende, der til Dels er opført af Materiale fra den gamle Gaard.

Mod Nord laa Laden, som var smal og lang med Køreport tværs igennem og sammenbygget med 2 Længer. Den var opført af svært Egetømmer, som før havde været brugt til Lade paa samme Sted, og da Gaarden flyttedes, blev det brugt til den ny Lade.

I østre Længe var tre Faarehuse, Vognport, Huggehus og Aftægtslejlighed, og i den vestre var der Kreaturstald, Hestestald, stor Studestald og Karlekammer med to Dobbelt-senge. Gaardspladsen var stor. Møddingen laa ind mod vestre Længe.

Ved Hovedindgangen hang en Malmklokke, som kaldte

Gaardens Folk sammen til Spisetiderne. Nogle Alen tilvenstre for Hovedindgangen stod Bindestenen, hvorved Ridehesten bandtes. I Nærheden af Bryggersdøren stod Brønden, som var forsynet med Brøndvippe. Syd for Stuehuset laa Haven. Syd for igen laa Gaardens Smedie.

Igennem Gaarden førte en gammel Adelvej, saaledes kaldtes den 1733¹⁾.

Kommende fra Ahle fulgte den Aaen paa dens østlige Bred i kort Afstand. Ved Abildtrup gik den gennem Køreporten i Laden, over Gaardspladsen, ud af østre Gaardsled og derefter Syd paa, hvor den efter at have passeret Vadestedet i Lille Bækken delte sig i tre Arme, hvoraf den ene drejede af til venstre og gik til Rimmerhus. Den anden tog Retningen ad Fjelsestervang. Den blev kaldt Abildtrup Drivevej. Den tredie Vej fortsatte Syd paa til Vorgodby, men stadig holdende sig paa venstre Aabred. Det var i gamle Dage Abildtrup Kirkevej. Naar man fra Abildtrup skulde til Lund Marked, fulgte man Ahlevejen, til man naaede Krattet, der da strakte sig næsten til Aaen; her drejede en Vej af mod højre op gennem Krattet og fortsatte øst paa ad Haunstrup og videre til Gjellerup Lund. En gammel Vej kom fra Barde, fra den berømte Drivervej fra Holstebro til Sønderjylland. Lige ved Gaarden stødte den til Ahlevejen, men maatte forinden passere et dybt Vadested i Aaen nogle faa Skridt fra Laden.

Der fortælles, at naar Bønderne blev bøjet fra Herningsholm og skulde køre til Ringkøbing med Landgildekornet, saa skulde de køre Vejen ad Abildtrup og tage et Læs Lim med hjem. Men naar de kom hjem, syntes Forvalteren, at det var saadanne bitte Læs, de havde paa. Bønderne undskyldte sig med, at naar de kørte gennem Abildtrup Aa (Vadestedet), saa skyllede Vandet Limen af, og saa kunde de jo ikke faa det med. Den Forklaring maatte Herremanden lade sig nøje med ²⁾.

De gamle Veje er nu en Saga blot. Som Helhed bruges de ikke mere. Flere er der kun enkelte Spor tilbage af. Det gælder saaledes Ahle- og Bardevejen og Abildtrup Drivevej.

1) Hammerum Herreds Justitspr. 3. Oktbr. 1733.

2) P. Stavnstrup: Herningholms Historie S. 11.

Ahlejeven maa engang have været brugt meget; thi nordligst paa Gaardens Hede kan endnu tælles 26 Par dybe Vejspor lagt Side om Side.

Hvidslægten i Trabjerg.

Ca. 1400—ca. 1500.

Den første kendte Ejer af Abildtrup, Vorgod Sogn, Anders Hvid, nedstammer, som vi siden skal se, fra den lavadelige Slægt Hvid, som gennem det 15. og 16. Aarhundrede har boet paa Herregaarden Trabjerg i Borbjerg Sogn ved Holstebro.

Navnet Hvid er ældgammelt. Det forekommer allerede 973, da Fyn fik sin første Biskop ved Navn Odinkar Hvide. Omkring Aar 1000 blev Gysser Hvid og Hiælte Skæggesøn af Olaf Trygvesen sendt til Island for der at udbrede Kristendommen.

Paa Kong Erik Ejegods Tid levede den navnkundige sjællandske Jarl Skjalm Hvide, d. o. 1113, Stamfader til den berømte Hvideslægt, hvortil regnedes Mænd som Esbern Snare, Absalon, Anders Sunesøn, Marsk Stig, Jacob Erlandsen og Jens Grand. 1159 (eller 1158) nævnes en Palle Hvid som Medunderskriver af Stiftelsesbrevet for Vitskøl Kloster. Samme Palle Hvid er senere, 1163, sammen med Kong Valdemar d. Store m. fl. Medunderskriver paa det Gavebrev, hvorved Prins Buris oprettede Tvis Kloster. Omkring 1300 gjorde Bønderne i den sydlige Del af Nørre Jylland Oprør mod Kongen. Blandt Bøndernes Førere i Hardsyssel nævnes en Mand ved Navn Hvid¹⁾.

1333 pantsætter Petrus dictus Huid de Eskilsthorp in Ods hæret til Peder Nielsen af Hørby sit Gods i Uglathorp. I et gammelt Gælds brev, udstedt paa Hindsted Herredsting d. 4. Septbr. 1343 nævnes en Petrus Hwith, som 18. Marts 1363 kaldes Petrus Huid de begh. Dennes Segl er bevaret. Det viser en Lilje i Skjoldet, det samme Mærke, som Lilje-Julerne fører. 1359 blev Ove og Peder Andersen Hvide til Margaard myrdede af Fiskere i Middelfart, rimeligvis fordi de var Deltagere i det daværende jyske Oprør.

1) Storgaard Pedersen: Hardsyssel S. 100.

I et Pergamentsbrev af 1394 i Rigsarkivet nævnes Johannes Hvid, hvis Vaaben i Skjoldet har en halv Buk. 1489 var Jess Hvid Herredsfoged i Odense Herred og Espen Hvid Landstingshører, senere Byfoged i Odense¹⁾.

Om Hvidslægten i Trabjerg, som skal skildres i det følgende, har noget at gøre med nogen af ovennævnte Bærere af Hvid-Navnet, som kunde suppleres med flere Navne, kan ikke her afgøres. Derimod er det sandsynligt, at kongelig Rentemester Christen Hvid²⁾, d. 1536, Søn af Peder Hvid i Holstebro og Dattersøn af den ansete, adelige Borgemester Jens Blaabjerg hører til Hvidslægten i Trabjerg og Abildtrup.

Ib (Hvid)³⁾

f. før 1390.

Den første kendte Mand af Hvidslægten i Trabjerg hed Ib (Hvid). Han boede her i 1ste Halvdel af 1400erne og er sandsynligvis født i Slutningen af 1300erne.

I Forening med sin Hustru, hvis Navn ikke kendes, og Søn, Christen Ibsen, gav han Borbjerg Kirke en Jord, hvoraf der aarlig svaredes i Afgift 1 Ørte Korn.

Christen Ibsen (Hvid).

f. før 1430.

Ib Hvids Søn, Christen Ibsen, som efter Faderen overtog Trabjerg, er antagelig født før 1430, da vi 1464 træffer ham som Sandemand i Hjerm Herred, hvilken Stilling han vanskelig har faaet, før han var 35 Aar. Hans Hustru, hvis Navn er ukendt, var en Søster til Adelsmanden Jes Qvie, som fra 1476 til 1486 var Lensmand paa Riberhus. Deres Fader antages at være Povl Qwie, som 1439 pantsatte Kvisgaard i Fabjerg Sogn til sin Søstersøn Peder Arstsen af Ørs. Poul Qwies Fader, Niels Qwigh, pantsatte 1388 sit Arvegods i Nebel i Almind Syssel. Dennes Vaaben fra 1399 er afbildet i dansk Adelslexikon med 2 parallelle Bjælker i et Skjold⁴⁾.

Christen Ibsen eller Jepsen var i mange Aar Sandemand.

Som saadan træffer vi ham første Gang paa Hjerm Herredsting 1464 „den Løverdags næst før Pinsedag“.

1) Slægten Hvid. 1910, Danske Samlinger IV B. Side 351, lydske Samlinger 2 R IV B S. 241. 2) O. Nielsen: Hjerm og Ginding Hrd. 87. 3) Om Slægten Hvid i Trabjerg se O. Nielsen: Hjerm og Ginding Herreder 164 fl. 4) O. Nielsen: Skodborg og Vandfuld Herreder 125.

Da Tingsvidnet, hvori han omtales, er det ældste Dokument, hvori nogen af Hvidslægten er omtalt, hidsættes det her i sin Helhed og lyder saaledes:

Tingsvidne af Hjerm Herredsting fra 1464.

Alle men, thenne breff seer eller hører lesth, hæsæ ny Symen Spendh tinghør paa Herum herres tingh, her Jeb Tornstensen, presth i Nagher Nis Byrstingh, Jep Jenssen, Grauers Knutssen, Matis Godh och Offer (offe') Scriuer kærligh meth Gudh. Kundgøre wy for alle men meth thettæ wort open breff, quod sub anno domini mcd lx iiij theu lówærdagh nesth for pinssæ dagh tha war skicket for oss och for flere gode men, sum tha nerwerendes war pa fornefnde tingh, hæderligh man her Christiern Laurissen, soghenpresth i Bordberigh, esketh, fek och framlædæ eth w vildugh tingswinde aff vlij donde men, logligh op kræfuet aff stockæ, sum war Nis Byrsting, Nis Matissen, Per Symenssen, Symen Jenssen, Nis Jenssen, Bonde, Las Morthensen och Nis Anderssen, tæssæ fornefnde men wintnth (wintz samdræktæligh paa theres gode tro och rættæ sandæ, ath the nerwærendes war paa fornefnde tingh, hørde och soo, ath sandæ men i Herum hæreth, sum war Anders Jenssen i Aspe och *Christiern Jebssen i Troberigh* war pa fornefnde tingh indh [en] iiij stockæ then neste tingh dagh effther the gørde theres togh och tyl stodh theres togh, sum sandæ men tyl fornæ tyl stodh theres togh, swo at the war pa Bordberigh mark sindhen och, so østen fra then wadh nesth østen Bordberigh kyrkæ pa then hwsstedh, sum ær preste rættæ gordh i fornefnde Bordberigh soghen och ligher fra then wadh, hwstedh och then obols tofftæ nesth østen with i mellom thæ ij skelsten och østherligh, sum hwn gangher oc soo westhen ligæ fra the fornefnde skelsten och østen i bek tyl midstrøm tyl fornefnde prestegordh, tyl hindher rættæ en mærkæ, wdhen bisyn 3: (Bispen?) hafde ther nogher ene merkes jordh i then fornefnde obols toff (!) Thet tæ so for oss windet, thet hørde wy oc saa oc windæ thet meth wore inzel henghen for thette breff, datum anno domini ut supra.¹⁾

Derefter gaar der 22 Aar, inden vi igen hører om ham.

Den 28. April 1486 blev der afsagt Dom²⁾ paa Hjerm Herredsting vedr. Vejrum Præstebords Ejendom. Blandt de Mænd, der er med til at udstede Domsdokumentet, nævnes en Christen Jebesen. Rimeligvis er han identisk med ovennævnte Sandemand.

Derimod er der næppe Tvivl om, at den Christen Jebesen, der nævnes som Sandemand i et Tingsvidne af 6. Maj 1486³⁾ vedr. et Sandemandtog paa Vejrum Præstebords Ejendom, er Christen Jepsen i Trabjerg.

1) Borbjerg Præstearkiv. 2) Hardsyssel Diplomatarium. 3) Hards. Dipl.

Christen Jepsen havde 2 Sønner, nemlig:

1. Christen Christensen; boede i Skave i Borbjerg Sogn.

I et Brev af 25. April 1493 hedder det, at Christen Christensen i Skave¹⁾ og Jep Christensen i Trabjerg kendes sig ingen Del at have i Kviesgaard i Fabjerg Sogn.

I et andet Brev dateret 6. Maj 1493 omtales han vedr. en Arv, som han havde i Jes Qwies Gods i Bølling Hd.

Ved et Brev af 1515 bekræftede Kongen, at Christen Christensen²⁾, Skave og Jep Christensen i Trabjerg var i Besiddelse af Hogager og en bygt Gaard i Stendis i Ryde Sogn. Christen Christensen maa i alt Fald en Tid have været Medejjer af Trabjerg; thi 1517 lod han og Broderen læse deres Lavhævd paa Trabjerg Gaard, Gaardsted og Bolsted med tiliggende Marker.

2. Jep Christensen boede i Trabjerg.

Jep Christensen (Hvid).

f. før 1450.

Det vides ikke, naar han har overtaget Trabjerg efter Faderen, Christen Ibsen. Første Gang, vi træffer ham, er i Sale Kirke d. 26. April 1492³⁾, hvor han var med til at afsige en Dom i Anledning af en Strid om noget Gods i Malt og Gørding Herreder. Hans Meddommere var Biskop Niels i Viborg, Væbnerne Peder Nielsen i Tim, Albert Skeel i Hegnet, Oluf Pedersen i Spøttrup, Erik Juel i Svenstrup Hovgaard, Ejler Tun i Galtrup, Christiern Hvas i Kaas, Jens Kaas i Volstrup, Peder Brokkenhus i Lerbæk og Bønderne Nis Sale i Nittrup og Svenning Tygesen i Trandum.

At vi træffer Jep Christensen som Meddommer blandt saa mange fornemme Adelsmænd viser, at han har været en betydelig og anset Mand.

Hans Moder var en Datter af Adelsmanden Povl Qwie i Kviesgaard i Fabjerg Sogn. Hendes Broder Jes Qwie, der en Tid var Lensmand paa Riberhus, havde ejet Kviesgaard. Ved hans Død afgav Jep Christensen og hans Broder Chr. Christensen i Skave i et Brev af 25. April 1493 den Erklæring, at de ingen Del havde i Kviesgaard.

1) Ell. Gøyes Jordebog 375. 2) Suhms nye Samlinger til D. H. I 84 - 85. 3) Ribe Stiftskiste Nr. 397.

Endnu i 2 Breve¹⁾ fra samme Aar finder vi Jep Christensen omtalt.

I det første, der er dateret 13. April 1493, hedder det, „at Jep Cristiernsszen og Christiern Persszen, som kaldes Cristiern Aal, forligtes i Viborg i Niels Scriffueres Stue om det Gods, hæderlig og velbaaren Kvinde, Fru Margret Cristiernsdotter havde af forskrevne Cristiern Persszen og hans Fader, og som Jep Cristiernsszen havde delt i saa Maade, at Fru Margret skulde beholde samme Gods sin Tid efter det Brev, hun havde af Per Aal og Cristiern Aal, men give dem hvert Aar 8 Tdr. Korn og Jep Cristiernsszen 4 Tdr“. Bag paa Dokumentet staar: „Fru Margret Qwies Brev, som Per Aal og Jep Cristiernsszen i Trabjerg have undt hende paa det Gods i Bølling 1493“.

Det andet Brev er dateret die bti Johannis ante portam latinam (6. Mai), og deri „kjende Per Jensszen Aal og Cristiern Persszen Aal sig skyldige at være til Jep Cristiernsszen i Trabergh og Cristiern Cristiernsszen 2 Tdr. Byg aarlig af den Broderdel, som Brevudstederne arvede efter Jes Qwie i Gods i Bølling Herred, i hvilket Gods Jep og Cristiern Cristiernsszen have en Søsterdel af ret Arvedel, for det Gods, Jes Qwie udsatte, og hvori deres Fader have ret Arvedel; herfor gives nu Vederlag i en Gaard i Staffingh“.

Omkring 1494 døde Adelsmanden, Hr. Niels Eriksen (Gyldenstjerne).

Straks efter hans Død opstod det Rygte i Ginding Herred, at hans Signet skulde være „gravet igen“. Ved dette Udtryk kan enten være ment, at det var bleven eftergjort, eller at det var bleven opgravet af Jorden.

Da Fru Inger til Landting, Niels Eriksens Datter, hørte, at hendes Faders Signet skulde være gravet igen og blive brugt til at forfalske Breve med, — blev hun meget foruroliget. Hun lod derfor sin Foged optage Vidne herom ved Ginding Herredsting d. 8. Maj 1494 og fordrede alle Breve fremlagte, som var beseglede med hendes Faders Signet med Tilsagn om at ville staa ved dem, dersom Seglet var rettelig anbragt. Der meldte sig imidlertid ingen andre med Breve med Hr. Niels Eriksens Segl end Jep Christensen i Trabjerg, der

1) Ell. Gøyes Jordebog 274. 2) K. Barner: Rosenkrantz's Historie I B 182.

havde eet, og Seglet for det fandtes at være rettelig anbragt¹⁾. Signetet blev derpaa paa Tinge kendt dødt og magtesløst.

Derefter finder vi Jep Christensen nævnt i et Vidne²⁾ af Viborg Landsting dateret 2. Juli 1496. I Vidnet hedder det, at Anders Jull, Foged paa Bjørnholm, paa Hr. Erik Ottesens (Rosenkrantz) Vegne æskede og fik et Thingsvidne af 8 Dannemænd, Jep Christensen i Trabjerg . . . (derefter følger Navnene paa de 7 andre Dannemænd), at de samme Dag paa fornævnte Landsting saa og hørte, at Anders Juul var der med 2 Lov- og Lavhævdshøringe, der vidnede, at de havde set og hørt, at Anders Jull 3 Gange havde været paa Sønder Herredsting og paa Hr. Erik Ottesens (Rosenkrantz) Vegne budt Lavhævd paa alt det Gods og Ejendom, som ligger til Bjørnholm i Sønder H inden og uden Birket, og af Fogden og Herredsmændene derefter var funden til sin Lavhævd paa bte Gods, samt at de vare nærværende paa Drammelstrup Gaard, da Anders Jull lovtime Dag selv tolvte med Riddersmændsmænd og gode jordegne Bønder „indvordede“ Bjørnholm med Ladegaardene Drammelstrup og Obdrup og øvrige Tilliggende.

Jep Christensen³⁾ og hans Broder, Christen Christensen i Skave, ejede foruden Trabjerg, Hoager i Borbjerg og 1 Gaard i Stendis i Ryde Sogn, som forhen havde hørt til Stubber Kloster. Ved et Brev af 1515 bekræfter Kongen deres Ejendomsret til nævnte Gaarde.

Sidste Gang, vi møder Jep Christensen, er 1517, da han sammen med Broderen i Skave lod læse deres Lavhævd paa Trabjerg Gaard, Gaardsted og Bolsted med tilliggende Marker.

Under Grevens Fejde blev Jep Christensens Gods forbrudt; men i Følge kongeligt Brev⁴⁾ af 1. Decbr. (Fredag efter S. Andree Dag) 1542 til Mester Mads Ibsen Hvid, Sognepræst i Holstebro, som havde været i Kongens Minde for sit, sin Moders og sine Medarvingers Bondegods i Hardsyssel, fik Jep Christensens Arvinger Lov til at beholde deres Bondegods ligesaa frit og for samme Landgilde som før Fejden.

1) K. Barner: Rosenkrantz's Historie I B. 189. 2) Samme 189. 3) Suhms nye Samlinger I 84-85. 4) Kronens Skøder.

Jep Christensen havde mindst 2 Sønner, nemlig:

1. Mads Ibsen Hvid, Sognepræst i Holstebro 1543. Tog antagelig Magistergraden i Wittenberg. Gift med Lene Olufsdatter (Gyldenstjerne), Datter af Adelsmanden Hr. Oluf Pedersen (Gyldenstjerne) til Estvadgaard og Fru Anna Ludvigsdatter (Rosenkrands). Blev Ejer af Estvadgaard. Laa stadig i Strid med sin Hustrus Slægt. Se nærmere om ham hos J. Kinch: M. Mads Hvid i „Jydske Samlinger“, 9 Bind, 1. Hefte 1882 og 9. B., 4. Hefte 1883.

2. Anders Jepsen Hvid. Ejer af Trabjerg og Abildtrup m. m.

Hvidslægten i Abildtrup-Nedergaard 1498—ca. 1694.

Anders Jepsen Hvid 1498.

Den første kendte Ejer af Abildtrupgaard hed Anders Hvid. 1498 svarede han følgende Afgift af Gaarden til Lundenæs Slot: „1 $\frac{1}{2}$ ørte rug, 1 $\frac{1}{2}$ ørte byg, skoffsvin, 1 pund smør, 2 Leding oc setgerd, 2 skip haffre kongstet“¹⁾. — Denne Anders Hvid maa være identisk med den Anders Jepsen Hvid, som i første Halvdel af 1500'erne boede paa Herregaarden Trabjerg i Borbjerg Sogn ved Holstebro ca. 4 Mil fra Abildtrup. Det sluttes af følgende Grunde:

- I. Begge bærer de det paa Egnen ret sjældne Navn Anders Hvid.
- II. Navnet Wisti forekommer baade i Hvidslægten i Trabjerg og i Hvidslægten i Abildtrup.
- III. Af 2 gamle Breve fra 1493 ved vi, at Anders Hvids Hustru, Fru Margrethe i Trabjerg og hans Fader Jep Christensen i Trabjerg havde Jordegods i Bølling Herred, hvortil Abildtrup regnedes paa den Tid. Det er saaledes sandsynligt, at Anders Hvid, som ejede en Del Gods omkring paa Egnen, har faaet Abildtrup med sin Hustru eller ogsaa arvet det efter sin Fader.
- IV. 1498 ejedes Abildtrup som ovenfor nævnt af Anders Hvid; men 1522 hed Gaardens Ejer Niels Andersen²⁾ Da det vides, at Anders Hvid i Trabjerg havde en Søn af dette Navn, maa det være denne, som har faaet Abildtrup, særlig da vi med Grund kan formode, at de døde

1) Lundenæs Lens Jordebog 1498. 2) Gl. jydske Tingsvidner 44.

samme Aar. Niels Andersen, Anders Hvids Søn i Trabjerg, døde 1557, men af en Retssag fra 1587 fremgaar det, at Niels Andersen i Abildtrup ogsaa netop døde dette Aar eller der omkring. Det ser ud til, at de begge var i en Alder af ca. 65 Aar.

V. Omtrent ved den Tid, Niels Andersen forsvinder i Abildtrup, arver Anders Hvids Søn Niels Andersen, Trabjerggaard, nemlig 1553.

Det er meget usikkert, at Anders Hvid har boet i Abildtrup; i alt Fald har han ikke boet der efter 1500; thi dette Aar gav han Niels Klemmensen til Blæsbjerg 10 Mark og 1 Td. Honning for at blive Herredsfoged i Ginding Herred.

Ved samme Tid har han saa maaske overtaget Trabjerggaard efter sin Fader, Jep Christensen. Foruden denne Gaard og Abildtrup ejede han adskillige Bøndergaarde samt havde en Del Gods i Forlening.

1510 var han af Vestervig Kloster forlenet med 2 Gaarde i Borbjerg, og 1514 lejede han og hans Hustru paa Livstid af Gudum Kloster en Gaard i Felde i Ryde Sogn¹⁾. 1524 fik han af Frederik d. I for sig og sine Arvinger til evig Tid Brev paa Hodsagergaard og Brogaard i Hodsager Sogn imod at give samme Landgilde, som andre lige gode Selvejere i Ginding Herred plejede at yde.

Den ene af de to Gaarde i Borbjerg, som han havde været forlenet med, var maaske Hedegaard; thi 8. August 1590 udstedtes kgl. Befaling til Anders Jepsens Arvinger om at udlevere Breve paa Borbjerg Kirkes Gaard kaldet Hedegaard, med hvilken han havde været forlenet.

Under Klementsfejden maa han have taget Parti for Bønderne og derved forbrudt sit Gods; thi 1542 fik han kgl. Bevilling paa at beholde sit Bondegods for samme Landgilde som før Fejden²⁾. 2. Septbr. 1571 udstedtes kgl. Befaling til Landsdommeren om at stævne hans Arvinger for nævnte Bondegods, men disse paastod, at han havde købt det førend Skipper Klements Opløb, og at det var indløst igen fra Kronen, efter at Fejden var afstillet. Dette Gods var Graasand, 1 Gaard i Høstrup, 1 Gaard i

1) Æ. Ark. Reg. III 161, 228. 2) Kanc. Reg. 1535-50 S. 250.

Tinkerdal og nogle Enge i Simmelkjær, som brugtes til Silkegaard i Feldborg.

Anders Hvid maa ogsaa have ejet en Gaard ved Navn Hessellund; thi 1560 stævnedes hans Arvinger Anders Christensen Sandberg til Kvelstrup for Gaarden Hessellund; men Sandberg erklærer, at det maa bero paa en Fejltagelse, da Hessellund ikke var tilfaldet ham efter Anders Hvid. Det viste sig ogsaa at være Tilfældet; thi blandt Arvingerne var der ganske rigtig en Anders Christensen, som havde faaet en Gaard ved Navn Hessellund, men det var en anden Gaard af samme Navn¹⁾. Endvidere har han maaske ejet eller haft i Forlening en Gaard i Hogager; thi 1560 fradømtes $\frac{1}{8}$ af en Gaard i Hogager Mag. Mads Hvids Arvinger, og 1575 gjorde Lensmanden Indsigelse imod Anders Jepsens Arvingers Ret til en anden Trediedel²⁾.

Anders Hvid var af adelig Stand, hvilket fremgaar af, at han 1543 blev takseret til Skat lige med andre adelige. Dog har Slægten stadig maattet kæmpe for at hævde sig som saadan. At dette forholder sig saaledes, ses af følgende Rets-sager: Anders Hvid havde en Sønnedatter, Fru Karen Nielsdatter, som arvede Trabjerg efter ham. 1617 havde hun en Retssag med Fru Karen Munk i Staby Kærgaard, og under denne fremsatte Fru Karen Munk den Paastand, at Fru Karen Nielsdatter ikke var en Adelsperson; men dette modbevistes af en Landstingsdom af 2. Marts 1611, og Karen Munks egen Mand, Peder Munk, havde tidligere under en Gælds-sag imod hende for Rigens Ret erkendt hende for en Adelsperson³⁾.

Samme Aar, altsaa 1611, stævnedes hun af Lensmanden paa Lundenæs for et Bænkebrev⁴⁾, som hun havde udgivet vedrørende nogle Enge. Lensmanden formentede at kunne bevise, at Karen Nielsdatter ikke var af Adelsstand, men at hendes Fader Niels Andersen, og Farfader, Anders Hvid, var Bønder og alt hendes Gods Bøndergods, men det mislykkedes for ham; thi af de fremførte Vidner fremgik det, at Fru Karen Nielsdatter var en Adelsperson.

Det stod altsaa fast, at Anders Hvid var adelig.

1) Rigens Dombog 1559 og 1560. 2) Æ Ark Reg. IV 249–250. 3) Landstingets Dombog 1617 C. 58, 102, 145. 4) Dokument uden retslig Medvirkning.

„Alligevel er det underligt“, skriver O. Nielsen i sin Beskrivelse over Hjerm og Ginding Herreder, „at hans Gods kunde blive forbrudt i Grevens Fejde som Bøndergods, og med Hensyn til Gaarden i Trabjerg ser det endnu underligere ud, naar det i et Kongebrev 1528 hedder ifølge en Klage fra Lensmanden, at Kronen fik for liden Skyld af forskellige Ejendomme i Borbjerg Sogn; deriblandt nævnes Dalgaard's Hussted østen Yllebjerg, som Anders Jepsen bruger, og Skave og Trabjerg, „som ere hele Byer og gøre ikke mere Redsel end for een Gaard“¹⁾); thi efter disse Udtryk maatte Trabjerg opfattes som en Selvejer Bondegaard. Denne Familie i Trabjerg er interessant i den Henseende, at den viser, hvor ubetydeligt Forskel, der var paa velhavende Selvejere og den saakaldte Knapadel. Mændene regnedes for Bønder, men Kvinderne lod sig kalde Fruer, hvad der kun tilkom Adelige“.

Anders Hvid var ikke alene Herredsfoged over Ginding Herred; men han maa tillige have været Delefoged ell. lign. under Lundenæs Slot; thi af Tingsvidner af Ginding Herred og af Karup Birketing fra 1552 i Anledning af Karup Bønders Eng fremgaar det, „at Dragskov Kjær, som kaldes Simmelkjær, har været holdt for Kongens Kjær og de selv og andre, hvem som skulde haft Brug i Dragskov Kjær eller Simmelkjær, da havde de det i Anders Jepsens Minde paa Kronens Vegne, baade med Høslet, Rishug og anden Brug, og ingen anden, saa længe til Peder Ebbesen lod de Gaarde bygge ved Simmelkjær paa Kronens Vegne og lagde samme Enge i Dragskov Kjær til samme Gaarde“²⁾).

Peder Ebbesen er Lensmanden paa Lundenæs, og Anders Jepsen er Ejeren af Trabjerg. Ved samme Lejlighed paa-stod Mogens Munk til Volstrup, at han i 50 Aar af Anders Ibsen paa Kronens Vegne havde haft Tilladelse til Rishug i Dragskov Kjær, „som kaldes Simmelkjær“.

Anders Jepsen Hvid var fint gift. Hans Hustru hed Fru Margrethe Qwie. Hun var Enke efter Adelsmanden Jes Qwie, der 1476—1486 var Lensmand paa Riberhus, forøvrigt var han selv i Slægt med Anders Hvid, idet dennes Bedstemoder var født Qwie.

1) Fr. d. l's Reg. S. 193—194. 2) O. Nielsen: Hjerm og Ginding Hdr. S. 541.

Jess Qwies Alterkalk.
Paa Kalken findes følgende Indskrift:
anno domini MCCCCLXXXVL (1486). da. gaf. ies. qvie.
och. frw. mergret. thenne. kalk. til karop.

Jess Qwies Disk. 1486.

1486 skænkede Fru Margrethe Qwie og hendes første Mand en sølvforgylt Alterkalk og Disk til Karup Kirke. 1652 lod Kong Frederik d. III Kalken ombytte med den, der nu findes i Kirken, og lod den første indsende til det af Kongen oprettede Kunstkammer, og den findes nu i Nationalmuseet¹⁾.

Jes Qwie døde omkring 1486, og Fru Margrethe er sandsynligvis bleven gift med Anders Hvid ca. 1493. Nævnte Aar fik hun Brev paa noget Jordegods beliggende i Bølling Herred. Brevet er til endnu. Det er udstedt paa Viborg Lands-thing Løverdag næst for dominica quasimodogeniti (13. April).

Anders Jepsen Hvid var vist gift to Gange; thi Mag. Mads Hvid til Nørgaard stævnedes 1565 Margrethe Anderskone i Trabjerg for Rigens Ret for en Halvgaard i Stendis.

Anders Jepsen Hvid havde 2 Døtre og 1 Søn, nemlig:

1. *Kirstine Andersdatter*, gift med Jep Munk til Kovstrup, som 1490 skrev sig til Skibstedgaard (Hellum Hd.). 1495 skødede han med sin Hustru to Gaarde i Gudum til Bispen i Viborg, beseglede 1504 til Vitterlighed en til Fru Margrethe Turesdatter, Mourids Nielsens Efterleverske, udstedt Kvittering nævnes 1511 blandt Adelen i Børglum Stift, skrives 1515 til Kovstrup, taxeredes 1525 blandt Adelen i Vendsyssel²⁾.

Fru Kirstine, der endnu nævnes 1575, maa være identisk med den Kvinde, som 1550 nævnes som Jep Munks Efterleverske.

2. *Edel Andersdatter*, gift med Jens Persen i Movstgaard i Gimsing, som antages at være en Søn af Adelsmanden Peder Thomsen i Moustgaard. Hun var anden Gang gift med en Anders Christensen, som „1553 havde faaet sine Stifbørn til at udstede et Brev lydende paa, at de havde siddet i et venligt Skifte med deres Stiffader og deres Moder Edel Andersdatter og forlenet Moustgaard til ham paa 8 Aar“.

Sønnen Mourids Jensen tiltalte imidlertid Stiffaderen 1557 og fik udvirket en Kendelse af flere gode Mænd, at dette Forleningsbrev ikke var lovlig gjort, da Udstæderne havde været umyndige, og ved Rigens Ret 1559 afsagdes ogsaa

1) O. Nielsen: Skodborg og Vandfuld Hdr. S. 126. 2) Gl. d. Domme I 128. Danmarks Adels Aarbog 1905.

den Kendelse, at Anders Christensen skulde staa til Rette, for hvad han ulovlig havde oppebaaret af Børnenes fædrene Gods. Movrids Jensens Søskende var dette Aar Peder Jensen, Ingerd Jensdatter og Anne Jensdatter, gift med Søren Christensen i Sparkær“. „Movrids Jensens Søster Inger blev senere gift med en Jørgen Nielsen, der til Hr. Erik Krabbe til Bustrup solgte en Søsterlod i Movstgaard med Mølle, Holmgaard, en Gaard i Østerby, Gaarden Hodgaard (Gim-singhoved) og en Gaard i Ølby, men 1566 paastod aldrig at have faaet Betaling derfor¹⁾).

Movrids Jensen faldt 1565 i den nordiske Syvaarskrig og kaldes i en af Listerne over de faldne til „Mouetsgaard“ hvilket let ses at være Skrivefejl. 1465 udnævntes Albert Skeel til Værge for Movrids Jensens Enke, Fru Ane Munck.

7. Decbr. 1566 gav Kongen Fru Anne Munksdatter, Movrids Jensens Efterleverske, Brev paa en Gaard i Vejrum Sogn fri uden Afgift, dog maatte hun ikke udfæste Bonden uden hans Samtykke. Denne Gaard maa være Mosegaard; thi 1570 stævnedes Fru Anne til Mosegaard og hendes Datter, Jomfru Inger Movridsdatter, for Landstinget i Anledning af en Dom paa Ginding Herredsting. Der var nemlig falden Arv efter Mourids Jensens Oldemoder (Bedstemoder), Margrethe Christensdatter i Trabjerg. Movrids Jensens Søster var gift ind i Bondestand, og hendes Arvinger gjorde Krav paa hele Arven, fordi Movrids Jensen var død førend sin Oldemoder, men Loven gav dem ikke Medhold heri²⁾

3. *Niels Andersen*, gift med Johanne Christensdatter, maa-ske Datter af den Chresten Thommesen, som 1547 boede i St. Ahle. Han ejede Abildtrupgaard, hvor han boede, Halv-Østergaard i Barde og St. Ahle, alle beliggende i Vorgod Sogn.

Niels Andersen (Hvid).

Ca. 1522— 1557. Enken til 1588.

Anders Hvid i Trabjerg overdrog Abildtrupgaard til sin Søn, Niels Andersen, f. før 1500, som ses boende her 1522³⁾. Denne ejede tillige Halv-Østergaard i Barde og Halvdelen af Store Ahle⁴⁾. Af en Dom fra 1587 fremgaar det, at Niels An-

1) Rigens Dombog 1566. 2) O. Nielsen: Hjerm og Gind. Hdr. 33—35. 3) O. Nielsen: Gl. jydsk Tingsvidner S. 45. 4) K. Rosenvinge: Gl. d. Domme IV B. 1587.

dersen i Forening med sin Hustru Johanne Christensdatter har købt ovennævnte Ejendomme i Vorgod Sogn af Kongen. Han har da uden Tvivl forbrudt sit Gods under Skipper Klements Fejden og har maattet købe det tilbage igen. Da hans Hustru nævnes som Medkøber, har vel noget af Godset været hendes.

Den 14. April 1522 træffer vi Niels Andersen paa Bølling Herredsting som Medudsteder af et Skøde paa Glarbjerg i Sædding, Herborg i Vorgod, en Gaard i Fjand og nogle Enge i Skern. Da Skødet¹⁾ er det ældste Dokument, hvori Niels Andersen er nævnt, og denne senere kommer til at beskæftige sig med Skødemodtageren „beskeden Mand Morten Cresternsen Slumstrup“ og med noget af det Gods, som er omtalt deri, hidsættes dette her i Uddrag:

„Alle mend, thette breff seer eller hør lesse, hielse wij Poul Ibsen i Alkersigh, foged til Bølling herietz tingh, Peder Chresternsen i Sønder-skouff, *Niels Andersen i Abiltrop*, raldmend ibidem, Crestern Jenssen i Dettbierig, Niss Lassen i Olagger, Las Oluffsen oc Hans Fincke kerlige med Gud, anno domini mdxxij then mandag næst efter palme søndag war skicket po forscrefne tingh for oss oc for mange dannemend flere beskeden mand Morten Chresternsen Slongstrop loglige esked, bedes og feck ett uvildige tings vittne af viij vwildige danne mend, som war. . . . , huilke forscrefne viij danne mend samdirectelige vontne paa theres gode tro, seiell oc sandne, atti lydelige soffue og hørde for thennum indhen alle liij stocke paa forscrefne tingh, att Elyze Oluffzotther med hennes lage wory, som war Las Oluffsen hennes broder, wore po forscrefne tingh oc giorde forscrefne Morten Cresternsen ett fullt skøde med moeld oc knyff efter loghen paa jen fuld syster deel i jen engh kollendes Grobs engh, ligendes i Skierne enge i Rørkjer oc i jen engh i Hestholm oc jen gord kallendes Glarbierigh ligendes i Sedingh soghen och i jen gord i Vordegov soghen kallendes Herborigh, som Crestern Cresternsen nu udi boor, och i jen gord udi Fyalln, som Per Nielsen nu utti boer, oc i jen tofft, som Willum Lugi utte feste haffuer.

Nogle Aar efter, at Morten Christensen i Slumstrup fik ovennævnte Skøde, kom han i heftig Strid med Lensmanden paa Lundenæs Slot, Peder Ebbesen Galt, om noget Jordegods. I den Anledning udsendte Kong Frederik den Første 1531 et Befalingsbrev til nogle Mænd med Anmodning om at dømme i Sagen²⁾.

1) Gl. j. Tingsv. S. 45. 2) Fr. d. l.s danske Rvg. 1531.

Blandt disse Mænd var Niels Andersen i Abildtrup.

Befalingsbrevet blev sendt „til Mogens Fastie i Vennergaard, Per Grøen i Rybjerg, Væbnere, Pouel Ibszenn, Herredsfoged i Bølling Herred, Mas i Skindbjerg, Chresten Jenszenn i Dejbjerg, Mas i Hammelsvang, Erick i Klokrose, Chrestiern i Albæk, Niels Anderszenn i Abildtrup, Per Skreder i Skern, at de skulde granske og forfare om Trætte imellem Per Ebberszen og Morthen Sloustrup, at hvis Del som hannem bør at give hannem af sit Bøndergods til Kronen, tillige om den Gaard i Skern, som kaldes Dal, som Anders ibor, om samme Gaard findes at være Kronens Gods eller og findes at være hans Bondegods etc.“

Af det nævnte Skødeuddrag af 14. April 1522 fremgaar det, at Morten Crestensen i Slumstrup bl. a. fik tilskødet en Søsterdel af en Gaard i Sædding, kaldet Glarbjerg, og af en Gaard i Øster Herborg, Vorgod Sogn, som beboedes af Chrestern Chrestensen. Men 1543 ejedes disse Gaarde af en Christen Jensen, som tillige ejede og beboede en anden Gaard i Øster Herborg. Denne Christen Jensen gik imidlertid i Armod og maatte for sin „store Trang og Nøds Skyld laane „Halvandet Hundrede og tyve Jochimsdaler“ af fornumstige Svend, Peder Jude, Ridefoged til Lundenæs, som i Pant for Pengene fik de to Gaarde i Øster Herborg og Glarbjerg samt en hel Eng i Ganer næst ved Krogmose Eng.

Pantebrevet er udstedt paa Bølling Herredsting d. 7. Januar 1543 og er underskrevet af flere Vidner, deriblandt Niels Andersen i Abildtrup. De øvrige var ærl. og velbr. Chr. Vind, Sognepræst i Skern, Hr. Christen Christensen i Vorgod, Peder S— til Lundenæs, Poul Christensen i Sønder-skov og Oluf i Søndergaard¹⁾.

Niels Andersen blev vist ikke boende i Abildtrup hele sin Levetid, men er sandsynligvis omkring 1550 flyttet til Borbjerg Sogn for at overtage Trabjerggaard efter sin Fader, som da var en gammel Mand. Denne nævnes sidste Gang 1550 som Herredsfoged i Ginding Herred; thi Aaret efter er en Niels Andersen blevet hans Efterfølger. Det er meget muligt, at det er Niels Andersen i Abildtrup, der har arvet Herredsfogedembedet efter Faderen²⁾.

1) Hist. Arkiv (Tyge Bechers). 2) Gl. d. Domme I. B. S: 164.

Det blev ikke mange Aar, Niels Andersen kom til at bo paa Trabjerg, som han 1553 havde „udi Haand, Hævd og havende Væрге“; thi 1557 indtraf hans Død kort Tid efter Faderens. I Følge Skiftet skulde hans Datter, Fru Karen Nielsdatter, som Arv have en Broderlod i Farfaderens, Anders Jepsens Gods, det vil sige hele hendes Faders Arv i Godset ¹⁾.

Niels Andersens Enke, Johanne Christensdatter, arvede Abildtrup, Halv-Østergaard og Halvdelen af store Ahle i Vordgod Sogn. Hun bosatte sig efter Mandens Død næppe i Abildtrup, hvor hun dog havde boet i saa mange Aar, men vistnok i Østergaard i Barde, hvor hun i alt Fald bor 1573.

Samme Aar, som Niels Andersen døde, altsaa 1557, satte Johanne Christensdatter sin Søn, Wisti Nielsen, til at bestyre Østergaard; thi af en Dom fra 1587 ses det, at han har betalt Skatten af denne Gaard for Moderen i 16 Aar fra 1557 til 1573, ialt 32 Daler. En anden af Niels Andersens Sønner, Anders Nielsen, kom vist til at bestyre Abildtrup, hvor vi træffer ham 1587, men han har da velsagtens boet der i en Aarrække.

Den 8. Decbr. 1573 traf Johanne Christensdatter, som da maa være noget til Aars, den Aftale med Sønnen, Wisti Nielsen i Østergaard, „at han nu efter denne Dag skulde opholde hende med een Pige hendes Livs-Tid med Klæde og Føde og alt det, som hun behov gøres til al hendes og samme Piges Underholdning og Ophold mod en Betaling af 30 Daler aarlig i rede Pendinge“.

Som Sikkerhed for rettidig Betaling udstedte hun ham 1573 et Pantebrev paa alt hendes Jordegods; men uden paa samme Tid at yde Sønnen Anders Nielsen noget Vederlag. Derover blev denne meget brøstholden og lod Broderen Wisti Nielsen 1587 stævne for Viborg Landsting for at faa Pantebrevet erklæret ugyldigt. Dette lykkedes ogsaa.

Landstingsdommen ²⁾ er bevaret og lyder saaledes:

Malti Jensen til Holmgaard, Hans Lindenov til Ørslev, Landsdommer i Nørrejylland og Gunde Skriver Landstingshører ibd. gøre vitterligt, at Aar efter Guds Byrd 1587 Løverdagen, som er den 23. September, paa Viborg Landsting var skicket ærlig og velbyrdig Mand, Jakob Skram til Fruergaard, paa Anders Nielsens Vegne i Abildtrup paa den ene og havde hid i Rette stævnet Wisti Nielsen i Østergaard paa den anden Side for et

1) O. Nielsen: Hjern og Gind. Hdr. 164 fl. 2) Rosenvinge: Gl. d. Domme IV B 1587.

Pantebrev, han berømmer sig af at skulle have forhvervet af hans egen Moder paa noget Gods, enddog han Ingen Pending derfor havde udlagt, og mente fordi Moderen ikke maatte sælge dette ene Barn og veigre for^{ne} Anders Nielsen, som og er hendes Søn, og sat derfor udi alle Rette, om samme Pantebrev ikke burde magtesløs at være. Saa mødte for^{ne} Wisti Nielsen og berette og fremlagde et Johanne Christensdatters i Østergaard aabne beseglet Brev, Aar 1573 den 8 Dag, December udgivet, udi hvilket hun bekender, at hun er forenet og forligt med sin Søn Wisti Nielsen i Østergaard udi saa Maade, som efterfølger, at han nu efter denne Dag skulde opholde hende med een Pige hendes Livstid med Klæder og Føde og alt det, som hun Behov gøres til al hendes og samme Piges Underholdning og Ophold, derfor haver hun lovet aarligen Aar 30 Daler i rede Pendinge, hvert det Aar, saa længe, som Gud Almæg^{te} vilde unde hende at leve, og hvis saa sker, at for^{ne} Wisti Nielsen ikke fanger samme 30 Daler hvert det Aar ad Sancti Michells-Daug til gode Rede og Betaling, da sætter hun hannem i Pant, og nu med dette sit Brev i Pant sætter hannem dette eftersk^{ne} Jordegods, som hun haver købt i Fællig, af Kong. Matt. med hendes salige Hosbonde Niels Andersen, og siden efter hannem arvet haver, som er først Abildtrup med al hendes rette Ejendom og Tilliggende, være sig med hvis Navn det nævnes kan i nogen Maade; item den Halvegaard, som Villum Sørensen paabor, skylder 1½ Ørte Rug til hende aarligen; item Halv-Østergaard, som for^{ne} Wisti Nielsen selv paabor med al sin Ejendom og Tilliggende, intet undtagen i nogen Maade. — Hvilke for^{ne} Gods og Ejendom for^{ne} Wisti Nielsen skal have udi sin frie brugelige Pant og Forvaring til saalænge, at Wisti Nielsen eller hans rette sande Arvinger fanger samme forskrevne 30 Daler hvert Aar fra den Dag, og saa længe indtil Gud vil unde hende at leve, og bepligter hun sig og sin rette sande Arvinger, samme for^{ne} Gods og Ejendom at fri og frelse for^{ne} Wisti Nielsen for hver Mands Tiltale, som derpaa kan tale med Rette, til saa længe Wisti Nielsen eller hans rette sande Arvinger fanger for^{ne} Sum Pendinge, efter dette hendes Brevs Indhold; sammeledes bekender hun sig ogsaa Johanne Christensdatter i dette hendes aabne Brev, at hun er af en vitterlig Gæld skyldig hendes Søn Wisti Nielsen XXXII Daler, som han haver udlagt for hende af halv Østergaard til Skat i XVI Aar, som han og skal have for^{ne} Gaarde og Gods i Forvaring for, til han fanger samme for^{ne} XXXII Daler igen og bliver hannem betalt til al hans Minde, som det Pantebrev videre bemelder, dog findes Anders Nielsen ikke samme Brev at have forseglet, og berette for^{ne} Wisti Nielsen, at han skulde have holdt hans Moder med Underholdning eftersom forskrevet staar, og mente, at samme Brev burde ved Magt at være, med flere Ord og Tale dennem derom imellem var. Da efter Tiltale, Gensvar og Sagens Lejlighed, saa og efterdi Loven medfører, at Fader tør ej sælge sit Barn noget i Hænder, imedens han lever, og Moder, end om han sælger et Barn noget i Hænder, da maa han ej siden veigre de andre, og efterdi for^{ne} Johanne Christensdatter haver givet hendes Søn, Wisti Nielsen, paa forskrevne Ejendom, og ikke nu bevises hun nogen Vederlag derimod haver gjort hendes anden Søn, for^{ne} Anders

Nielsen, da kunde vi efter saadan Lejlighed ikke kende samme Pantebrev lovligt, og fordi finde det magtesløs at være. In cujus rei .c.

Dommen er trykt i Kolderup-Rosenvinges: Gamle danske Domme.

I en Podnote skriver Kolderup Rosenvinge, at den i Dommen nævnte Østergaard er Hovedgaarden Østergaard i Lyne Sogn; men det forholder sig ikke saaledes, eftersom det vides, at denne 1587 og Aarene deromkring ejedes af en Mads Nielsen. Derimod bor der paa samme Tid en Wisti Nielsen paa Selvejergaarden Østergaard¹⁾ i Barde i Vorgod Sogn. Det maa derfor være denne Gaard, der nævnes i Dommen. Den er forøvrigt paa den Tid nærmeste Nabogaard til Abildtrup.

Den i Dommen nævnte Halvgaard, som Villum Sørensen svarede 1 $\frac{1}{2}$ Ørte Rug af, maa være Halvparten af Store Ahle i Vorgod Sogn; thi denne Gaard er nemlig den eneste i Sognet, som udelukkende svarede Rug i Kornskyld. De øvrige Gaarde ydede tillige andre Kornsorter. Og da St. Ahle endvidere er den eneste, som i Kornskyld svarede 3 Ørte Rug, maa Villum Sørensens Fæstegaard nødvendigvis være Halvdelen af denne.

Niels Andersen havde mindst 1 Datter og 3 Sønner, nemlig:

1. *Fru Karen Nielsdatter* i Trabjerg, som O. Nielsen i sin Beskrivelse over Hjerm og Ginding Herreder bl. a. omtaler saaledes: „Karen Nielsdatter fik en Broderlod i Farfaderen Anders Jepsens Gods. Hun, der siden kaldtes Fru Karen Nielsdatter, blev gift med Simon Olufsen og havde 1607 Borbjerg Kongetiende i Fæste (Fru Karen Simon Olufsens i Sunholm). Deres Søn hed Oluf Simonsen, og dennes Efterkommere levede endnu 1708, da Niels Lassen paa Ørnhoved paa sine Myndlinges Albert og Christen Olufsens og Maren Olufsdatters Vegne samt Stefan Olufsen paa egne Vegne solgte Bondeskylden af Søndergaard i Trabjerg By og et Gadehus, der hed Torvehuset. Af et Tingsvidne af 1711 ses det, at Fru Karen havde boet i Søndergaard i Trabjerg og tillige ejede Brogaard i Hodsager Sogn, hvorpaa Anders Jepsen 1524 havde faaet Bevilling; ligesom at der til hendes Gaard i Trabjerg havde hørt 14 Acre paa Korsbjerg og

1) Lundenæs Lens Jordebog 1597.

Tinkerdal Mark og 14—16 Dages Slet ved Storaas ved Dalgaard og ved lille Hessel.

Fru Karen blev ligesom hendes Farfader Anders Jepsen meget gammel og saa sine Børnebørnsbørn gifte¹⁾.

2. *Wisti Nielsen*; var først Bestyrer og senere Ejer af Halv-Østergaard i Barde. Han maa ogsaa være kommen i Besiddelse af den anden Halvdel af nævnte Gaard; thi 1597 er han i Lundenæs Jordebog omtalt som Ejer af hele Gaarden. Han er sandsynligvis død 1599 eller der omkring; thi med dette Aar forsvinder hans Navn af Jordebogen.

Den Christen Wistesens, som ses boende i Barde i Tiden 1623—1633, er uden Tvivl hans Søn. Det vides ikke, naar Store Ahle er gaaet ud af Slægtens Hænder; men den Wisti Christensen, som bor der i Tiden ca. 1660—1690, er sandsynligvis Søn af nævnte Christen Wistesens. Alene dette, at han bærer det i Vorgod meget sjældne Navn Wisti, og at han bor saa nær ved Barde, gør det yderst sandsynligt. Vi har Fortegnelse over de fleste mandlige Beboere i Vorgod Sogn fra 1498, 1597—1616, 1645, 1649—51²⁾ og 1688³⁾; men ikke en eneste Gang træffes Navnet Wisti ud over de her omtalte. Heller ikke træffes Wisti-Navnet i Vorgod Sogns ældste Kirkebog, som spænder over Tiden 1707—1815. Naar hertil kommer, at Wisti Christensen besidder den Gaard, som ejedes af hans Oldefader, Niels Andersen, og maaske ogsaa af hans Bedstefader, Wisti Nielsen, som i alt Fald havde den i Pant en Tid, saa synes det at være uden al Tvivl, at han er Søn af Christen Wistisen i Barde.

Wisti Christensens Datter, Maren Wistisdatter, blev gift med Sogndegn Jochum Michelsen Købke i Vorgod. Dæres Datter *Elle* blev 1735 gift med Borger og Glarmester Mads Justesen Berg⁴⁾ i Ringkøbing, hvis Datter Marie Kirstine, f. 14. Febr. 1742, blev gift 1774 med Christen Mortensen i Abildtrup. Se nærmere om hende der. *Ved dette sidste Giftemaal blev den gamle Hvidslægt fra Trabjerg og Abildtrup indgiftet i den yngre Abildtrup Slægt, som siden ca. 1760 har boet i Nedergaard i Abildtrup.*

3. *Anders Nielsen*, bor i Abildtrup 1587, men er vist

1) O. Nielsen: Hjern og Gind. Hdr. 164 m. fl. 2) Lundenæs Lens Jordebøger, Mandtaller og Besigtelse paa Lenene i Ribe Stift 1645; Rigsarkivet. 3) Matrikelsafskrift 1688, Landsarkivet. 4) Søn af Skræder Just Madsen i Ringkøbing.

Vørgod Kirke. I over 400 Aar har Slægten søgt til denne Kirke.

Store Ahle. Se Side 16—23.

identisk med den Anders Nielsen, som 1597—1615 ses boende i Pilgaard i Barde').

4. *Lauge Nielsen*; blev Ejer af Abildtrupgaard, maa ogsaa være en af Niels Andersens Sønner.

Lauge Nielsen (Hvid).

1588(?)—ca. 1615.

Det vides ikke bestemt, hvorledes Niels Andersens Enke, Johanne Christensdatter, har fordelt sit Gods mellem sine Børn. Wisti Nielsen arvede Østergaard i Barde, og Anders Nielsen har uden Tvivl faaet Arvepart i Abildtrup. Dog sees han ikke boende her. Sandsynligvis er han identisk med den Anders Nielsen, som i Tiden 1597—1615³⁾ ses boende i Pilgaard i Barde, Naboby til Abildtrup, idet der i nævnte Aar ikke træffes andre Mænd i Sognet af dette Navn.

I Tiden 1610 og deromkring ejedes Abildtrup af Lauge Nielsen.

Da Niels Andersens øvrige Børn ses boende udenfor Fødegården, og Selvejergaardene i Almindelighed gik i Arv fra Slægt til Slægt³⁾, maa Lauge Nielsen være en Søn af Niels Andersen og altsaa være Broder til Wisti og Anders Nielsen. Da han ca. 1615 har overdraget Gaarden til Sønnen Jørgen Laugesen, maa han ved denne Tid være en ældre Mand og har da velsagtens boet i Abildtrup i mange Aar, maaske helt fra 1588, men derom senere.

Lauge Nielsen var dog ikke Ejer af hele Gaarden.

I Aarene 1610—1613 nævnes han i Mandtalslisterne⁴⁾ som Selvejerbonde i Abildtrup; men paa samme Tid nævnes under Rubrikken: „Jordegne Inderster“ en Michel Abildtrup, der vides at hedde Michel Andersen; men oftest nævnes han som „Michel i Abildtrup“. Denne Michel Andersen er sansynligvis Søn af Anders Nielsen i Pilgaard og har altsaa arvet dennes Arvepart i Abildtrup. Senere træffer vi ogsaa en Peder Andersen i Abildtrup; men hans Navn har jeg dog aldrig truffet i Mandtalslisterne. Han er velsagtens Broder til Michel Andersen.

Da Lauge Nielsen ikke nævnes i Moderens Pantebrev af

1) Lundenæs Jordebøger. 2) Lundenæs Lens Jordebog. 3) Fra Lovgivningsmagtens Side var der gjort meget for at bevare Selvejergaardene for Slægten, idet Loven bestemte, at Selvejergods ikke maatte sælges til Folk uden for Slægten, inden det først 3 Gange paa Tinget var blevet tilbuddt denne. 4) Mandtalslister over Selvejerbønder i Hammerum Hd.

1573 eller i Retssagen af 1587, maa han allerede paa førstnævnte Tidspunkt have modtaget sin Arv og være flyttet hjemme fra. Men nu bliver Spørgsmaalet: Hvor har Lauge Nielsen boet, indtil han overtog sin Fødegaard i Abildtrup? Snarest har han indgiftet sig paa en eller anden Gaard der paa Eggen. Og da han hørte til en gammel Selvejerslægt, har han rimeligvis holdt sig til denne Stand.

Nu ved vi imidlertid, at der i Tiden (1577—1588¹⁾) og deromkring boede en Selvejerbonde ved Navn Lauge Nielsen paa den gamle Herredsfogedgaard Hollingholt i Sunds Sogn. Paa samme Gaard boede endvidere: Jens Olufsen, Lars Olufsen, Anne Olufs og Lars Jensen, som ogsaa var Selvejere.

Anne Olufs er vel Enke efter Gaardens forrige Ejer, og Jens Olufsen og Lars Olufsen er sandsynligvis hendes Søner og har altsaa oprindelig hjemme paa Gaarden, medens Lars Jensen og Lauge Nielsen snarest har indgiftet sig der.

1587 sælger imidlertid nævnte Beboere Hollingholt og flytter Aaret efter derfra med Undtagelse af Lars Olufsen.

Der er nu den største Sandsynlighed for — i Betragtning af, at der paa den Tid kun var 8—10 Selvejergaardmænd²⁾) i hele Hammerum Herred — at Lauge Nielsen i Hollingholt er den samme Mand, som 1610 boede i Abildtrup, og at han altsaa har indgiftet sig paa Gaarden, men saa ved dens Salg er flyttet tilbage til Abildtrup; thi paa Mandtalslisterne for Hammerum Herred, der begynder 1610, træffer vi blandt Selvejergaardmændene kun een Lauge Nielsen, og det er Selvejerbonden i Abildtrup.

Det var ikke med Lauge Nielsens og de øvrige Beboeres gode Vilje, at de flyttede fra Hollingholt, men de blev tvungen dertil af Hr. Sigfred von Rindschatte, „den onde Herremand“ paa Herningsholm. Det hænger saaledes sammen:

Den 25. Marts 1579 havde Josva von Qualen³⁾), Herningsholms Grundlægger, i Mageskifte af Kong Frederik d. II. faaet Herlighedsretten til Hollingholt og Kjærgaard i Sunds Sogn og Trællund i Tjørring. Samtidig havde Kongen forpligtet sig til at afkøbe de jordegne Bønder deres Ejendomsret til samme Gaarde og derefter overdrage dem til von Qualen.

1) Kancelliets Brevbøger. 2) Mandtalslisterne over Selvejerbønderne i Ham. Hd. 3) Kancelliets Brevbøger 1584—1588.

Imidlertid døde denne, og hans Enke, Fru Magdalene Munck, giftede sig med den ny Ejer af Herningsholm, Hr. Sigfred von Rindschatt, som derved kom i Besiddelse af omtalte Herlighedsret. Men Rindschatt optraadte straks overfor Bønderne, som om han allerede var Ejer af deres Gaarde. Dette vilde disse selvfølgelig ikke finde sig i, og de klagede da til Kongen, som ogsaa lovede at tage sig af deres Sag.

For nu at faa den opstaaede Trætte bilagt, sendte Kongen Adelsmændene Peder Gyldenstjerne og Ludvig Munch et Brev, hvori han befalede dem paa Kronens Vegne at afkøbe Bønderne deres Ejendomme.

Brevet¹⁾, som er dateret Skanderborg d. 24. Marts 1587, lyder saaledes:

„Til Peder Gyllenstiern og Loduig Munck.

Da der er Trætte mellem Sivordt Reinschatt og Bønderne i de 3 jordegne Bøndergaarde Hollingholdt, Kiergaard og Threlund, som Kongen har tilskiftet Hr. Sivordtz Hustru, Fru Magdalena Munck, hvilken Trætte væsentlig skyldes, at Hr. Sivordt i Henhold til Kongens Mageskiftebrev vil tilholde sig Gaardene med Ejendom og anden Herlighed, og da Kongen har lovet [25 Marts 1579] at ville handle med Bønderne om deres jordegne Rettighed eller tilfredsstillte Fru Magdalenas forrige Husbonde derfor og desuden gerne til Bedste for Bønderne vil forekomme saadan Misforstaaelse, skulde de kalde alle Lodsejerne i ovennævnte 3 Gaarde for sig og forhandle med dem om at overlade Kronen deres jordegne Rettighed i Gaardene for en rimelig Pris, idet de samtidig skulle foreholde dem, at selv om de ogsaa beholde den, kunne de ikke vente at nyde det, som de hidtil havde haft, uden Uro og Trætte, og at Kongens Tilbud er mest til Gavn for dem selv. De skulde meddele Kongen, hvad Handel de slutte med Bønderne.“

Det lykkedes imidlertid ikke de to adelige Herrer at faa nogen Handel i Stand. Den tilbudte Købesum var maaske Bønderne for lille, eller maaske de i det hele taget ikke var villige til at sælge deres Gaarde, som antageligt var gammelt Slægtsgods. Men den mægtige Hr. Rindschatt rasede. At de vovede at staa hans Villie imod! Han skulde vise, hvem de havde med at gøre. Uden videre forlangte han, at de skulde svare ham Landgilde; men da de som Selvejere var fritagne for denne Afgift, nægtede de det.

Da hans Færd mod dem efterhaanden blev utaalelig, stævnedede de ham for Herredsting og Landsting. Men han svarede med Modstævning, idet han den 12. Juli 1587 lod dem indkalde for Viborg Landsting²⁾.

1) Kancelliets Brevbøger 1584-1588. 2) Kolderup-Rosenvinge: Gl. d. Domme IV S. 111-113.

Han anklagede dem bl. a. for, at de var genstridige og modvillige og ikke udi lange Tider havde svaret ham Landgilde, kort sagt, de vilde ikke „være ham hørige og lydige som Tjener deres Herskab pligtig er“.

Derefter opremser han, hvad han har at udsætte paa den enkelte.

Lauge Nielsen, Jens Olufsen og Las Olufsen i Hollingholt anklager han,

„for de ikke ville yde deres Skovsvin til rette Tide, som forn^e Her Sigfridt havde ladet dennom tilsige at yde samme Svin; desligeste for Overhørighed for to Ægter, de haver siddet med overhørig, som forn^e Her Sigfridt havde ladet dennom tilsige, at de skulde gøre til Horsens, og ikke de vilde gøre samme Ægter, ligeledes for Ægt, de havde siddet overhørig, som Her Sigfridt havde ladet dennom tilsige, at de skulle gøre til Volstrup og hente III Tønder Havre, og ikke de vilde gøre samme Ægter.“

Landstinget dømte Bønderne til at yde Rindschatt Landgilde.

Det hedder saaledes i Dommen:

„at hvis forn^e Tjenere ikke i rette Tid havde ydet deres Skyld og Landgilde, og ikke tilbørligen været deres Hosbonde hørig og lydlig, da bør de derfor at stande til Rette efter Recessens Lydelse“.

Bønderne var ikke tilfredse med Dommen, men klagede til Kongen over Rindschatts Færd mod dem. Rindschatt har vel selv følt, at hans Stilling i Længden var uholdbar, hvorfor han beder Kongen om i Henhold til dennes Forskrivning, at Gaardene maa blive helt indfriede til ham.

Kongen, der nu var besluttet paa at faa Sagen ordnet mellem de stridende Parter, kaldte Hr. Rindschatt og Bønderne for sig og fik mæglet følgende Overenskomst¹⁾ mellem dem:

„Kongen vil give Lodsejerne til Hohenholt 1200 Dir. for deres jordegne Ejendom i Gaarden og Lodsejerne i Klergaard 600 Dir. for deres Ejendom heri ogsaa indbefattet en Mølle, der er bygget paa disse 2 Gaardes Grund; Hr. Siuord maa dog ikke befatte sig med denne Mølle, der med Dam og Damsbaand til alle Sider i højeste Plademaal skal tilhøre Kronen; Bønderne paa de to Gaarde skulde straks mod Betaling af Pengene tilskøde Kongen Gaardene og Møllen paa Tinge og til 1. Maj indrømme Hr. Siuord Gaardene, dog maa de tage al den Avl, de avle dette Aar,

1) Kancelliets Brevbøger 1584–1588.

Vintersæden, som de saa, og alt deres rørlige Gods og Bohave med sig. For Bondeejendommen i Trelund skal Kongen give Hr. Siuord 600 Dir., og denne har saa lovet at ville kvittere Kongen baade for Bondeejendommen og for hans Løfte om at indfri den. Endvidere har Hr. Siuord paa Kongens Forbøn eftergivet Lodsejerne i ovennævnte 3 Gaarde al den Tiltale, han kan have til dem. De skulde svare ham sædvanlig Leding og Landskyld, saalænge de bruge Gaardene, og være ham lydige, og han har lovet ikke at besvære dem med noget ubilligt *

Dermed var den bitre Strid endt.

Den 1. Maj 1588 forlod saa Jens Olufsen, Lars Jensen, Anna Olufs og Lauge Nielsen Hollingholt. Denne sidste drog til Abildtrup.

Det var Aaret forud, 1587, at hans Brødre Anders i Abildtrup og Wisti i Østergaard havde ligget i Proces med hinanden. Anders Nielsen havde stævnet Wisti Nielsen for Viborg Landsting for et Pantebrev, som deres Moder Johanne Christensdatter havde udstedt til sidstnævnte paa alt hendes Jordegods uden samtidig at have ydet sin yngste Søn noget Vederlag.

Det er rimeligvis Moderen, der har sørget for, at Lauge Nielsen, der nu ved Hollingholts Salg stod uden Hjem, kom til at bo i Abildtrup.

Maaske Anders Nielsens Færd mod hende har været medbestemmende, da det ellers havde været naturligt, at han havde faaet Gaarden.

Medens Lauge Nielsen boede i Abildtrup, oplevede han „den store Pestelentze“, som grasserede slemt i Vest-Jylland. Den udbrød 1602.

Biskop Hegelund fortæller, at den var slem baade i Ringkøbing, Lemvig og Holstebro. I Sommeren 1603 tog Pesten imidlertid fat med fornyet Kraft, og den var særlig ondartet i Egnen Øst for Ringkøbing, altsaa bl. a. i Vorgod Sogn og Omegn. Hvor frygtelig Sygdommen har grasseret, ses af følgende Optegnelser fra den Tid fra Sogne, der laa i Nærheden af Vorgod.

Paa Skern Kirkes Mur staar, at Pesten 1603 borttog 107 Mennesker der i Sognet, og paa en Sten i Stavning Kirkes nordlige Mur findes indhugget: „Anno 1603 døde der af Pe-

stilentze i østre Sogn i Stavning fra den 14. April til den 31. Oktober 150 Mennesker“.

I Snebjerg Sogn, Nabosogn til Vorgod, var Farsoten endnu værre.

Paa en Sten paa Snebjerg Kirkes sydlige Mur er fundet følgende indhugget: „Anno 1602 døde af Snebjerg Sogn 209 Mennesker af Pest. A. S. S.“¹⁾.

I Rind Sogn, der næsten grænser til Vorgod, var det knap saa galt. 60 Mennesker skal her være døde af Pesten²⁾.

Vi har ingen Optegnelser fra Vorgod fra den Tid, men da Pesten rasede slemt baade Øst og Vest for Sognet, maa den ogsaa have været ondartet her.

Lauge Nielsen var blandt dem, der overlevede Farsoten.

Vi kender ikke hans Hustru; derimod ved vi, at han havde en Søn, Jørgen Laugesen, som omkring 1615 arvede Gaarden.

Jørgen Laugesen (Hvid).

ca. 1615—1655.

Den forrige Ejer, Lauge Nielsen, træffes sidste Gang 1613 paa Mandtalslisterne. Det næste Mandtal er for 1617; men paa dette er han afløst af Sønnen Jørgen Laugesen, som altsaa i Mellemtiden har overtaget Gaarden.

Vi kan paa Mandtalslisterne, hvor han skiftevis kaldes *Lausen*, *Laussen*, *Laursen*, *Lassen* og enkelte Gange *Lavridsen*, følge ham omtrent Aar for Aar gennem en hel Menneskealder, nemlig fra 1617 til 1655. Paa Listen for første Halvdel af 1654 forsvinder han, og paa hans Plads staar Jens Jørgensen; men paa Mandtallet for sidste Halvdel af Aaret træffer vi Jørgen Laugesen igen. Paa samme Maade skifter de Plads 1655; men derefter nævnes stadig paa sidstnævntes Plads Jens Jørgensen, der selvfølgelig maa være Jørgen Laugesens Søn.

Paa Mandtalslisterne efter 1613 findes ingen Stednavne, saa man kan ikke se, hvor den enkelte har boet; men fra Kirkeregnskabsbøger³⁾ ved vi, at der 1650 boede en Mand i Abildtrup ved Navn Jørgen Laugesen, som 1655 efterfølges af Jens Jørgensen. Da der paa Mandtalslisterne over de jordegne

1) Storgaard Pedersen: Hardsyssel Aarboeg 1907. 2) P. Staunstrup: Herningsholms Historie. 3) Vorgod Sogns Kirkeregnskabsbøger, Landsarkivet.

Bønder i Hammerum Herred i Tidsrummet 1617—1655 kun findes een Jørgen Laugesen og een Jens Jørgensen, maa det være disse, som vi træffer i Kirkeregnskabsbøgerne.

Ved Mandtalslisterne findes en Mængde Bilag, mest Tingsvidner, som omtaler Bønder, der af en eller anden Grund ikke er i Stand til at betale deres Skat. For Vorgod Sogns Vedkommende har jeg gennemgaaet et stort Antal af disse, men da jeg ikke en eneste Gang har fundet Jørgen Laugesen nævnt, kan dette sikkert tages som Bevis for, at han har været en velhavende Selvejer, som i rette Tid har kunnet betale sin Skat.

Samtidig med Jørgen Laugesen beboedes Abildtrup af Michel Andersen og Peder Andersen¹⁾, vist nok hans Fætttere. I Forening havde de fæstet nogle Kirkeenge, 10 ialt, beliggende ved Snejberigbeck, Abildtoft Have og Abildtrup Have, hvoraf de i Jordskyld svarede 1632: 1 $\frac{1}{2}$ sk 5 β , 1 Alb., 1635 og 1636: 3 Rdl. (?) 10 β 2 Alb., 1650: 2 $\frac{1}{2}$ sk 5 β 1 Alb., 1655: 1 $\frac{1}{2}$ sk 5 β 1 Alb.

Tidligere maa de ogsaa have ydet Voks for 8 sk ; thi i Kirkejordebog²⁾ for 1655 læses følgende Bemærkning: „Stander ellers i Bogen for 8 sk Vox, gives ikke uden Penning“. Disse Kirkeenge gav, som vi senere skal høre, i Begyndelsen af 1700erne Anledning til Proces mellem Abildtrup Mændene og Kirkeejeren. Hundrede Aar derefter igen blev de købt og lagt under Gaarden.

1643—45 oplevede Jørgen Laugesen Torstensens Fejde.

Af et Tingsvidne fra 1645 ses, at Krigen i høj Grad havde formindsket Avlen og Besætningen paa Gaardene i Vorgod. Desværre nævnes Abildtrup ikke, da Tingsvidnet kun nævner Krongodset, hvortil de fleste Gaarde i Sognet hørte; men Beboerne i Abildtrup er saa vist lige saa lidt gaaet fri som Kronbønderne.

Tingsvidnet fortæller, at Tilstanden blandt Bønderne var saa daarlig, „at Bonden, som ikke haver fuld Sæd eller sin fulde Høavling og ringe Fæmon, ikke uden sin Ruin og Ødelæggelse kan udgive i disse forgangne Aaringer eller nu i dette Aar fuld Skyld og Landgilde“³⁾

1) Sogneindberetning for Vorgod 1651, Rigsarkivet. 2) Jordebog for Hardsyssel Provsti 1655. Fol. 20. Landsarkivet. 3) Besigtelse paa Lenene i Ribe Stift 1645. Rigsarkivet.

Paa Jørgen Laugesens Tid skal der efter Sagnet have staaet en Vandmølle i Søvigengen neden under Ottinggaards Krat. Snarest har den dog ligget paa modsatte Aabred i Abildtrupengen; thi her findes den Dag i Dag en Grøft, kaldet Møllegrøften. For en Del Aar siden fandtes her en Mængde store Sten, hvoraf een var forsynet med et Hul, hugget af Menneskehænder, vel nok Levninger af den gamle Mølle. I Mands Minde skal der have staaet Pælerester af Stemmeværket i Aaen. Paa et gammelt Udskiftningskort fra 1809¹⁾ er afsat en Vej ned over Engen til Møllestedet.

Samme Mølle — saaledes fortæller Traditionen — blev under en af Svenskekrigene brændt af. Svenskerne kom Nord fra følgende den gamle Kongevej fra Holstebro over Tiphede, Herborgbæk og Skernbro²⁾).

I Tiphede brændte de alle Gaardene af, hvorefter de satte Kursen mod Abildtrup, hvor de satte Ild paa Vandmøllen. Efter denne Skændselsgerning fortsatte de deres Ridt med Mord og Brand ad Gellerup Lund til.

Paa den Tid, vi her taler om, laa det meste af Vorgod Sogn hen i Kær, Mose og Hede. Det samme var Tilfældet med Sognene i mange Miles Omkreds.

Mægtige Hedeørkener fandtes. Saaledes strakte der sig en Hede fra Vorgod gennem Timring til Vinding, en Strækning vel paa ca. 3 Mil. Denne mægtige Hedestrækning kom i Brand i den forfærdelig tørre Sommer 1652.

Det skete ved, at Lynet slog ned og antændte den knastørre Lyng paa et eller andet Sted i Vorgod³⁾, rimeligvis i Barde Hede, og da det blæste fra Syd, forplantede Ilden sig mod Nord, helt over til Vinding Sogn, hvor den standsede ved Terkils Bæk. Da Branden rasede saa at sige lige uden for Jørgen Laugesens Dør, ja, maaske endog paa selve hans Ejendom, maa den have gjort et stærkt Indtryk paa ham.

To Aar efter oplevede Jørgen Laugesen en Begivenhed, som ganske stillede Hedebranden i Skygge. 1654 indtraf der nemlig en stor Solformørkelse, noget, som man den Gang troede varslede Farsot, Krig, Ulykker o. s. v.

Hr. Christen i Vinding⁴⁾ skriver saaledes om den: „Anno

1) Udskiftningskortet for Barde. 2) Efter Landpost Chr. Enevoldsen, Vorgod. 3) Storgaard Pedersen: Ulfborg Hd. 4) Vinding Kirkebog.

1654 Lørdagen den 2. August var den største Formørkelse i Solen, som enten er set eller hørt i vor Tid, og blev det saa mørkt, at man kunde se Stjernerne paa Himlen¹⁾).

Da Jørgen Laugesen 1655 forsvinder fra Mandtallene, maa han dette Aar være død, eller ogsaa har han afstaaet Gaarden til sin Søn, Jens Jørgensen, som kun kort Tid boede i Abildtrup. Dog oplevede han Svenskernes Indkvartering i Sognet 1657.

Knud Christensen Mørch.

ca. 1660—1681. Enken til ca. 1694.

Jørgen Laugesen havde to Børn, en Søn, Jens Jørgensen, der var Ejer af Abildtrup fra 1655 til ca. 1660 og en Datter, Maren Jørgensdatter, som var gift med Knud Christensen Mørch, der efter Svogeren blev Ejer af Gaarden, som han rimeligvis overtog senest 1660, da han havde en Søn, Christen, som efter den opgivne Alder ved hans Død blev født dette Aar.

Det var dog kun en Trediepart af Abildtrup, Knud Mørch ejede. Den øvrige Del ejedes af Jens Olufsen, maaske en Sønesøn af den Jens Olufsen, som 1588 boede paa Hollingholt, og af Jørgen Pedersen, sandsynligvis Søn af den Peder Andersen, der boede i Abildtrup samtidig med Lauge Nielsen. Jens Jørgensen er da enten død eller flyttet fra Gaarden omkring 1660; maaske er han identisk med den Jes Jørgensen, som 1688 ses boende paa en Gaard i Barde, da der dette Aar ikke bor andre i Vorgod Sogn af dette Navn²⁾).

Vi ved desværre ikke noget om Knud Mørchs Slægt, men sandsynligvis hører han til den gamle Selvejerslægt Mørch³⁾, som allerede fra Middelalderen havde udbredt sig i Jylland, og hvis mandlige Medlemmer ofte besad Herredsfogedembeder.

Det var i en meget fattig og trang Tid, Knud Mørch levede. Det var jo Aarene efter den ødelæggende Svenskekrig, som havde hidført en frygtelig Armod og ikke mindst blandt Bønderne. Hertil kom, at der ofte indtraf Misvækst, som særlig var følelig i Aarene 1662, 1688—90 og 93. Præsten i Fly

1) •Den varede 2 1/2 Time 7 Min•, skriver Præsten i Hedensted, Anders Mortensen. Vejle Amts Aarbog 1919. 2) Matrikelskrift 1688 Landsarkivet. 3) Klitgaard: Kjørulf-ske Studier.

ved Skive siger om 1689: „Grødens Misvækst hos os var ganske stor dette Aar“. Disse Ord passer ogsaa for Vorgod. Særlig galt har det været 1693. Da maatte man i Jylland plukke de tynde, afsvedne Aks; thi de kunde ikke høstes med Leen. Mange Steder avlede man ikke en Gang en Skæppe Korn efter en Tønde Udsæd. Men lige saa ufrugtbare og tørre Somrene var, lige saa kolde og strenge var Vintrene. I Tiden 1665—1699 havde vi 13 meget kolde Vintre. En af de værste var 1684; thi da frøs mange Mennesker ihjel. Sommeren derefter var saa kold, at der hverken blev Frugt eller Olden, og Rugen var gold, Havren umoden og Bygget kun „temmelig“¹⁾).

Det var saaledes ikke under lyse Forhold, Knud Mørch og hans Hustru levede i Abildtrup.

Som Følge af de onde Aar kunde der næsten ingen Besætning holdes paa Gaardene. Lad os gaa indenfor hos ham og se efter, hvorledes det under saadanne Forhold stod til med hans Besætning:

1677 finder vi i Stalden kun 1 Ko, 1 Kalv, 5 Faar og 1 Svin, men ingen Heste; 1678 har han 1 Hest, 1 Ko og 7 Faar; 1682 ser det dog lidt bedre ud, da bestaar Besætningen af 1 Hest, 1 Plag, 1 Ungnød, 2 Køer og 6 Faarehøvder. Aaret efter er det lidt ringere igen, da staar der paa Stalden kun 2 Plage, 1 Ungnød, 1 Ko og 1 Svin²⁾).

Det ser jo umaadelig fattigt ud; man forstaar slet ikke, at Knud Mørch har kunnet eksistere med saa ussel en Besætning; men Forholdene er mindst lige saa sørgelige paa de andre Gaarde der paa Egnen, hvilket skal vises ved enkelte Eksempler.

1677 havde Mads Andersen i Videbæk, hvis Gaard var paa godt 5 Tdr Htk., en Besætning paa 2 Heste og 2 Køer, og 1678 havde Wisti Christensen i Store Ahle, en Gaard paa godt 4 Tdr. Htk., 1 Hoppeplag, 2 Køer, 1 Ungnød, 10 Faar, 1 Svin. 1683 havde Christen Michelsen, som besad en Trediepart af Abildtrup, hvis Hartkorn var ca. 7 Tdr., 1 Hest, 1 Plag, 1 Stud, 1 Ungnød, 1 Ko, 7 Faar og 1 Svin³⁾).

I Betragtning af, at Knud Mørch kun var Ejer af $\frac{1}{3}$ af

1) C Christensen: Agrarhistoriske Studier. Cand. mag. Svend Aakjær: Fly Gaarde. 2) Ildsted- og Kvægskat, Rigsarkivet. 3) Samme.

Abildtrup, er hans Besætning i Forhold til disse ikke ringere. Gaar vi uden Sogns, ser det ikke bedre ud.

Paa Herregaarden Møltrup¹⁾ i Timring Sogn kunde 1678 kun holdes 1 Hest, 1 Hoppe, 4 Stude, 4 Køer, 10 Faar og 2 Svin. Men selv paa de gode Egne i Jylland stod det slet til.

Paa den gamle Herregaard Kongensgaard²⁾ i Nr. Nisum kunde der 1677 ikke holdes mere end 1 Hest, 2 Køer og 4 Øksne. I Salling og paa Viborgegnen var det ikke bedre.

I en Mængde Gaarde havde man af Heste kun en ung Fole, og i nogle havde man slet ingen Heste. Hvor vi end vender os i Jylland, ser det trøstesløst ud.

Aldrig har vel vort Fædreland oplevet saa fattig og trang en Tid som denne.

Den skaanske Krig 1676—79 gjorde ikke Tilstanden bedre, men satte Prikket over l'et, idet den gav Anledning til nye Skatter, endskønt de gamle sandelig havde været haarde nok.

Det er næsten ubegribeligt, at Bønderne under saadanne fortvivlede Forhold kunde svare deres Skatter; mange kunde naturligvis heller ikke.

Af de gamle Skattelister, som er til endnu, kan vi se, hvor meget Knud Mørch har maattet svare i Afgift.

Hosstaaende følger en Liste over denne (Familie- og Folkeskat³⁾) gennem 8 Aar.

1671—(72): Knud Christensen i Abildtrup, 1 Pige, 1 Å	16 β
1673: Knud i Abildtrup, 2 Piger [+ 1 Karl, 1 Pige]	32 β
1674: Knud Mørch i Abildtrup, 1 Pige	16 β
1675: Knud i Abildtrup, 1 Pige, 1 Karl	1 Å 16 β
1681: Knud Christensen, 1 Karl, 1 Pige	1 Å 8 β
1682: Knud Christensens Enke, 1 Karl, 1 Pige . .	1 Å 8 β
1683: Maren Sl. Knud Abildtrups, 1 Karl	1 Å
1689: Maren Sl. Knud Abildtrups, 1 Karl.	1 Å

Foruden denne Skat maatte der svares ekstraordinære Skatter. Vi ser ham saaledes svare Ildsted- og Kvægskat og Kop- og Kvægskat.

1) Storgaard Pedersen: Ulfborg Hd. 2) O. Nielsen: Skodborg-Vandfuld Hdr. 3) Rigsarkivet

Landgilde-Matrikelen af 1664 var uretfærdig som Skattegrundlag og blev derfor 1688 afløst af den saakaldte Landmaalingsmatrikel, i Følge hvilken Jordenes Bonitet blev Grundlaget for Skatteansættelsen.

Knud Mørch døde allerede, inden man begyndte paa Forberedelsen til den ny Matrikel. 1683 blev Jordene i Jylland opmaalte og takserede. For Knud Mørchs Enke, Maren Jørgensdatter, maa dette Opmaalingsarbejde have været en Begivenhed. Jordene blev efter deres Godhed delte i 6 Klasser, som benævnedes saaledes: Allerbedst, god, middelmaadig, skarp, ond og allerværst.

Abildtrupgaards Jorder blev takserede saaledes, som det ses nedenfor.

Abildtrop Byes Marck. Synderagerne. Streche sig udi Syd og Vester.	Kl. III	Middel Bygjord af graa Sand og lidet Muld. Saas 3 Aar. 1 K. Byg. 2 K. Rug. Henligger 1 Aar.
	Kl. IV	Skarp Rugjord af graa Sand. Saas 3 Aar. 1 K. Byg. 2 K. Rug. Henligger 1 Aar.
	Kl. V	Ond Rugjord af rød og graa Sandgrund og Sten. Saas . . . 1 K. Boghv. 2 K. Rug. Henligger 4 Aar.
Norden for forrige.	Kl. IV	Skarp Rugjord af graa Sandjord. Saas 1 K. Byg. 2 K. Rug. Henligger 2 Aar.
	Kl. V	Ond Rugjord af rød Graasand. Saas 1 K. Boghv. 2 K. Rug. Hl. 4 Aar.
Klusbæragre Nord for forrige.	Kl. IV	Skarp Rugjord af graa Sandjord. Saas 1 K. Byg. 2 K. Rug. Hl. 1 Aar.
Øddegaardsagre Sønder for Gaarden breder sig.	Kl. V	Ond Rugjord af rød Sandstensgrund. Saas 1 K. Byg. 1 K. Rug. 1 K. Bogh. Hl. 1 Aar.
Af Barre Byes Mark. (Under Bardenævnes: Abild- trup. Ottingsmark ligger østen for Nr. 57. Streche) øster og vester, begyndt i Nord. Er mest Hedejord i Mands Minde . . . Maren Jørgensdatter.	Kl. V	Ond Rugjord af Sand- og Stengrund og derefter i Heden. Saas 1 Aar Boghv. 2 K. Rug. Hl. 6 Aar. Længere tilbage i Markbogen staar der: Til bemeldte Gaard (Abildtrup) findes nogen Agerjord udi Barde Mark.

Endvidere hedder det: „Ingen Offerdrift uden Lynghede. Ingen Skouspart gives til Stauer“. Vi ser, at ingen af Jordene har været gode nok til at komme i I og II. Klasse. Kun eet Stykke Jord naar at komme i III Kl. (middel), medens Resten bliver sat i IV (skarp) og V Kl. (ond).

Af Knud Mørchs Børn kender vi følgende¹⁾:

1. Apelone Knudsdatter, gift med Simon Pedersen i Abildtrup.
2. Maren Knudsdatter, gift 1717 med Niels Helstrup i Snebjerg.
3. Christen Knudsen, døde i Abildtrup 1735, 5. Novbr. 74 Aar gammel.

Beboede den Gaard i Abildtrup, som 1688 kaldes „øde og Selveje“. Se under Ny Abildtrupgaard.

Abildtrup-Nedergaard ca. 1694-ca. 1760.

Samtidig med Knud Christensen Mørch boede der to andre Mænd i Abildtrup, nemlig Jens Olufsen og Jørgen Pedersen, som 1682 er efterfulgt af Christen Michelsen, der vel-sagtens er en Søn af den Michel Andersen i Abildtrup, som vi træffer her første og sidste Gang henholdsvis 1612 og 1651, og Sønesøn af Anders Nielsen, som boede i Pilgaard 1609 og 1615, og hører altsaa i saa Fald til Hvidslægten. 1688 var han Fæster af $\frac{1}{4}$ Part af Nedergaard, 1694²⁾ af hele Nedergaard. Hans Hustru var vist den Inger Christensdatter, d. 1737, 71 Aar gl., som senere var gift med Niels Madsen, der i Begyndelsen af 1700'erne blev hans Efterfølger paa Gaarden, og som døde 1716, Natten mellem d. 16. og 17. Febr., 44 Aar gl.

Stedsønnen Michel Christensen, gift med Kirsten Sørens-datter fra Paarup i Assing Sogn, overtog derefter Gaarden, som han besad til sin Død 1747. Han kom ulykkelig af Dage, idet han druknede i Aaen og blev begravet den 12. Septbr. i en Alder af 50 Aar. Med sin Hustru havde han Sønnen Christen Michelsen og Døtrene: Mette, Inger, Maren, Anna og Else Kirstine. Skiftet³⁾ efter ham viser, at han har siddet nogenlunde i det økonomisk, da der til Deling mellem Hustruen og Børnene blev 129 Rdl. 5 M. 6 S.

1) Vorgod Kirkebog. 2) Landstingets Panteprotokol 1694. 3) Skifteprotokollen fra Sindinggaard 1747.

Af samme Skifte ses, at Gaardens Besætning var: 5 Heste, 6 Køer, 12 Stude, 1 Kvie, 4 Kalve, 29 Faar, 21 Lam, 2 Søer, 2 Svin og 1 Galt.

Enken sad derefter ved Gården indtil ca. 1760, da hun overdrog den til Christen Mortensen, med hvem hun vist blev gift.

Abildtrup-Nedergaard ca. 1760—1925.

Christen Mortensen.

Ca. 1760—1798.

Ved Aar 1760 træffer vi en ny Mand i Nedergaard ved Navn Christen Mortensen. Med ham holdt den yngre Abildtrup-Slægt sit Indtog paa Gaarden. Indtil for nylig kendte man ikke noget til denne Mands Afstamning, anede ikke engang, hvor han var født, eller hvem hans Forældre var. Da hans Fødsel ikke fandtes i den ældste Kirkebog for Vorgod, maatte man gaa ud fra, at han var født uden Sogns. Men hvor? Ikke et eneste Holdepunkt var der. Da det senere blev oplyst, at hans tredie Kone var fra Borris Sogn, ledte det Tanken hen paa, om han muligvis ogsaa skulde være der fra eller fra Egnen deromkring.

Nogen Tid efter fik Nedskriveren af disse Linier Lejlighed til at læse Statsgeolog Milthers Bog om „Slægten fra Fæstergaard“. Heri omtaltes en Morten Præstegaard fra Anneks-Præstegaarden i Fæster, som levede i Begyndelsen af 1700erne. Denne Morten Præstegaard skulde vel ikke være Christen Mortensens Fader, tænkte jeg, selv om jeg vidste, at der kun kunde være ringe Sandsynlighed derfor, men da Christen Mortensen var født 1714 efter den angivne Alder ved hans Død, kunde Tiden jo passe fortræffelig.

En Undersøgelse af Borris-Fæster Sogns Kirkebog syntes da ogsaa at tyde paa, at vi her var inde paa det rigtige Spor, Idet den oplyser:

„[1715] 11. Febr. Blev Morten Præstegaards Søn Christen som var født d. 21. December 1714 og hjemmedøbt d. 23. hans Daab konfirmeret frembaaren af min Kæreste. Faddere: Kristen Olufsen Synderskov, Gertrud Ugelberg, Thomas paa

Engdraget (i Forgrunden), hvor den gl. Gaard laa.

Det gamle Stuehus fra Chr. Mortensens og Chr. Nielsens Tid,
flyttet til sin nuv. Plads 1852.

Fastergaard, Morten Astrup, An paa Fasterkjær, Christen Mikkelsen, Finderup hans Kone, Peder Krogs Kone“.

Morten Præstegaards Kone hed Kirsten. Da Christen Mortensens to Døtre, hvoraf den ene døde straks efter Fødselen, begge kom til at hedde Kirsten, kunde ogsaa dette tale for den ovennævnte Mulighed, at Christen Mortensen er en Søn af Morten Præstegaard i Faster Sogn.

Christen Mortensen var som alt nævnt gift tre Gange, men hans første Hustru kendes ikke, medmindre han har været gift med Christen Mikkelsens Enke, Kirsten, der jo boede paa Gaarden ved den Tid, han kom der. Det er ret sandsynligt, da det ikke var nogen Sjældenhed, at Herremanden bortfæstede en Gaard paa den Betingelse, at den ny Fæster skulde gifte sig med den eventuelle fradøde Fæsters Enke

Men i saa Fald har Ægteskabet været kortvarigt; thi 1756¹⁾ bor Kirsten endnu som Enke paa Gaarden, og 1762 er han gift med sin anden Kone, Maren Mouritsdatter, hvis Slægt og Fødested heller ikke kendes. I dette Ægteskab blev der født Christen Mortensen to Sønner, Mourits, f. 1763 og Morten, f. 1767.

Det var kun kort Tid, de fik Lov til at beholde deres Dreng, idet de begge døde i Aaret 1773 henholdsvis i en Alder af 10 og 6 Aar. Da der ikke var mere end godt 14 Dage mellem deres Død, fristes man til at tro, at de er døde af en eller anden smitsom Sygdom. Mourits døde d. 25. Marts og Morten d. 13. April. Det maa have været et haardt Slag for Forældrene. Men Moderen skulde ikke faa lang Tid at sørge i; thi allerede Aaret efter, 1774, d. 25. Maj, maatte Christen Mortensen følge hende til Graven. Ogsaa hun døde ung, kun 40 Aar gl.

Christen Mortensen var noget rask i Vendingen; thi knap et halvt Aar efter gifter han sig igen med Pigen Marie Kirstine Bierg²⁾ fra Borris Præstegaard. Deres Trolovelse fejredes d. 4. Novbr. 1774, og samme Aar 1ste Søndag i Advent stod deres Bryllup, vistnok i Præstegaarden.

Maria Kirstine Bierg fødtes 1742, 14. Febr. i Ringkøbing

1) Bolling Hds. Justitsprotokol. 2) Kirsten Marie Bierg nedstammer fra Anders Hvid, som 1498 nævnes i Abildtrup. Se Side. 22. Ved dette Giftemaal blev den yngre Abildtrup Slægt indgiftet i den ældre.

som Datter af Borger og Glarmester Mads Justesen Bierg og Hustru Elle Jochumsd. Købke. I Daaben blev hun frembaaren af Byskriver, senere Borgmester Biergs Hustru. Blandt Fadderne var en Jonifru Christiane, Løjtnant Ibsens Datter. Borgmester Bierg maa være en nær Slægtning af Mads Bierg, siden hans Hustru bærer flere af sidstnævntes Børn til Daaben, og hver af Familierne har en Søn ved Navn Jens Jørgen.

Ved Aaret 1744 flyttede Mads Justesen Bierg og Hustru fra Byen og bosatte sig i Borris Sogn. Men den lille Marie Kirstine, der da var to Aar, lod de blive tilbage. Men hvor? Ja, uden Tvivl hos en Slægtning. Hendes Bedsteforældre¹⁾ boede der i Byen, men da de var gamle, vist endog meget gamle, har hun vel neppe været der, snarere saa hos Onkelen, Hattemageren Købke, eller, hvad der maaske endnu er mere sandsynligt, har hun faaet sit Hjem i Borgmesterens Hus.

Traditionen fortæller, at Marie som Barn ofte var med ude at samle Blomster og Urter til Apoteket, som laa ved Siden af Borgmesterens Bolig, men har hun opholdt sig her, har hun ogsaa haft særlig god Lejlighed til at komme i Berøring med Apotekerens.

Ved Konfirmationsalderen kom hun i Huset, først hos Provst Hauch, derefter hos hans Eftermand Provst Stefansen i Borris Præstegaard, hvor hun blev i 18 Aar.

Desværre kender man ikke de nærmere Omstændigheder, der er knyttet til hendes Ankomst til Borris. Det kan ikke være hendes Forældre, der har faaet hende hertil, thi de var alt døde for flere Aar siden. Men paa Gaardene Sønderby og Kodbøl²⁾ boede Slægtninge af hende; maaske er det dem, der har faaet hende anbragt hos Provst Hauch.

Man ved intet om hendes Ophold her i den lange Aarrække udover det, at hun befandt sig vel, og at Provstefamilierne var venlige og gode mod hende. Men ogsaa uden for Præstegaarden var hun afholdt. Borris gamle Kirkebog fortæller, at hun har baaret mange Børn til Daaben der i Sognet. Og naar Provsten noterer hendes Navn i Kirkebogen, skriver han altid „Marie i Præstegaarden“.

Som Bevis for, hvor afholdt hun var af Provstens, kan

1) Bedstefaderen hed Jens Madsen. Han var Skrædermester. 2) Borris Kirkebog.

nævnes, at Provstinden, Else Marie Stefansen, forærede hende, da hun forlod dem for at drage til Abildtrup, en Mængde Silketøj, og senere besøgte de hende i hendes nye Hjem, ligesom ogsaa Maria og hendes Mand nu og da aflagde Besøg i Præstegaarden.

En Overlevering i Slægten fortæller, at der var saa fattigt i Abildtrup, da Maria Bierg som Kone drog ind paa Gaarden, at man knap havde en Ske at søbe Maden med; men dette kan næppe have sin Rigtighed; thi to Aar efter deres Bryllup, altsaa 1776, er Christen Mortensen saa velhavende, at han kan købe sin Gaard til Selveje, hvad kun faa Bønder paa den Tid kunde. Skulde der alligevel være noget om det med de smaa Kaar, kan det kun forklares derved, at Maria Bierg muligt skulde have bragt sin Ægtefælle saa meget i Medgift, at han derved blev i Stand til at købe Gaarden; thi at en Mand i 60 Aars Alderen, der er saa bundfattig, at han knap ejer en Ske, skal kunne drive det til i Løbet af to Aar at blive Selvejer, ligger uden for Sandsynlighedens Grænser¹⁾.

Maria Bierg eller Maria Købke, som hun almindeligvis blev kaldet, var før sit Giftemaal ikke uden Tilknytning til Vorgod Sogn; thi her havde hendes Bedstefader, Jochum Michelsen Købke, født 1680, d. 1738, og hendes Oldefader, Michel Jochumsen Købke, f. 1636, d. 1719, det meste af deres Levetid virket som Sognedegne.

De var ganske vist forlængst døde, men hendes Moder havde sikkert fortalt hende en Del om Barndomshjemmet i Vorgod Degnebolig.

Maria Bierg var en dygtig og energisk Kvinde. Hun blev snart den drivende Kraft paa Gaarden, men hun var jo ogsaa i sin bedste Alder, medens hendes Mand allerede var godt til Aars. Man havde i hine Tider langt til Læge, og da Beboerne i Vorgod og Omegn opdagede, at Maria havde Kendskab til forskellige Sygdomme, blev hun en Del brugt som Læge og Jordemoder. Denne hendes Lægekyndighed havde hun maaske fra den Tid, hun samlede Planter til Apothekeren i Ringkøbing.

Den 1. Marts 1776 blev en Mærkedag i Abildtrup Bys

1) Møddelt af Christen Rahbæk, Fruergaard.

Historie; thi den Dag købte¹⁾ de fire Abildtrup Mænd deres Gaarde, som de hidtil havde haft i Arvefæste,²⁾ til rigtig Selveje af Peder Lillelund til Sindinggaard. De paagældende Mænd var Christen Mortensen, Christen Michelsen, Niels Pedersen og Christen Pedersen. Der blev straks udstedt Købekontrakt, men først Aaret efter fik de Skøde paa Ejendommene. Christen Mortensens Skøde er dateret 7. Juni 1777. Desværre er hverken Købekontrakten eller Skødet bevaret. Skøde- og Pantebogen, hvori Dokumenterne var indførte, er gaaet tabt ved Branden paa Højris, hvor Herredsfogeden boede.

Der er meget, som alt nævnt, der taler for, at Christen Mortensen giftede sig ind paa Gaarden, bl. a. ogsaa dette, at vi senere træffer Michel Christensens Søn, Christen Michelsen, som Fæster af den halve Nedergaard. Det er velsagtens gaaet til paa den Maade, at Christen Mortensen ved sin første Hustrus Død har overladt den halve Part af Gaarden til Stedsønnen. Nedergaard var altsaa paa dette Tidspunkt en saakaldt Dobbeltgaard. Christen Michelsen solgte siden sin Gaardspart til Niels Christensen Skov fra Nøvling Skov. Det maa vist have været i Aaret 1783; thi dette Aar solgte denne sin Gaard i Nøvling til en Mand ved Navn Christen Madsen af Store Skovbeck og er vel saa derefter flyttet til Nedergaard.

Niels Christensen Skovs Hustru, der var en Datter af Sv. Pedersen Fruergaard, Videbæk, hed Kirsten Svendsdatter.

Efter hvad Traditionen fortæller, var Christen Mortensens ikke særlig glade for deres nye Naboer. De havde vanskelig ved at forliges, hvad dog nok særlig gjaldt Konerne. Man følte sig meget besværet af det daarlige Naboskab, som naturligvis ikke blev bedre ved, at de boede klods op ad hinanden, hver i sin Ende af Stuehuset. Gaardens øvrige Bygninger var delt saaledes, at de hver havde en Udlænge samt Halvdelen af Laden.

Da Forholdet mellem Familierne stadig forværredes, kom Christen Mortensens paa den Tanke at faa de besværlige Naboer væk ved at købe dem ud. Man skred straks til Hand-

1) Register til Skøde og Panteprotokoller for Hammerum Hd. 2) En Tradition i Slægten fortæller, at Bønderne i Abildtrup havde deres Gaarde i Arvefæste fra Sindinggaard.

ling. Købet af Gaarden fandt Sted en Morgen i Sommeren 1791, vistnok efter et ret haardt Sammenstød mellem Konerne. Handelen skal være foregaaet ved Davretid inde hos Christen Mortensens, ved hvilken Lejlighed Kirsten Marie nok særlig har været virksom; ja, det skal endog have været hende, der sluttede Handelen¹⁾. Dermed blev Christen Mortensen igen Ejer af hele Gaarden.

Maaske dog ikke Forholdet mellem de to Familier har været saa daarligt, som Traditionen beretter; thi Vorgod Kirkebog oplyser, at Marie Bierg har baaret to af Niels Skous Børn til Daaben, hvad man vanskelig kunde tænke sig, om de havde levet sammen som Hund og Kat.

Niels Skous flyttede til Nøvling, hvor de købte Gaarden Nybo.

Aaret efter, at Christen Mortensen blev Selvejer, altsaa Aar 1777, havde han en Tjenestekarl, hørende til Holmgaards Gods i Lem, ved Navn Christen Christensen. Samtidig med, han tjente i Nedergaard, var han to Dage om Ugen hos Gaardmand Thyge Christensen i Vorgodby. En Dag hørte Tjenestekarlen, at hans Husbond i Vorgodby havde udspreedt „skammelig Blame og Vanrøgte“ om ham, hvorfor han lod ham stævne for Bølling Herredsting. Som Vidner i Sagen mødte Karlens Husbond i Abildtrup, Christen Mortensen og Gaardmand Peder Østergaard i Barde. Thyge Christensen gav derimod ikke Møde. Vidnerne havde hørt, at Thyge Christensen skulde have beskyldt Tjenestekarlen for at have taget noget Foder fra ham.

Christen Mortensen og Peder Østergaard gik for nogen Tid siden efter Karlens Forlangende til Thyge Christensen i Vorgodby og spurgte ham, om han vilde vedstaa den Beskyldning, han over Christen Christensen skal have gjort til Ære og gode Navns Forklejnelse? Dertil svarede Thyge Christensen |: uden at lægge til, at han ikke havde beskyldt Tjenestekarlen |: disse Ord, at han hverken beskyldte ham eller frikendte ham. Om Vidnerne kunde forklare, hvad Thyge Christensen mente med saadant forblommet Svar?

De kunde ikke forklare Thyge Christensens Tanker, men de har saaledes hørt fortælle denne Beskaffenhed, at Thyge

1) Meddelt af Christen Rahbæk, Fruergaard.

Christensens Tjenestepige skal om Morgenens Kl. 6 være kommen ind i Laden og set, at Ladedøren stod aaben, og da hun kom der ind, skal hun efter Sigende have set Christen Christensen der. -- De har ikke hørt, at Christen Christensen paa den Tid skal have tilvendt sig noget fra Laden.

Om de ikke ved, at Karlen det meste af den Tid, han har tjent Thyge Christensen, har staaet i hans Lade for at ud-tærsk hans Korn, og om ikke Kl. 6 efter Skik og Brug paa Landet var den rette Tid at begynde paa?

Vidnet Christen Mortensen forklarede, at Tjenestekarlen i denne Vinter et Par Dage omtrent i Ugen har været hos Thyge Christensen for at tærsk hans Korn. — Kl. 6 var Tiden, da Tærskere og andre gik til Arbejde paa Landet.

Om Tiden tilføjer det andet Vidne: „Helst ligesom de havde Korn at tærsk til!“

Vidnerne havde aldrig hørt noget usømmelig om Karlen, og Christen Mortensen tilføjede, at Karlen havde tjent ham og tjente ham endnu; men han vidste kun godt at sige om ham¹⁾.

Sagen blev opsat, men maa være blevet forligt og trukket tilbage, da den ikke ses afsluttet.

Christen Mortensen blev en velstaaende Mand. Som allerede nævnt lykkedes det ham at blive Selvejer paa en Tid, da saa godt som alle Bønder der paa Eggen var Fæstere. Og nogle Aar efter saa han sig i Stand til at købe Niels Chr. Skou ud af Nabogaarden, saaledes at de to Neder-gaarde nu var samlet til een.

Desuden kunde han ogsaa laane Penge ud til Folk. Skøde- og Panteprotokollen for Bølling Herred viser, at der den 13. Juni 1793 blev læst en Panteobligation fra Michel Nielsen i Barde til Christen Mortensen, Abildtrup, paa 300 Rdl. med 1. Prioritet i førstnævntes Gaard.

Paa denne Tid gik der hen over de vestjydske Sogne mellem Skern og Lemvig en stærk religiøs Vækkelse fremkaldt af Brødremenigheden. Næsten i hvert Sogn havde den Tilhængere, saaledes ogsaa i Vorgod, hvor vi ved, at Christen Mortensen og Hustru i Abildtrup var paavirket af den, idet de lod deres eneste Barn, Datteren Kirsten Marie, oplære

1) Bølling Hds. Justitsprotokol.

i Kristendommen af en Degneenke tilhørende denne Retning¹). Foruden i Abildtrup skal Brødreemigheden der paa Egnen ogsaa have haft Samlingssted i Fiskbæk, N. Vium Sogn.

Christen Mortensen maa have været en rask Mand paa sine gamle Dage; thi d. 12. April 1796 træffer vi ham trods den høje Alder, 83 Aar, i Rind Præstegaard, hvor der afholdes Auktion²).

Den over to Mile lange, elendige Hedevej dertil har ikke kunnet holde Oldingen tilbage. Slægtninge og bekendte har han vel ventet at træffe der, og nogen Forretning fik han da ogsaa gjort, idet han ved Auktionen købte:

6 Sølvsker	22 lod	a	4	⌘	9	β	. . .	16 Rdl.	4	⌘	6	β	
2 Fade,	hammeret	9 ¹ / ₄	⌘	a	27	β		2	„	3	„	9	„
1 mindre	Tragt.								1	„	14	„

En Dag — vist ved denne Tid omtrent — kom en ung, smuk Karl ridende til Abildtrup for — paa en andens Vegne — at fri til Datteren, men efter Sigende under Paaskud af, at han for sin Fader, Niels Christensen, Forpagteren i Brande Præstegaard, skulde købe nogle Stude; men Tilbudet behagede ikke. Om det var Pigen, der endnu kun var et Barn paa 14 Aar, eller Forældrene, der var imod Partiet, derom vides intet; derimod fortælles det, at Christen Mortensen skal have udtalt omtrent følgende til Bejleren, hvis Navn var Christen Nielsen, og hvem han straks var kommet til at synes godt om: „Men det Par Sko (med Henblik paa Datteren) skulde vel ogsaa kunne passe andre“. Denne Hentydning blev straks taget til Følge; thi allerede d. 20. April 1798 holdt Christen Nielsen Bryllup med Datteren, som da manglede 8 Dage i at være fyldt 15 Aar³).

Det gik den unge Mand paa samme Maade, som der fortælles i Folkevisen om Nilaus Bendiksen, at „saa tog han den unge Brud saavel som Brudeskænken“. Denne sidste var nok ikke hel ubetydelig; thi Svigerfaderen var en velhavende Mand, og Datteren eneste Arving.

At der har været Velstand til Huse ses ogsaa af dette, at Christen Mortensens Enke 1807 svarer 3 Rdl. til Fattig-

1) Meddelt af Chr. Rahbæk, Fruergaard. 2) Hammerum Herreds Auktionsprotokol. 3) Hardsyssel Aarbo 1908.

væsenet¹⁾, en ret betydelig Sum for en Kone paa Aftægt. Hvad hun har svaret Aarene forud vides ikke; men 1804 svarer f. Eks. en Hr. Stephansen og Hr. Hyldgaard, kongl. Landinspektør²⁾, da boende i Vorgod, hver 2 Rdl., og de staar langt over de øvrige Pengeydere, saa i Forhold hertil synes man, at 3 Rdl. er mange Penge for en Enke paa Aftægt at svare til Fattigvæsenet.

1798 tilskøder Chr. Mortensen Gaarden til Svigersønnen. Skødet, der er udstedt 13. Septbr. 1798, lyder saaledes:

Kjendes jeg underskrevne Christen Mortensen Abildtrup og herved vitterliggjør, at jeg haver solgt og afhændet, ligesom jeg og hermed sælger, skjøder og aldeles afhænder fra mig og mine Arvinger til velagte Christen Nielsen og hans Arvinger det mig tilhørende og iboende Gaard i Woergod Sogn, Hammerum Herred, Ringkjøbing Amt, Ndergaard i Abildtrup kaldet, og staar for Hartkorn ny Matricul 3 Tdr. 3 Skp. 3 Fdk. 1 Alb, med al sin rette Tilliggende, som nu er og af Alders Tid tillagt haver og ermeldte Hartkorn med rette følge bør, bliver herved skjødet og overdraget til fornævnte min kjære Svigersøn Christen Nielsen og hans Arvinger med alle sine Herligheder og Rettigheder, ligesom jeg det ejet og havt haver, og jeg det haver kjøbt efter Skjøde af 26 April 1777, og Skjøde af 13 Juni 1791, uden mindste Undtagelser i alle Maader, som et uigjenkaldeligt kjøbt Kjøb til evindelig Arv og Ejendom, da han i et og samme Kjøb er overdraget Gaardens hele Besætning, som det nu er og forefindes, ude og inde levende og død, hvortil jeg Christen Mortensen og Arvinger skal være og blive tilmeldte min kære Svigersøn Christen Nielsen og Arvingers faste Hjemmel efter Loven, eftersom han i Dag har fornøjelig betalt mig den accorderede Summa 500 Rdl., siger fem hundrede Rigsdaler, saa kjendes jeg og mine Arvinger ingen ydermere Lod, Deel, Ret eller Rettighed dertil eller udi at have i nogen Maade, saa maa og denne min udgivne Skjøde læses, naar og hvor fornødne eragtes, uden nogen Warsel mig at give.

Til Stadfæstelse haver jeg det ej allene egenhændig underskrevet og forsejlet, men og ombedet velagte Thyge Madsen i Egerlis Mølle og Niels Sørensen med og til Witterlighed at underskrive.

Datum Abildtrup d. 13 Septbr. 1798.

Christen Mortensen (L. S.).

Til Witterlighed efter Begjering.

Thyge Madsen Møller, Niels Sørensen.

At ingen Kjøbecontract den Handel betræffende, har været oprettet, det bevidnes under Eds Tilbud.

Christen Mortensen.

Christen Nielsen.

Læst for Retten paa Hammerum Herredsting Løvedag d. 19 Marts 1818 og i Skjøde og Panteprotocolen indlemmet Fol. 129.

1) Fattigkommissionens Protokol. 2) Boede i Abildtrup, medens Udskiftningen paa denne Egn fandt Sted.

Chr. Mortensen lever endnu nogle Aar efter, at Svigersønnen har overtaget Gaarden. Hans Død indtraf 1802, den 23. August, og han begravedes den 29. i s. Md., 89 Aar gl. Marie Kirstine overlevede ham i 12 Aar. Hun døde d. 22. Maj 1814, 72 Aar gl.

Deres Børn var følgende¹⁾:

1. Et dødfødt Pigebarn, f. 12. April 1776.
2. Et dødfødt Drengbarn, f. 27. Juli 1778.
3. Kirsten Maria, f. 23. Febr. 1780, d. som lille.
4. Kirsten Maria, f. 27. April 1783, gift 20. April 1798 med Christen Nielsen Nyegaard, som derefter blev Ejer af Abildtrup-Nedergaard.

Christen Nielsen Nyegaard.

1798—1834.

Christen Mortensens Datter, Kirsten Marie, blev 1798 gift med Christen Nielsen Nyegaard fra Brande, der derefter overtager Gaarden.

Han stammer fra en gammel Selvejerslægt, som gennem lange Tider har boet paa Graahedegaard i Aadum Sogn og paa Nygaard i Borris Sogn. 1767 fødtes han paa Baggesgaard i Sønder Omme, hvor hans Forældre Niels Christensen Nyegaard og Hustru Bodil Jensdatter da boede. Præsten har glemt at indføre hans Fødsel i Kirkebogen. Om hans Daab skriver han: „22. Marts 1767 blev Niels Nyegaards Søn i Bagisgaard døbt kaldet Christen, min Kone bar ham“. Der stod først: „Hans Moster bar ham“; men det er overstreget.

Da Christen var en halv Snes Aar gammel, flyttede Faderen til Brande Sogn, hvor han af Sognepræsten Niels Christian Clausen havde faaet Præstegaarden i Forpagtning; men kort forinden havde han giftet sig anden Gang med Pigen Maren Christensdatter. Denne fik af Stedsønnerne det Vidnesbyrd, at hun var meget hidsig og vredagtig, hvorfor de efterhaanden drog bort fra Hjemmet. Ogsaa Christen Nielsen sagde far vel til Brande Præstegaard. Han drog til Sønderjylland.

1) Vorgod Kirkebog.

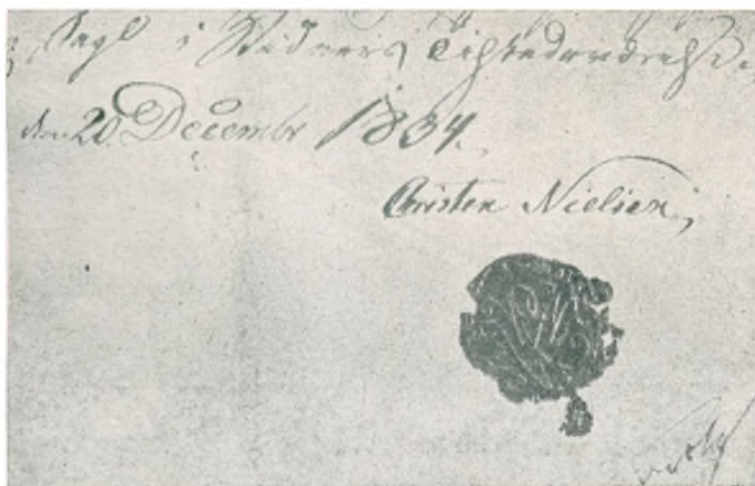
Der foreligger en interessant Levnedsskildring om ham, optegnet af hans Søn Christen Christensen Abildtrup. Den medtages her og lyder saaledes:

Christen Nielsen Nygaard er født i Borris Sogn; hans Fader boede der. Han havde og en anden Gaard, som hed Bagisgaard. Til sidst havde han ogsaa en anden Gaard i Forpagtning, det var Brande Præstegaard. Det gik noget tilbage for ham. Han havde mange Børn; hans Kone døde, og Børnene fik Stedmoder, og der blev 22 ialt. Saa rejste Sønnerne ud, en efter anden. Endelig rejste Christen ogsaa det Foraar, før han blev konfirmeret, for at søge sig en Tjeneste. Han vandrede omkring fra By til By og forhørte sig, om de manglede en Dreng; men ingen vilde fæste ham. Enhver troede, at han var en ryggesløs Landløber, saa han maatte tigge sig frem. Endelig blev han ved saa længe, at han kom i det slesvigske. Da kom han til en stor By, som hed Østerby, i Daler Sogn. Her begyndte han ved Enden af Byen ligesom forhen at spørge, om de behøvede en Dreng; men der var ingen, der vilde have ham, før han kom hen midt i Byen. Der kom han til Manden med det samme Spørgsmaal, hvorpaa Manden spurgte, om han kunde passe Heste. „Har din Fader Heste?“ Hvorpaa han svarede ja. Saa sagde Manden, han kunde blive der i fjorten Dage for at prøve ham ad, hvorover han blev meget glad. Han havde prøvet at mangle. Nu vilde han ogsaa prøve paa at sejre, hvorfor han var saa flittig i denne Tid og saa paapassende som muligt, skønt det var meget anstrengende, da han skulde passe 12 Heste og hver Dag ride ud i Fennerne, og saa havde han Lænker, at han skulde helde¹⁾ dem med paa Forbenene, at de ikke skulde springe over Grøfterne. Da han havde været der i fjorten Dage, var Manden meget vel fornøjet, hvorfor han vilde beholde ham til November. Lønnen var der ingen Tale om. Han kunde give ham, hvad han vilde. Det første var et Par nye Sko, siden fik han Skjorter og andre Klædningsstykker, eftersom han behøfte dem. Da han havde været der nogen Tid, blev han mere modig; naar han red gennem Byen, stillede han de Lænker, han havde til at

1) Man lænkede Hestens Forben sammen med en kort Kæde, saa den ikke kunde springe.

Brande Præstegaard fra Niels Chr. Nyegaards Tid.

Chr. Nielsens Haandskrift.

helde Hestene med, saaledes, at de kunde ringle dygtigere. Længere hen paa Sommeren gav Bymændene ham mange Skillinger, for at han skulde se efter deres Kreaturer¹⁾. Da han havde været der nogen Tid, begyndte Manden at tale om, at han skulde tage til Søs; han kunde være ham behjælpelig dermed af den Aarsag, han sendte hvert Aar sine Fedevarer, saasom Flæsk, Smør og Ost med sin Skipper til Amsterdam til en Købmand, som han handlede med, og fik saa Varer, som han behøvede til Handels igen. Der kunde han komme med denne Skipper, og saa vilde han skrive til Købmanden, at han fik Hyre paa et Skib; men han tænkte ikke videre over det. Da November kom, vilde han hjem igen, endskønt Manden vilde fæstet ham til næste Aar.

Ved Afrejsen gav Manden ham 3 Rdl. foruden det, han havde bekommet i Forvejen til Løn, og saa rejste han hjem igen til sine Forældre i Brande Præstegaard, hvor han om Vinteren gik til Forberedelse hos Præsten til Konfirmation²⁾.

Men endelig kom han til at spekulere paa, at det kanske kunde være godt nok at komme til Søs, hvorpaa han om Foraaret, da han var konfirmeret, bestemte sig til at rejse til Manden igen, hvorfor Præsten var ham behjælpelig med et Pas at rejse med³⁾.

Da han kom til Manden igen, som han havde tjent hos Sommeren forud, fortalte han ham, at nu var han bleven bestemt paa at nu vilde han gaa til Søs, om han saa kunde hjælpe ham dermed at komme af Sted, hvorpaa Manden svarede, at det kunde han godt; men Skibet var ikke færdig at

1) Naboen til Drengens Husbond gav ham mange 8 Skillinger, naar han kom ridende med de 12 Heste i een Kobbelt og skulde ud i Fennerne med dem. Han syntes, det var godt gjort af Drengen, at han kunde tumle saa mange Heste. En Dag var Christen Nielsen ude at sejle sammen med en anden Dreng. Sejladsen foregik i Aaen i en Baad, men da ingen af dem forstod at ro, drev de med Strømmen til Søs og var muligvis forliste, om man ikke fra Kysten havde haft Øje for Faren og faaet dem hjulpet i Land. Da Christen kom hjem, spurgte hans Husbond ham, rimeligvis for Spøg, om han ikke kunde have Lyst til at komme til Søs, saa vilde han være ham til Hjælp dermed; men dertil svarede Chr. Nielsen nej. 2) Præsten, der hed Niels Christian Clausen, havde Ord for at være meget haard ved Konfirmanderne. Saa store Fordringer stillede han til dem, at næsten ingen blev konfirmeret uden at have gaaet til ham i tre Aar til Forberedelse. Men saa gjorde han engang en Norgesrejse, og paa den kom han i Havsnød, og i sin store Dødsangst gav han Gud det Løfte, at dersom han kom levende i Land, vilde han for Eftertiden behandle sine Konfirmander noget mildere, hvilket han da ogsaa gjorde; for siden lod han dem slippe igennem hvordan de var. Da Christen kun gik til Konfirmationsforberedelse een Vinter, har det velsagtens været efter Norgesluren, eller han har været særlig godt begavet. 3) Det Pas, Haandskriftet sigter til, er et saakaldt Stavnsbaandspas : = en Rejsetilladelse(?)

sejle, hvorfor han maatte blive hos Manden i nogen Tid; men i denne Tid blev hans Pas borte for ham, hvorover han klagede til Manden. Men saa rejste Manden til Tønder til Amtmanden og fik et Pas til ham, som var bedre som det, han havde forhen¹⁾.

Endelig kom Tiden, da Skibet var færdigt, som han skulde med, og Manden skrev med Skipperen til Købmanden i Amsterdam i Holland, at han skulde sørge for, at han fik Hyre med et Skib.

Da han kom til Holland, var der et Skib sejlferdigt, som skulde til Konstantinopel i Tyrkiet, og det kom han med. Men det blev en meget besværlig Rejse. Han blev hyret med som ung Matros²⁾ og kendte ikke det mindste til Skibets Betjening, og dertil kom, han mangan Gang ikke kunde forstaa et Ord af, hvad de sagde, hvorfor enhver holdt ham for Nar og behandlede ham meget slet, saa han fortalte, at han sad mangan Gang med et Ben over en Luge og vidste ikke, om han skulde springe i Havet eller ej.

Endelig overvandt han, og de kom til Konstantinopel. Men da de havde været der i nogen Tid, fik Mandskabet Pest paa Skibet, og de døde undtagen han og Kaptajnen, og de kom paa Sygehuset. Skibet skulde til en Kjøbstad, som hed Smyrna og havde Ladning til Holland, hvorfor den hollandske Konsul sørgede for, at det blev bragt dertil.

Da de var blevet helbredet, rejste de over Land til Smyrna; men han kunde ikke nok som rose Tyrkerne, saa godt som de blev plejet og opvartet paa Sygehuset, saa de kunde ikke have haft det bedre i deres eget Hjem. Ligeledes da de rejste gennem Landet, var de saa paapassende med dem, at de ikke skulde vederfares noget ondt.

Da de kom til Skibet igen, og de blev færdige til at sejle hjem igen til Holland, saa manglede Kaptajnen Folk, da de kun var to, som var overblevne Sygdommen. Men da Smyrna var en stor Handelstad, hvor der var mange Skibe, saa sørgede Konsulen for, at de fik en Matros fra et Skib og en fra et andet saa længe, at han ikke behøvede flere for at sejle med Skibet. Da de kom til Sejls, og de Matroser, de havde

1) Dette Pas har været en virkelig Rejsetilladelse til Udlandet, saa han ikke kunde tages som Rømningsmand. 4) Ung Matros lig Jungmand.

faaet, var forskellige Nationer, og de havde udstaaet det Sygeleje sammen, saa blev han Kaptajns bedste Ven, hvorfor denne underviste ham i alt, som hørte til et Skibs Betjening, og da han havde lært Sproget nogenlunde at tale, saa havde han overvundet det værste. — Derefter var han tre Aar med samme Kaptajn, og han havde lært saa meget, at han kunde søge Hyre som helbefaren Matros.

En Gang spadserede han og hans Kammerat en Aften paa Amsterdams Gader; da fandt de et lidet Skrin, og da hans Kammerat tog det op, blev de meget forundrede, da der laa et nyfødt Barn i det, hvorpaa hans Kammerat straks tog den Beslutning, at han vilde lade det opfostre paa sin Bekostning og rejste til Søs for det, hvorfor han anbragte det paa et Opfostringshus, hvor han betalte for det til han kom hjem igen af Rejsen. Da Skibets Besætning hørte Historien, hvorledes det var gaaet til, blev de enige om at give ham Penge til Hjælp, og der indkom ogsaa Gaver andensheds fra, saa kunde han rejse ubekymret for Barnet, og da det havde været en lang Rejse, som havde taget lang Tid, saa var Barnet vokset vel, da han atter kom hjem af Rejsen. Det var hans første Bestemmelse at se til Barnet, og de sagde ham, at der flere Gange var kommet baade Penge og Klæder til det, hvorover han blev meget fornøjet; saa tog han Barnet med paa Skibet for at vise Mandskabet det.

En Dag, da han sad og legede med det paa sine Knæ, kom der to Damer og forlangte at komme paa Skibet og se sig om. Da de havde set sig om, kom de op til Matrosen med Barnet, og den ene tiltalte ham, om han var gift, da han havde et Barn, hvorpaa han svarede nej. Hvordan han da var kommet til det? Saa fortalte han Historien, hvorpaa hun gav ham nogle Penge. Men det viste sig siden, at det var Moderen til Barnet; det var en rig Købmands Datter, som var bleven lokket af en liderlig Karl, som hun ikke maatte ægte, og da hun havde forhørt sig om Matrosen, hvad for Karl han var, og fik den Underretning, at han var en anstændig og duelig Karl, saa blev Enden, at de ægtede hverandre, og Matrosen blev en velhavende Mand. Christen Nielsen var med til deres Bryllupsgilde.

En Gang blev han hyret paa et stort Krigsskib, som

skulde paa Opdagelsesrejse¹); de sejlede mod Syd, hvorved de passerede Sollinien. Da traf det sig, at det blev stille Vejr, og da det var meget stille, kom de til at ligge i nogle Dage, og da det var overmaade varmt, kunde en Del af Mandskabet ikke taale det, især dem, som ikke levede ordentligt og holdt sig rigtig rene, hvorfor der udbrød Sygdom ombord i Skibet, og en Del af Mandskabet døde. Endelig kom de til Sejls igen og blev ved at sejle mod Syd saa langt, som de kunde; men her kunde Mandskabet bedre taale Kulden end før, hvor det var saa varmt²).

Han blev en Gang kommanderet op i Udkig for at se efter Skibe, og hvad der ellers kunde opdages; men da han var kommet op, blev han søsyg og mærkede, at han skulde kaste op, hvorpaa han i det samme tog sin Kabuds af og kastede op i den af den Aarsag, at Officererne gik og spadserede neden under, og han var bange, at det skulde falde ned paa dem, og saa entrede han ned ved den ene Haand. Da han kom ned med Kabudsen i den ene Haand, og Officererne saa ham, kom de og spurgte, om han havde fundet Æg, hvorpaa han viste dem, hvad han havde, hvorover de blev meget fornøjet for hans raske Beslutning, at de trakterede ham med Vin og fint Brød.

Engang blev han paa Hjemrejsen kommanderet til at tjære en Stang³) fra den ene Mast til den anden, og da han skulde sidde skrævs over den, saa skulde han flytte sig baglænds, og der var smaa Knager til at flytte Kanden paa; men som han allerbedst smurte, faldt Kanden ned, og da det var en varm Solskins Dag, og nogle af Officererne spadserede paa Dækket, saa oversprøjtede Tjæren dem. Der kom straks Bud efter ham, at han skulde komme ned, og saa beskyldte de ham for, at han havde skaaret Strikken i Stykker; men det benægtede han og sagde, at han var uden Skyld; men det hjalp ham ikke, han var bleven dømt i en meget haard Straf. Men saa var den højeste Officer saa rettænkende, at han

1) Denne Tur skal have været i tre Aar, i hvilken Tid de ikke var paa Landjorden, uden naar de nu og da sejlede til en eller anden lille Ø for at faa fersk Vand. 2) Det har ikke været muligt at fastslaa, hvilken Ekspedition det har været. Men paa det omtrentlige Tidspunkt, Talen er om, udrustede Hollænderne mange Smaaekspeditioner, bl. a. for at undersøge Befingelserne for Hvalfangst i Sydhavet. 3) Det er snarere et Slag, en Bardun, som gaar fra Mast til Mast.

gav sig til med sin Finger at lede Enderne paa Strikken op, og saa viste det sig tydeligt, at den ikke var skaaret. Men saa kom Kavlgasten¹⁾, han, som skulde efterse saadan noget, i Straf og blev spændt krum i nogen Tid.

Engang var han med et Købmandsskib, og som de (sejlede) blev de tagne af en tyrkisk Sørøver. Men da de havde ikke andet end Ballast i Skibet, og de behøvede ingen Folk, saa tog de deres Proviant og mere, hvad de havde, og saa lod dem sejle igen. Da de havde sejlet lidt, saa kom de til at lide Mangel, og det gik saa vidt, at de skulde til at kaste Lod om, hvem af dem der skulde slagtes og spises. Men saa var de saa heldige, at de blev tagne igen af en anden Sørøver, og da den saa deres Tilstand, og der ikke var noget at tage, saa var den dem saa god, at den gav dem en Tønde Mel og en Tønde Vand og et gammelt Søkort og Kompas, og saa kom de heldige i Land.

En anden Gang var han med et Skib, som skulde om ad Østersøen, men da de kom ud for Skagen, bleve de overfaldne af en svær Storm, og da Styrmanden mærkede, at de var Revlerne saa nær, at de ikke kunde klare dem, saa beaadte han sig med Mandskabet, og saa blev de enige om at styre lige mod Land, og saa vare de ogsaa saa heldige, at en Bølge førte dem over Revlen, og de satte Skibet saa højt op, at de kunde gaa fra det, og saa fik de Ladningen bragt op paa en stor Gaard saa længe, at de kunde faa Skibet ud igen, og da de havde faaet det og faaet Ladningen ind igen, kom de lykkeligt til Sejls igen.

En anden Gang var han med et Hvalfangerskib. Da blev han en Dag kommanderet op at binde et Sejl fast; men i det samme slog Sejlet op over hans Hoved, og han faldt i Havet. Saa blev der straks raabt Allarm, og Skibet blev standset, og et Toug med en Bøje ved blev kastet ud bag fra Skibet, som han skulde svømme til, og saa trak de ham op. Men da han kom op, fik han mange Slag af en stærk Tamp²⁾, at han aldrig havde faaet saa mange, endda han bevidnede, at han var uskyldig, og de følte haardt, da han var gennemvaad. Paa Hjemvejen passerede de en Dag ud for nogle

1) Skal være Kabelgasten, den Matros, som har Opsyn med Kabelrummet og de Revisitter, som opbevares her. 2) Hollandsk. •Een sterke Tamp• lig en lyk Tovende.

store Skove, som strakte ned til Havet. Da blev de kommanderede i Land paa Baade til Bjørnejagt. Ti og ti Karle skulde følges hver med en Bøsse og et Spyd og ikke længere fra hverandre, end de kunde samles i fornødent Fald. En Dag, som de sejlede, kunde Officererne se, at der laa mange Sælhunde oppe paa Strandbredden, og straks blev Skibet standset, og da Vandet ikke var dybere, end de kunde kaste Anker, saa blev Baadene sat ud og saa meget Mandskab paa dem, som de kunde bære, hver med en driet Knap¹⁾ i Haanden, som de havde med. (Her mangler et Blad i Originalen²⁾).

[Engang laa de for Anker ud for en By, og han fik da en Dag det Hverv at ro Kaptajnen i Land. Da de kom op i Byen, blev der anvist Christen Nielsen et Værelse, hvori han kunde opholde sig, til Kaptajnen vilde tilbage til Skibet. Tiden faldt ham imidlertid lang, og han tog sig derfor den Frihed at se sig lidt om i Byen; men det var netop efter den Tid, da Folk havde Lov at færdes paa Gaden, og han blev derfor taget af en ridende Patrouille, som skulde holde Orden i Gaderne, bundet til en af Hestehalerne og skulde saaledes trave med til Hovedvagten. Skønt han nok vidste, at han vilde blive fri næste Morgen, var han dog ærgelig over, at han skulde være borte, naar Kaptajnen vilde ud til Skibet. Han løb da saa nær ind paa Hesten, at han fik saa meget Raaderum med den ene Haand, at han fik sin Kniv op af Lommen og lukket op ved Hjælp af Tænderne. Det lykkedes ham at faa Strikken skaaret over og ad en Sidegade slippe ud til Baaden i Havnen, hvor han laa, til alt blev stille. Saa listede han sig paa Strømpefødder op i Byen og var paa sin Post, da Kaptajnen vilde tilbage. Denne morede sig meget over Historien, da Christen Nielsen fortalte ham den].

— — — — —

undgaa at strande; men saa kom der en Baad sejlede med to Drengene og et Fruentimmer, som havde været ude med Lodskarle til andre Skibe, saa raabte de til hende, om hun kunde hjælpe dem, og hun raabte til dem, at de skulde kaste et Toug med en Bøje bag fra Skibet, et hun kunde tage

1) Hollandsk. Betyder her Prygl lig Knippel. 2) Det indklammede Stykke har vel nok staaet paa det bortk. Blad.

ved, saa kunde de trække hende op paa Skibet. Da hun kom derop, var hendes Klæder gennemvaade, og saa maatte hun i Mandfolkeklæder. Siden kom hun til at staa for Skibets Styrelse, og de kom ind til en By, som hedder Arendal, hvor de blev en Del af Vinteren og tærede af Skibets Ladning.

Engang var han med et Skib, og da han en Dag sejlede ud for Svenskekysten i stille Vejr, løb Skibet paa en skjult Klippe. Da Svenskerne saa dette, kom de ud til dem i en Baad og vilde have det som Strandingsgods, men de jagede dem fra Skibet, hvorpaa de kastede et Anker ud bag fra Skibet, og da det var stille Vejr, saa halede de Skibet tilbage igen; men der var blevet to Huller i Skibet, saa tog de Gryn-sække og trak en tom Sæk udenom hver og stoppede i Hullerne, saa at de ved Hjælp af Pumperne sejlede til København, hvor de fik Skuden repareret, saa de kunde sejle videre.

En Gang var han med et Skib, hvor de havde et Fruentimmer som Matros, og ingen vidste andet, end det var en Mandsperson, da hun kunde forrette sin Gerning lige saa godt som det øvrige Mandskab. Men saa skete det en Dag, da de var i Havn, at de blev kommanderet, at de skulde ud for at bade dem i Vandet. Men saa gik hun hen og viste Kaptajnen sine Bryster; saa blev hun fri for at komme i Vandet. Siden blev hun taget til at opvarte Kaptajnen.

Den sidste Rejse, han gjorde, var med et Skib fra Spanien til Amsterdam. Det var paa en Tid, hvor der var Krig mellem Frankrig paa den ene Side og Holland og England paa den anden Side. Og da der var mange baade hollandske og engelske Skibe i spanske Havne¹⁾, saa samledes de alle i Kadiks, og der kom to engelske Krigsskibe, som skulde forsvare dem over det spanske Hav. Imedens de gjorde Forberedelser til at sejle, og Dagen var bestemt til Afsejling, fik Admiralen at vide, at der var gaaet en Spion til Frankrig og ladet dem vide, at der laa saadan en rigt ladet Flaade, som skulde over det spanske Hav; de skulde udruste en Flaade

1) Det maa, efter hvad der senere oplyses, have været i Foraaret 1793. «De Vriendschap» kom sikkert fra Ostindien med Krydderier. Dette stemmer ogsaa med den høje Bjergeløen, hvorom der tales. Familietraditionen siger det da ogsaa.

for at tage den. Saa kom de ikke til Sejls den Gang, men blev liggende i nogen Tid. I den Tid skrev Admiralen til England og forklarede dem Sagen, og han bad om, at de vilde sende ham en Flaade til Hjælp paa en angiven Tid og paa den Højde og Bredde paa det spanske Hav.

Saa kom de til Sejls igen en Morgen tidlig, og da de havde en føjelig Vind, saa sejlede de langt ud paa det spanske Hav den Dag. Men henimod Aften kom et fransk Skib sejlede henimod Flaaden og forbi den. Saa sejlede et af Krigsskibene efter det for at tage det; men det sejlede sin Forstang i Stykker, hvorfor det maatte vende tilbage igen. Saa sinkede det noget at faa repareret om Natten. Om Morgen kom der to franske Krigsskibe og saa igen fire, og der blev ved, til der var 16 svære franske Krigsskibe.

Det Skib, som sejlede dem forbi, havde om Natten advaret de andre, hvor de kunde finde Flaaden; thi de var adskilt paa Havet for at finde den; thi de vidste ikke, hvor Flaaden var at finde og hvad Kurs, de havde taget. Efter som de franske Skibe kom til Flaaden, gav de dem i Slag med de to engelske Krigsskibe. Købmandsskibenes Signalbøger lød paa, at saafremt der blev Uroligheder, skulde Skibene skilles ad til alle Sider, at de ikke skulde tage dem alle sammen. Det Skib, Christen Nielsen var paa, satte Kursen efter England, og det gjorde de fleste.

Da de havde sejlet lidt, kom der flere Skibe til Syne. Saa troede de, at det var franske Skibe; men da de kom nærmere, kunde de se, at de havde engelske Flag oppe.

Da de kom til dem, fik de at vide, at det var Admiral Nelson fra England¹⁾, som kom med 12 Skibe. De raabte over til dem, hvad der var paa Færde, hvorpaa de raabte

1) Det rigtige Tidspunkt for Begivenheden kan findes ved en Undersøgelse af Admiral Horatio Nelsons Historie. Det er imidlertid fejlagtigt, naar Christen Nielsen i sine Oplegninger kalder Nelson for Admiral; men denne Fejl skyldes sikkert, at Beretningen først er nedskrevet ca. 37 Aar senere. Det er derfor tilgiveligt, at den store Engelskmand betegnes under den Titel, som alle Danske kendte siden 1801. Først i 1796 efter Sejren over den franske Admiral Martin (14. Marts 1795), blev han udnævnt til Commodore. Det er derfor sandsynligt, at det er den Eskadre, som han fulgte til Middelhavet 1793 som Linieskibschef, der optræder paa Skuepladsen i den spanske Sø, og det stemmer da ogsaa godt med de øvrige Begivenheder. Der er ingen Grund til at antage, at Christen Nielsens Hukommelse skulde have svigtet ham paa dette Punkt. Det er kun Admiralsfilen, som er foregribet. Den Taklik, som skildres i Slaget, var Nelson netop en Mester i at anvende.

tilbage, at to engelske Krigsskibe laa i fuld Slag med 16 franske Skibe. Saa raabte de til dem igen, at de skulde hejse Signaler op efter deres Signalbøger, at alle Skibene kunde samles igen den ene til den anden, da de ikke vare kommet længere fra hverandre, end den ene kunde se den anden, saa at alle Skibe samledes igen. Da de engelske fik at vide, at der var begyndt et Slag, blev der saadan Travlhed ombord paa Skibene. Først op i Takkelagen at raabe Hurra, og saa alle de Tilberedelser, der kunde gøres for at komme hurtigt af Sted. Da de kom til Krigsskuepladsen, løsnede alle Skibene en Salve og blev ved at fortsætte Sejladsen langt ud til den anden Side. Da de franske Skibe blev opmærksomme paa den engelske Flaade, holdt Skydningen straks op, og de to engelske Skibe, som var saa ilde tilredt, at de ikke kunde mere, kom ud at ligge iblandt Købmandsskibene, og den franske Flaade sejlede ud til den anden Side for at gøre Forberedelser til Slag med den engelske Flaade.

Saa vendte den engelske Flaade og kom tilbage igen og ligeledes den franske, og da de mødtes, stillede de dem i Slagorden. Da de havde skudt paa hverandre nogen Tid, blev der Stilstand, og begge Flaader sejlede ud hver til sin Side og gjorde en Vending, hvorpaa de mødtes igen paa den anden Side af Skibene¹⁾. Saa var det, ligesom de engelske ikke rigtig kunde klare sig; men saa blev der et Skib kommanderet ud af den engelske Linie og sejle ud om begge Flaader og saa sejle ind gennem den franske Flaade, og da det havde ladet Kanonerne til begge Sider, saa skød det langs ad den franske Flaade til begge Sider. Men saa var Sagen ogsaa bleven afgjort, idet nogle var blevne grundskudte, og i nogle kom der Ild i Krudtkammeret og sprang.

Da Admiralen mærkede det, satte han Sejl og vilde flygte, men saa blev der et Skib kommanderet ud af den engelske Flaade, som skulde sejle ud efter det, og da det kom jævnsides med det, drejede de Skibet bag om og gav det en Salve langs ad Skibet, saa var det færdigt. Saa kom de med ham paa Slæbetov, og saa sejlede det hele til England, og

1) Der skiftes Bov. Begge Parter maa have fundet, at de har faaet nok paa den Bov.

saa skulde der komme en hollandsk Flaade og beskytte de hollandske Skibe paa Rejse til Holland, og da de havde ligget nogen Tid, og den kom ikke, saa besluttede de en efter anden at sejle uden Beskyttelse, og det Skib, Christen Nielsen var paa, sejlede ogsaa.

Men da de havde sejlet nogen Tid, blev de taget af nogle franske Kaperskibe¹⁾, og saa kom Mandskabet over paa de franske Skibe, og Franskmænd kom over paa deres Skib for at sejle det til Frankrig. Men da de ikke forstod rigtigt at sejle med Skibet, saa blev Christen Nielsen kommanderet til at være dem behjælpelig og en hollandsk Dreng til at opvarte Officererne, hvorpaa de sejlede, og de vare saa nær ved Land, at de kunde se det. Men saa fik de kontra Vind og halv Storm, saa de bleve drevne fra Land igen og kom ud i rum Sø, og han hjalp heller ikke selv til at komme i Land, da det var ham saa meget imod at skulle fra sine Kammerater og ene til Frankrig og sidde i Prison.

Da opstod den Tanke hos ham, om det kunde være muligt, at han kunde overmande Besætningen paa Skibet, som bestod af Matroser og en Officer, og tage Skibet fra dem.

Det første, han gjorde, var, at han satte Drengen til at styre Roret og styre paa en Streg, at Skibet kunde blive meget uroligt, og derefter indrettede han det saaledes, at han kunde lukke for Matroserne, som havde deres Kvarter i et Rum i Skibet, hvor der var en Luge til at slaa ned, og der fik han det indrettet saaledes, at naar han havde været nede at give dem noget at spise, saa kunde han sætte en Jernstang for Lugen, saa kunde de ikke komme op.

Da han havde udført dette, gik han hen og kaldte paa Officeren, at han skulde op, de kunde ikke sejle saaledes, de skulde have det forandret, og da han kom op, kaldte han paa de andre Matroser; men da de ikke svarede, vilde han se efter dem.

Men da løb Christen Nielsen mod ham og mødte ham. Saa tog han sin Pistol og vilde skyde ham; men han skød ham forbi. Men saa trak han Sabelen og vilde hugge ham ned. Men da slog Bølgerne ind mod Skibet, saa det over-

1) Sandsynligheden taler for, at Konvojen er blevet ført til en engelsk Kanallhavn. Kapringen er aldeles afgjort foregaaet i Kanalen.

sprøjtede Dækket, saa det blev slibrigt og glat, og da han ikke var søbevant, saa kunde han ikke staa fast, men snublede, naar han vilde hugge. Men Christen Nielsen fandt ikke andet at parrere af med end sine bare Hænder; men de blev ogsaa meget forhugget især mellem Fingrene. Men en Gang han hug efter ham, greb han om den og vred den af Haanden paa ham, idet Hæftet, som var over Haanden, sprang, og saa brugte han den til ham og huggede ham en Del, hvorpaa han gik ned i sin Kahyt, og der blev han nede¹⁾. Da han kom hen til Drengen og vilde have ham til at styre saaledes, at Skibet gik mere roligt, var det først, han mærkede rigtigt, hvorledes hans Hænder saa ud, og saa var det ogsaa forbi, saa kunde han ikke mere.

Men saa tog Drengen begge deres Halstørklæder og bandt een om hver Haand for at standse Blodet noget. Men derefter kunde de ikke forandre noget ved Skibets Gang; men de var nødte til at lade det sejle, som Vinden førte dem, for enten at møde et andet Skib eller sætte det paa Strand et Sted. Men da de havde sejlet lidt, saa de nogle Skibe, som satte Kurs efter dem. Saa troede de, at det var franske Skibe, som kom igen. Men da de kom nærmere, viste det sig, at det var engelske Skibe. Saa vidste han, at de vilde praje dem om, at de skulde standse Skibet. Men da de ikke kunde det, saa styrede han selv Skibet med Arme og Ben, hvorledes han bedst kunde, og saa befalede han Drengen, at han skulde tage et gammelt Flag, der laa, og binde paa en Stang, og det, der vendte op, skulde han vende ned; det betød saa meget som et Nødflag.

Da de naaede dem, og de ikke standsede Skibet, begyndte de at skyde paa dem. Men saa snart Drengen havde hejst Flaget saa højt, at de kunde se det, saa holdt Skydningen straks op, og en Baad blev sat ud for at høre, hvad de var for Folk. Saa vidste han nok, de vilde raabe til ham i den Anledning, hvorfor han fik en Raaber lagt i en Skibsport saaledes, at han kunde raabe til dem. Da Baaden kom til dem, raabte de, hvad Folk de vare, hvorpaa han svarede, at

1) Den franske Officers (Kapers) Sabel gemmes den Dag i Dag paa Gaarden Abildtrup-Nedergaard. Det er nærmest en Marinhuggert med en ret bred, let bøjet Klinge. Haandtaget er af Messing.

det var fransk Prise. Saa sejlede den tilbage til Flaaden; men den kom straks igen og sejlede saa nær om ved Skibet, at der entrede en Del af Mandskabet over paa Skibet. Saa gik der nogle til Sejlene for at faa Skibet til at gaa mere roligt, og andre spurgte, hvor de franske var, hvorpaa han anviste, at der var en, og der var de andre.

Saa kom de allesammen paa Admiralskibet¹⁾, hvor de blev forbundne, og der blev et Stykke af den højre Pegefinger²⁾ afskaaret, og der blev holdt Forhør. Saa vilde Admiralen, at han skulde gaa til England, saa kunde han faa det saa nær som en Ottendel, og det var tre Tønder Guld, baade i Skib og Ladning.

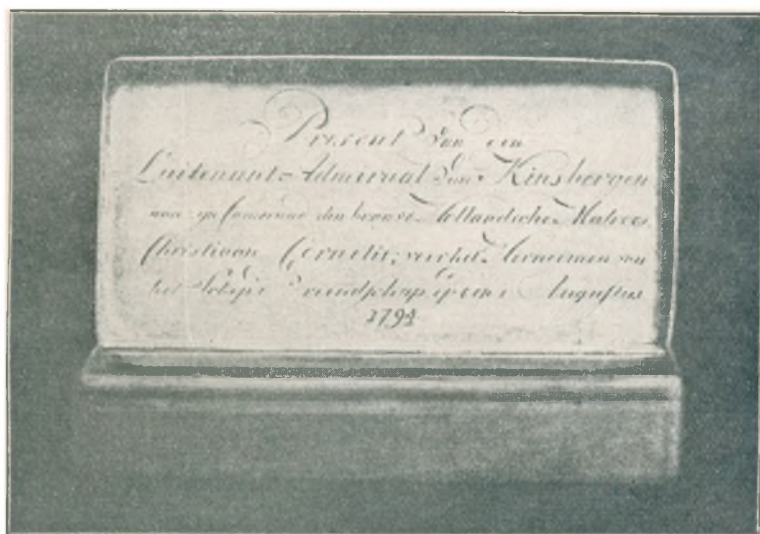
Men han svarede og sagde, at de, som ejede det, skulde have det, som var 3 rige Købmænd i Amsterdam.

Saa forklarede Admiralen, at inden en kort Tid, saa blev Holland taget af de Franske, og saa kunde det gaa saadan, at han fik intet. Men han blev ved sin Paastand, saa kunde de gøre ham, hvad de vilde; men han forlangte to af de Franske til et Vidnesbyrd. De blev siden de bedste Kammerater; thi de bekom deres Frihed.

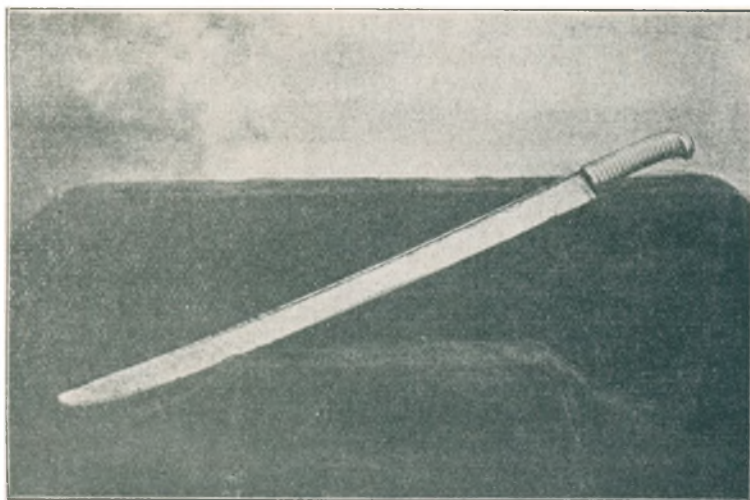
Saa fik de saa mange Folk, at de kunde sejle Skibet. Men saa beklagede han sig til Admiralen. Han var bange, de skulde komme og tage dem igen. Saa svarede Admiralen, at det skulde han nok sørge for.

Da han kom til Amsterdam blev ham en Tønde Guld tillagt. Prinsen³⁾ skænkede ham en Sølvdaase $5\frac{1}{2}$ dansk Tomme lang, 3 Tommer bred og 1 Tomme dyb og vejer 16 Lod, og saa var der en Admiral, som lod følgende Indskrift sætte inden i Laaget:

1) Der er nogen Sandsynlighed for, at dette førtes af Jan Hendrick van Kinsbergen, som havde Kommandoen over den forenede engelsk-hollandsk Kanaleskadre. 2) I Følge en Slægtstradition skal Kampen have kostet ham 3 Fingre paa den ene Haand og 2 paa den anden. 3) Prins Vilhelm V af Oranien, som senere flygtede til England. Baade denne Daase, Sabelen og en Del hollandske Papirer, Breve, Passer og Prokuratorregninger fra Processen, som siden førtes, opbevaredes paa Ahildtrup-Nedergaard, men desværre er alle de gl. Papirer gaaet tabt. Admiral Jan Hendrick van Kinsbergen 1735 - 1819. Viceadmiral 1789. Fra 1790 kæmpede han som den hollandske Flaades Øversikkommanderende sammen med Englænderne mod den franske Republik. Da Prinsen af Oranien forlod Landet, blev han afskediget og fængslet. Han kom til Ære og Værdighed under Bonaparte, og Kong Ludvig gav ham Grevefitlen (af Doggerbank); men han vil ikke gøre Tjeneste under Keiserdømmet.

Chr. Nielsens Sølvdaase.

Chr. Nielsens Sabel.

PRESENT VAN DEN
LUITENANT ADMIRAL VAN KINSBERGEN AAN ZYN
CAMERAAD, DEN BRAAVE HOLLANDSCKE MATROOS,
CHRISTIAAN CARNELIS; VOOR HET HERNEEMEN
VAN HET SCHIP DE VRIENDSCHAP OP.
DEN 1 AUGUSTUS 1794.

Men det gik, som den engelske Admiral havde sagt, Amsterdam blev indtaget af Franskændene nogen Tid efter, og da de tre Købmænd blev fransksindede, og han var en Ud-
lænding, vilde de ikke give ham noget. Men da han havde været i Amsterdam saa mange Aar og holdt sig der, naar han ikke var paa Rejser, saa havde han mange Venner og Bekendtere, og de raadede ham til, at han skulde lade Skib og Ladning forsegle med Statssegl, saa skulde de søge ham. Straks efter begyndte de at søge ham med Proces, som varede $1\frac{1}{2}$ Aar. Men da de var saa rige, saa hindrede det ikke, hvad det skulde koste, naar de kunde vinde, hvorfor han tabte bestandig; men saa fik han Beneficium, saa han kunde søge frit.

Engang raadede nogle af hans Venner ham til, at han skulde rejse til Rotterdam til den danske Konsul, for om han kunde hjælpe ham; men det kunde han ikke.

Saa raadede han ham til at rejse til den danske Gouverneur¹⁾ i Haag. Det var en indfødt Franskmand, men stod i dansk Tjeneste.

Saa beklagede han sig, at han havde intet at rejse for, og saa gav han ham Rejsepenge. Da han kom til Gouverneuren, lovede han ham, at han vilde skrive til Frankrig. Da han var kommet hjem igen og nogen Tid derefter, kom der en Dag fire Husarer til hans Losement og spurgte Værten, om det var her, den Person boede, som havde taget et stort Skib fra de franske, hvorpaa han svarede ja.

Saa befalede de, at han skulde med til Stadshuset. Da han kom ud til dem, blev han ført som Fange til Stadshus, og der kom Stadstjeneren og førte ham ind og stillede ham midt paa Gulvet i en stor Stue, hvor de tre Købmænd, som han førte Proces med, sade ved et Bord ved den ene Side.

¹⁾ Den danske Gesandt.

Da han havde ventet lidt, kom den franske General Pilssegry¹⁾ af et andet Værelse hen til ham og spurgte, om han var den Person, som havde taget Skibet fra hans Folk, hvortil han svarede ja. Saa tilspurgte han ham, hvorledes dette var gaaet til fra først til sidst.

Saa forklarede han ham det, hvorpaa han vendte sig til Købmændene og spurgte dem, om det var Sandhed, han sagde.

Det kunde de ingenlunde benægte, da alt havde været offentliggjort saa mange Steder. Saa vendte han sig til ham igen og klappede ham paa hans venstre Axel og sagde, at han havde gjort som en brav Karl; han havde fægtet for sin Frihed, og det fægtede de for hver Dag.

Saa gik han igen; men han havde en Tolk, fordi han ikke forstod Fransk, saa skulde han oversætte det.

Til ham sagde han, at de tre Købmænd²⁾ havde sagt dem, som han havde Proces at søge med, at de skulde sætte ham, hvor hverken Sol eller Maane kunde beskinne ham, og det gik Folkene ind og forklarede Generalen, hvorpaa han straks skrev et Pas og oplæste for dem alle, at han kunde frit rejse i hele den franske Republik, og den, som overfaldt ham paa ulovlig Maade, var strafskyldig.

Saa varede det ikke længe, inden der faldt Dom i Sagen, hvor han blev tillagt 15,000 Gylden, Hollandsk Courant. Saa gav han den fattige hollandske Dreng en Trediepart; thi havde han ikke havt ham til at styre Roret, kunde han ikke have fuldført det.

En Dag, siden de havde al Ting i Redelighed efter Processen, bød Købmanden ham hjem til et Gilde, og ved samme Lejlighed fortalte de ham, at de havde tabt mere ved Processen, end de skulde give ham først, Rotterne gik i Skibet, og det blev læk, saa Vandet løb i det og fordærvede en Del af Ladningen, som laa der i saa lang Tid, mens Processen varede, og saa kom dertil Processens Omkostninger, som

1) Er selvfølgelig Hollandsk Erobrer General Charles Pichegru, som siden 26. Jan. 1795 førte det militære Styre i Landet (fil Marts s. A.). 2) Der er næppe Tvivl om, at de tre Købmænd har tilhørt det politiske Parti, som kalder sig Patrioter og støttede Franskmændene i Haab om derved at kunne styrke Huset Oranien og det gamle Styre. C. N. fortæller jo ogsaa for, at de blev fransksindede.

varede fra først i August 1794 til den 26. Januar 1796¹⁾, da der faldt Dom i Sagen.

Nogen Tid efter, da han havde faaet sine Sager i Redelighed, rejste han hjem til Danmark. Han gik med et Skib til Søs og fik en Vexel, hvorefter han kunde hæve Pengene paa et Kontor i Kjøbenhavn, af den Aarsag, om han skulde forlise paa Havet, saa kunde Arvingerne faa Pengene.

Han kom til Kjøbenhavn d. 10. Juni 1796, hvor han hævede sine Penge, og saa rejste han hjem til Brande til sine Forældre.

Da han havde været hjemme et Par Aar, bejlede han til to gamle Folks eneste Datter i Abildtrup i Vorgod Sogn og blev gift med hende.

De havde 10 Børn, 4 Sønner og 6 Døtre; men de to Sønner og to Døtre døde i ung Alder.

Den ældste Søn blev gift med Jens Rahbeks Datter i Fruergaard i Sdr. Felding og købte Krøjgaarden²⁾ i Gjellerup Lund. Den yngste arvede Forældrenes Gaard i Abildtrup og blev gift med Niels Sahlholts Datter i Herning. En Datter blev gift med en Gaardmands eneste Søn i Vejvad i Vinding Sogn ved Holstebro, en blev gift med en Lærer og Kirkesanger i No ved Ringkøbing. En blev gift med Jens Rahbeks Søn og fik Gaarden Fruergaard. Men da de havde levet sammen i nogle Aar, døde hun, hvorefter han ægtede den yngste Datter.

Her ender Chr. Christensens Optegnelser.

Traditionen fortæller, at Christen Nielsen ved sin Tilbagekomst til Landet søgte og fik Audiens hos Kronprins Frederik. Herom meddeler Forfatteren C. A. Thyregod følgende: „Christen Nielsen turde ikke for Herremanden vende tilbage uden videre, men rejste til Kjøbenhavn, hvor han nedlagde sin Sabel for Kronprinsens Fod og bad om hans Beskyttelse samt om Tilgivelse for sin tidligere Rømning.³⁾ Kron-

1) Om Tidspunktet for Dommens Afgivelse kan der være nogen Tvivl. De historiske Forhold angiver snarere 1795 som det rette Aarstal. Chr. Nielsen og hans Søn har sikkert søgt Støtte for denne saa vigtige Dato, der danner Grundlaget for Slægtens Velstand, ved at undersøge de gamle hollandske og franske Papirer. De har da fundet Datoen, 26. Januar 1795 – og det sikkert mange Steder. Det er nemlig Datoen paa den franske Styrelses Indførelse i Nederlandene. 2) Det var Lund Kro, han købte, men han havde en Datter, der blev gift ind paa Krøjgaarden. 3) Dette kan næppe være Grunden til Audiensen da hans Fader var Selvejer.

prinsen, den senere Kong Frederik d. Sjette, tilsagde ham, hvad han bad om.

Han saa med Velbehag paa den høje, smukke Karl og vilde gerne beholde ham i sin Nærhed, da han mente, at han i sit Fædreland vilde vise lige saa stor Troskab som i det fremmede; men Karlens Sind drog ham til det fattige Hjem paa Heden, og didhen fik han ogsaa Lov til at drage¹⁾.

Gensynets Glæde har været stor i Brande Præstegaard²⁾ hin Junidag 1796, da han efter 14—15 Aars Fraværelse kom hjem.

At Forældrene var stolte af deres berømte Søn og gerne vilde gøre noget ud af ham, viser følgende Meddelelse i Brande Kirkebog:

„29. Januar 1797 døbtens Niels Nygaards Søn Christen, baaren af Sønnen Christen Nielsen“.

Sært maa det have været i Brande, at se Forpagterens Søn mod Sæd og Skik bære sin Halvbroder til Daaben.

Velsagtens har han bragt Skikken med fra Sønderjylland, hvor det var ret almindeligt, at Mændene fungerede som „Gudmødre“.

Uden Tvivl har Christen nu opholdt sig i Hjemmet, indtil han ved sit Giftemaal med Christen Mortensens Datter i Abildtrup flyttede ind i Nedergaard.

Hans Ankomst til Abildtrup har velsagtens vakt en Del Opmærksomhed i Sognet; thi der var noget af Eventyrets Glans over ham.

Det var jo ikke hver Dag, man traf en Mand, som kunde fortælle, at han havde været i 18 „Konge- og Kejserriger“. Det var i de Dage, da Revolutionen havde raset i Frankrig, og Napoleon havde tændt Krigsfaklen i Europa. Men kun svage Dønninger derfra naaede ind til det afsides liggende Hedesogn, hvor Aviser og Blade da var ukendte Ting. Man levede sit eget Liv, uberørt af, hvad der foregik uden for Landets Grænser. Men med Christen Nielsen kom der et Pust ude fra den vide Verden.

Mange af de vigtige Begivenheder havde han haft paa nært Hold, enkelte endog inde paa Livet, og flere af Revo-

1) C. A. Thyregod: Skrifflæsningsbog. 2) Snarest har Forpagteren boet i den Ejendom i Brande By, som han ejede og vist havde købt efter Præstegaardens Brand.

lutionstidens berømte Mænd havde han været i Forbindelse med, saaledes Admiralerne Nelson og Kinsbergen, General Pichegru og Prins Vilhelm af Oranien m. fl.

Nu skulde han til at lægge Roret om.

I mange Aar havde han i Storm og Stille pløjet Verdenshavene. Nu skulde han til at pløje den magre Hedejord. Men lige saa dygtig, han havde været som Sømand, blev han som Landmand. Ja, i flere Retninger skal han endog have været forud for sin Samtid. Straks gav han sig i Lag med at indføre Forbedringer i Gaardens Drift, anskaffede sig nye og bedre Avlsredskaber, skal saaledes have været den første der paa Egnen, som tog Svingploven i Brug. Længe varede det ikke, inden man betragtede hans Besætning for at være en af de bedste i Omegnen, særlig skal Oprættet have været godt.

Ofte foretog han lange Markedsrejser bl. a. til østjydske Byer for der at indkøbe gode Avlsdyr til Forædling af sin Kreaturbestand.

Han var saaledes tidt i Randers. Engang købte han her en Hoppe, hvis Afkom i henvend 100 Aar har været den bedste Hestestamme paa Egnen.

Maaske var det ved denne Lejlighed, at han oplevede følgende: I Købmandsgaarden, hvor han havde indstaldet, var den Dag indkvarteret nogle franske Soldater, som lavede et forfærdeligt Spektakel. De skreg i Munden paa hverandre: „Vasser! Vasser!“ Men ingen forstod dem, ikke engang Købmanden. Saa gik Christen Nielsen hen til denne og forklarede, at det var Vand, de ønskede, og da de havde faaet deres Tørst stillet, gav han sig i Samtale med en af dem. Paa Spørgsmaalet om, hvad Landsmand han var, svarede han: „Ich bin ein Elsasser, ich bin ein Elsasser!“ Det var altsaa nogle af Napoleons Soldater.

Det var ikke store Besætninger, man for 100 Aar siden kunde holde paa Bøndergaardene.

Begtrup¹⁾ skriver 1812 og Hald²⁾ det samme 1833 om Besætningerne Størrelse i Ringkøbing Amt: En ringe Gaard anses den for at være, som kun kan holde 1½ Stk. Hornfæ paa hver Td. Hartkorn, en sædvanlig, som kan holde 2 Stk. og god 2½ til 3 Stk.“

1) Agerdyrningens Tilstand i Nørre-Jylland. 2) Ringkøbing Amt.

Vi vil nu se lidt paa hvor stor Kreaturhold, der var paa Gaardene i nærmeste Omegn af Vorgod.

Paa Vester Sivebæk i Tjørring med 8 Tdr. Htk. kunde holdes 5—6 Køer, 4 smaa Stude, to Kalve og 18 Faar. I Byen Trælund i samme Sogn var der fem Gaarde hver med $5\frac{1}{4}$ Tdr. Htk. Paa hver af dem kunde med Vanskelighed holdes 2 Heste, 3—4 Køer og 16 Faar. En Gaard i Vildbjerg paa 6 Tdr. Htk. kunde føde 2 Heste, 7 Køer, 2 Stude, 5 Ungkreaturer og 30 à 40 Faar, og i Østergaard i N. Vium havde man en Besætning paa 8 Kreaturer.

Selv paa større Gaarde var Besætningerne smaa. Paa Hovedgaarden Ørn-hoved i Tjørring med 13 Tdr. Htk. var Kreaturbestanden 4 Heste, 20 Stude, 8 Køer og 30 Faar. Særlig lille var den paa Bassumgaard i Snebjerg med 12 Tdr. Htk. Den var kun paa 7 Køer, 6 Stude og 20 Faar.

I Sammenligning hermed var Besætningen i Nedergaard ret stor. Den bestod af 4—5 Heste, et Par Trækstude, 12—14 Køer, ca. 16 Ungkreaturer og ca. 100 Faar, hvilket altsaa var betydelig over, hvad der til jævns holdtes paa de større Bøndergaarde der paa Egnen. Det, der gjorde et saa stort Kreaturhold muligt, var naturligvis de store og gode Engarealer, der hørte til Gaarden. Der kunde aarlig avles 120—150 Læs Hø. Det maa have været et stort Arbejde at faa Høet bjerget i Betragtning af de daarlige Redskaber, man den Gang havde.

Det daglige Folkehold paa Gaarden var 2 Karle, 1 Røgter, 1 fast Daglejer, 1 Dreng, 1 Kohyrde, som altid var en Pige, og 2 Piger.

Christen Nielsen købte flere Engparceller til Gaarden. 1806 købte han af Mads Rahbæk „den halve Del af de Enge, som Vorgod Kirke ejede“, og 1811 købte han en Engparcel, der forhen hørte til Degnen Skouboes Gaard i Vorgodby¹⁾.

Af Mikkel Nielsen i Abildtrup købte han en Eng — Bækengen kaldet — beliggende sydøst for Rimmerhus for 1200 Rdl. 1825 købte han af Niels Pedersen i Abildtrup dennes Konge-, Korn- og Kvægtiende for 50 Rdl.²⁾

En god Indtægtskilde for Gaarden var Odderfangst.

Nu er det ret sjælden, man træffer Oddere i Vandløbene i Vorgod, men forhen var der mange. Deres Huler havde de i Aabrinkene. De var smidige og glimrende Svømmere, der dykkede under ved den mindste Støj, hvorfor de var meget vanskelige at fange.

Christen Nielsen var en lidenskabelig Jæger, og særlig

1) Bolling Hds. Skøde- og Panteprotokoller. 2) Hammerum Hds. Skøde- og Pantep.

havde Odderjagten hans Interesse; men det gav ogsaa Skillinger, da Skindene var dyre. Den almindelige Pris for et saadant var 10 Rigsdaler courant, hvilket var lige saa meget som Aarsløn til en Karl eller en Kos Værdi.

Da det gjaldt om ikke at beskadige det kostbare Skind, fangede man Dyrene ved Hjælp af lange Spyd, saakaldte „Søgere“, og Odderjern, et Redskab, der lignede en toflenet Fork forsynet med Modhager. Derimod var det sjældnere, man anvendte Skydevaaben. Der skulde helst være tre Mand til Jagten, en til at jage Odderen ud af Aabrinken og to til at stange den.

Naar Christen Nielsen var paa Odderjagt, havde han i Regelen 2 Karle og sine Mynder „Valien“ og „Hekla“ med. Saa snart Hundene i en Aabrink havde sporet en Odder, tog Karlene, der var forsynede med Odderjern, Stilling hver paa sin Side af Brinken ved nærmeste „Grunde“, hvorefter Christen Nielsen gav sig i Lag med ved Hjælp af „Søgeren“ at jage Dyret ud af dets Hule.

Skete det nu — hvad nok var sjældent — at Odderen slap levende forbi Karlene, var det ikke blide Ord, der faldt fra deres Husbond.

Var man saa heldig at faa en Odder i Jernet, lod man dette blive i Vandet, indtil Dyret var druknet.

Det var ikke altid saa behageligt at komme i Kast med Odderne, da de undertiden satte sig til Modværge.

Det var saaledes Tilfældet en Dag, da Christen Nielsen gik nede i Engen fulgt af Mynderne og Skydehunden. En stor, kraftig Odder blev jaget op og angreben af Hundene, men øjeblikkelig tog den Offensiven, og i en Haandevending kastede den sine Modstandere til Jorden og forsvandt.

Men i Almindelighed var Hundene de stærkeste, og ofte lod man dem alene fange Dyrene.

Det var en Regnvejrsdag. Christen Nielsen gik omme ved Bækken. Da opdagede han friske Odderspor i Sandet. Han skyndte sig hjem og sagde til Forkarlen og den voksne Søn, at de skulde skynde sig med at faa fat paa Mynderne og saa se at faa Odderen fanget.

Straks efter var de paa Vej. Det var en let Sag for Hundene at finde Sporene og snart efter Odderen, men den slap fra dem igen, og nu var den ikke til at finde. Omsider maatte de vende om med uforrettet Sag.

Men Christen Nielsen var vred, da de kom hjem og ikke havde Dyret med. Han mente, de havde givet tabt for tidligt.

Da man havde spist til Middag, sagde han derfor, at nu var det bedst, de kom af Sted igen, for Odderen *skulde* fanges.

De begav sig saa paa Vej, uagtet det regnede stærkt. Denne Gang var de heldigere. Ved Fladvad Bro, en god Fjerdingvej fra Gaarden, fangede Hundene den.

De gamle Jagtredskaber har været paa Gaarden indtil for nylig, men det er mange Aar siden, de blev benyttet.

Til Nedergaard hørte stort Jagtterrain, en ca. 1000 Tdr. Land ialt, saa der var Plads for en Jæger at røre sig paa. Og Harer og Agerhøns var der nok af, mange flere end nu. Ofte foretog Christen Nielsen lange Jagtture borte fra Hjemmet. Tidt jagede han sammen med Svogeren i Vester Haunstrup. Da det vides, at Etatsraad Fjelstrup til Sindinggaard havde givet ham Tilladelse til at jage paa hans Jorder, er det sandsynligt, at han ogsaa har gaaet paa Jagt sammen med ham.

Det hændte undertiden, at Kronhjorte forvildede sig ind paa de store Hedestrækninger. Engang skød Lars Vestergaard i Fjelsestervang paa en Kronhjort ved Dybdal, men han saarede den kun, hvorfor den løb fra ham og skjulte sig paa Nedergaards Mark ved Rimmerhus. Han skyndte sig til Nedergaard efter Hjælp; Christen Nielsen lod Sønnen Christen og Forkarlen følge med med Hundene, som ogsaa snart fandt, indhentede og standsede Hjorten.

Da Karlene kom til, greb den ene af dem fat i dens Takker, hvorefter man fik den væltet og Halsen skaaret over paa den. Der blev sendt Bud til Rimmerhus efter en Trillebør; men da Hjorten var for tung, maatte man af Sted til Nedergaard efter Vogn, og i Triumf kørte man saa den gode Fangst til Gaarden.

Christen Nielsen var ogsaa en ivrig Fisker. Flere mindre

og større Vandløb rige paa Fisk skar sig gennem Gaardens Jorder. Der var Laks, Ørreder, Gedder, Aborrer o. fl.

Kirsten Marie, Christen Niensens Hustru, havde altid Laks i Saltkarret, og mindst een Gang om Ugen fik man Laks til Middag. Ørrederne, der holdt til i Bækkene, kunde veje indtil 6 kg. Laksene, som kunde naa en Vægt af 12 kg, fangedes i Aaen i Garn, der som oftest blev trukket af 3 Karle. Ogsaa om Vinteren fangedes Fisk. Da havde man et Vaad staaende i Aaen, hvori Fiskene gik. Laksene er nu forlængst forsvundne fra Aaen, og Ørrederne bliver sjældnere og sjældnere i Bækkene.

Til Gaarden hørte tre Aalegaarde. Der var en lige Syd for Gaarden, hvor Folkene nu bader, en i Fiskevig, en nu udtørret Engkrog ved Landevejen, og endvidere en oppé i Bækken ved Fladvad Bro. Sidstnævnte Sted tog man engang Natten efter Lunde Marked, før Maanen kom frem, en hel Børfuld Aal.

Christen Nielsen blev snart en kendt og anset Mand paa Egnen. Fra fjern og nær kom Folk — ogsaa mange udenfor Bondestanden — til Abildtrup for at se og tale med den vidtberejste Mand, som i Oplysning og Dannelse stod betydelig over Datidens Bønder.

At man betragtede ham som mere end en almindelig Bonde, kan bl. a. skønnes deraf, at han undertiden tituleredes som „velfornemme Sr Christen Nielsen“.

En af de fornemste Gæster, der besøgte ham, var uden Tvivl Amtmanden over Ringkøbing Amt, Kammerjunker, Greve von Rosenørn. Det har været en stor Dag for Christen Nielsen, da den fornemme Karosse forspændt med fire Heste kørte ind paa Gaarden. Under Besøget tog Greven sin Vært under Armen, idet han bad ham fortælle om sine Oplevelser, og medens de spadserede frem og tilbage paa Gulvet, fortalte han da om sine eventyrlige Rejser i det fremmede. Derefter blev Sølvdaasen med den ærefulde Inskription, de hollandske Papirer vedrørende Retssagen og Sabelen vist frem. Da Amtmanden havde betragtet Sabelen, gjorde Christen Nielsen følgende Kunststykke for ham: Med opadvendte Hænder tog han med den ene Haand fat om Sværdheftet og med den anden om Skeden, hvorefter han drejede Armene

bagom hver til sin Side og satte Sabelen i Skeden igen uden at slippe Taget. Derefter spurgte han Greven, om han kunde gøre det samme, hvortil denne smilede og svarede nej. Denne Behændighedsøvelse kunde han blive ved at gøre til sin Alderdom.

Efter hvad der fortælles, kom Chr. Nielsen en Del sammen med Provsterne Krarup og Wilstrup i Borris. Som vi har hørt, var der i Provst Stefansens Tid ikke saa lidt Samkvem mellem Præstegaarden i Borris og Nedergaard. Det lader altsaa til, at denne Forbindelse er bleven fortsat under de to følgende Provster, der ligeledes boede i Borris.

Der findes i Slægten en Bog, som Provst Wilstrup har foræret Christen Nielsen. Foran i den har Provsten skrevet: „Erindring om Krarup“; og paa bageste Blad har Modtageren med flot og fast Haand skrevet paa Tysk følgende: „En Gave fra Hr. Provst Wilstrup til Christen Nielsen i Abildtrup“. Dateret 14. Septbr. 36.

Der er flere Vidnesbyrd om, at Christen Nielsen var en Mand, der kunde gøre sin Indflydelse gældende. Her blot et Eksempel: Han havde i flere Aar haft en Forkarl, som han satte stor Pris paa, og som han derfor nødig vilde af med. To Gange havde Karlen været paa Session i Ringkøbing, og nu skulde han møde der for tredie Gang, og blev han taget, som der var al Udsigt til, maatte han forlade sin Tjeneste, hvad hans Husbond som sagt nødig vilde skulde ske. Da Sessionsdagen kom, kørte Christen Nielsen selv Karlen til Byen. Medens denne var inde hos Sessionsherrerne, stod hans Husbond udenfor og ventede med Spænding paa Udfaldet.

Da Karlen en Tid efter kom ud og meddelte, at han var taget til Hestgarder, anmodede Husbonden ham om at følge sig. De gik nu ind i Sessionslokalet, hvor Christen Nielsen straks gav sig i Samtale med Udskrivningschefen paa et Sprog, Karlen ikke forstod. Da de en Tid havde talt sammen, tog Chefen Karlens Papirer, som han lige havde udliveret ham, rev dem i mange Stykker og udfærdigede derefter et nyt Dokument og gav Karlen. Denne blev ikke lidt forundret ved at se, at det var et Fripas¹⁾.

1) Meddelt af Landpost Chr. Enevoldsen, Vorgod.

Det var under gunstige Forhold, Christen Nielsen overtog sin Hustrus Fødegaard. De 500 Rdl., han kontant betalte for den, var kun en ringe Del af den Formue, han bragte med fra Holland. Hertil kom, at Aarene 1800—1814 var ualmindelig gode for Landbruget. Priserne paa Landbrugsprodukterne steg stærkt for hvert Aar. 1807 var Kapitelstaksten paa 1 Td. Rug 6 Rdl., 1 Td. Byg 3 Rdl. og 1 Td. Havre 2 Rdl. 1812 er de tilsvarende Priser 61 Rdl., 34 Rdl. og 23 Rdl., og Aaret efter er Toppen naaet, da kostede 1 Td. Rug 130 Rdl., 1 Td. Byg 73 Rdl. og 1 Td. Havre 43 Rdl. De gl. Skattelister viser da ogsaa, at han var en holden Mand, langt den største Skatteyder i Sognet — med Undtagelse af Præsten, der svarer omtrent det samme. — Til Fattigvæsenet alene svarer han i Aaret før Statsbankerotten 6 Skp. Rug, 3 Skp. Byg og 13 Rdl. 48 Sk.¹⁾), hvilket svarer til 157 Rdl. courant eller 440 Kr. før Verdenskrigen.

Skøde- og Panteprotokollerne²⁾ viser, at han havde Penge staaende i mange af Gaardene i Sognet. Ved en flygtig Undersøgelse af de gl. Protokoller er følgende Obligationer fundne udstedte til ham:

1809 læst en Obligation fra Poul Madsen, Videbæk, paa 300 Rdl S. V. med 1ste Prioritet i hans iboende Gaard.

1811 læst en Obligation fra Peder Poulsen Melgaard i Fjølstervang lydende paa 350 Rdl. S. V. med 1ste Prioritet i hans Gaard. 1813 læst en Obligation paa 60 Rdl. S. V. fra Peder Andersen, Lille Fjølstervang. 1814 læst en Obligation fra Mikkil Nielsen i Abildtrup paa 150 Rdl. S. V. med 2den Prioritet i hans Gaard, Besætning, Ind- og Udbo. 1819 læst en Obligation fra Peder Nielsen i Lille Fjølstervang, lydende paa 173 Rdl. S. V. med 1ste Prioritet i hans iboende Gaard.

I Vestergaard i Fjølstervang havde han staaende 400 Rdl.

Paa den Tid boede der i Vestergaard en Enke ved Navn Gertrud. Hun havde en god Kvie, som Christen Nielsen gerne vilde købe; men hun vilde nødig af med den, selv om hun kunde faa den godt betalt. Det første Tilbud sagde hun derfor nej til. Men da han saa tilbød at ville betragte hendes Gæld til ham som betalt, naar han fik Kvien, kunde hun ikke staa imod længere, men lod ham faa den.

Handelen foregik lige efter 1814, altsaa i Pengekrisens

1) Fattigkommissionens Protokol. 2) For Bølling og Hamm. Hdr.

Tid. Saa havde Christen Nielsen forlangt at faa sit Tilgodehavende udbetalt, maatte Enken være gaaet fra Gaarden; thi paa dette Tidspunkt var denne ikke engang de 400 Rdl. værd.

Ved den Tid, Christen Nielsen kom til Abildtrup, Aaret 1797, var kommunale Tillidshverv noget ganske ukendt; hidt der da ikke eksisterede nogen egentlig Kommunalforfatning. Først ved Loven af 5te Juli 1803 om Fattigvæsenet paa Landet lagdes Grundstenen for vor nuværende Kommunestyrelse.

Hidtil havde det været Præsten og Herredsfogeden, som tog sig af de fattige, men nu bestemtes det, at Sognepræsten, Stedets Politimester, den største Lodsejer tillige med 3—4 af Sognets bedste Mænd skulde udgøre en Fattigkommission, hvis Pligt det var at tage sig af de trængende. Kommissionen for Vorgod Nørre Vium Sogn kom til at bestaa af 6 Medlemmer, som fire Gange om Aaret samledes (i Regelen i Skolen) for at tage Bestemmelse om, hvem der skulde hjælpes, og hvormeget der skulde tillægges den enkelte. Christen Nielsen blev ikke, som man kunde have ventet, straks valgt ind i Kommissionen, velsagtens fordi han endnu betragtedes som en fremmed i Sognet og ikke som en af deres egne. Først 1814 blev han Medlem. Kommissionen kom det Aar foruden ham til at bestaa af Sognepræsten L. P. Hansen, Jens Nielsen og Jochum Nielsen af Barde samt Jens Nielsen og Simon Krog af N. Vium. Nogen Tid efter blev han valgt som Medlem af Skolekommissionen.

Den 29. Juli 1814 udkom den store Skolelov, som bestemte, at der i hvert Sogn skulde vælges en Skolekommission bestaaende af Sognepræsten, Skolepatronen samt een eller to Skoleforstandere. Det skal have været i Egenskab af Skolepatron, Christen Nielsen var Medlem.

Fra gammel Tid, helt fra før 1740, har Beboerne i Abildtrup og Ahle selv sørget for Lærere til deres Børn. I Christen Niensens Tid havde de i Nedergaard en Lærer ved Navn Westergaard. Han blev senere Folketingsmand. Af et Brev, han i sine ældre Aar skrev til T. Gravesen i Herning, fremgaar det, at han var glad for at undervise Christen Niensens Børn.

Han skriver bl. a. følgende:

„Det har glædet mig meget at spørge fra mit kære Vorgod og navnlig fra Abildtrup, hvor jeg tilbragte saa mange af mine Ungdomsdage; dengang skulde jeg lære deres Børn; men jeg var en letsindig Dreng, der selv højlig behøvede Vejledning istedet at lære andre; men det var overmaade gode Mennesker imod mig, de bar over med mine Daarligheder og beviste saa megen Kærlighed imod mig, at jeg aldrig glemmer det — Gud give, at jeg og de maa ses og findes hin store Dag iblandt den Skare, som Johannes saa komme ud af den store Trængsel (Aab. 7, 9*).)

Christen Nielsen interesserede sig meget for Astronomi; og han vilde derfor gerne, at hans Børn skulde vide lidt Besked om Himmellegerne. Derfor tog han dem tidt med udenfor Gaarden en stjerneklar Aften og fortalte dem om Stjernehimmelen. Børnene fik en god, men streng Opdragelse. Han krævede ubetinget Lydighed. Blot en lille Bévægelse med Haand eller Hoved var nok til at holde dem i Ave. Flid, Nøjsomhed og Gudsfrygt var de tre Hoveddyder, der blev indprentet dem fra smaa.

Desværre haves der ikke noget Billede af Christen Nielsen, men en af hans Døtre har skildret hans Udseende saaledes: „Han var under Middelhøjde, kraftig, bredskuldret, smidig og meget armstærk, havde smukt krøllet Haar, som han mistede det meste af, medens han laa syg af Pesten i Konstantinopel; kun Krøllerne i Nakken beholdt han“. Et af hans mest fremtrædende Karaktertræk var en staalsat, næsten ubøjelig Villie. Havde han sagt A, skulde der ogsaa siges B. Hvad han fik begyndt paa, skulde ogsaa gennemføres, hvad det saa end skulde koste.

I Sæd, Skik og Klædedragt var han forskellig fra Egnens Bønder. Hans Højtidsdragt indtil hans Død var lang Klædesfrakke, Knæbukser, samlet ved Knæerne med Sølvspænder, Silkestrømper, sølvspændte Sko og høj, sort Hat.

Hele Livet igennem bevarede han Interesse for Søen. Mangen Gang gled Tankerne ud paa det vildene Hav. Var det Storm, Orkan, kunde han sidde ved Bordenden, trække Huen ned over Øjnene og vride sine Hænder af Medynk med de stakkels Søfolk, der maatte lide saa meget i det haarde Vejr.

Sømandslivet havde hærdet hans Legeme. Dette viste sig bl. a. i dette, at han aldrig, selv i den stærkeste Kulde, havde

noget paa Hænderne, og han kunde ikke taale at se Folk med Vanter paa.

Det var ham en Fornøjelse at fortælle om sine Oplevelser, og naar han fortalte, gik han som Regel frem og tilbage paa Gulvet med Hænderne paa Ryggen. En god Pibe Tobak sagde han ikke nej til. Ved højtidelige Lejligheder røg han af en lille massiv Sølvpipe. Naar han udfærdigede Breve og Dokumenter, brugte han et bevægeligt Sølvsignet, paa hvis ene Side stod graveret: „Christen Nielsen“ og paa den anden: „Cornelis“. Desværre er det gaaet tabt. En Del Interesse skal han have haft for Musik. En af Sønerne forærede han en Violin. Han brugte Brilller. I Slægten opbevares et Par meget svære Sølvbriller, som bruges den Dag i Dag. Fra Holland medbragte han et kostbart Spisegarniture, bestaaende af Gaffel, sabelformet Kniv og Tandstikke i Hajs-kinds Etui, hvilket sidste er forsynet med svære Sølvdupper. Redskaberne er af Sølv, dog med Undtagelse af Skafterne, som bestaar af en Blanding af Merskum og Rav. Garnituret findes nu hos en Sønnesøn.

Samme Mand er ogsaa i Besiddelse af hans Sølvur med Sølvkæde, hvorved hænger en nydelig Urnøgle, som er forsynet med en stor fintleben Agatsten.

Undersøger vi Christen Nielsens Bogsamling, opdager vi, at de fleste af hans Bøger er af religiøs Art. Der er bl. a. en lille forslidt Bønnebog, som han havde haft med paa sine Rejser, og hvorfra han sikkert ofte har hentet Trøst og Styrke i bange Stunder, endvidere en smukt udstyret Bibel i to Bind fra 1646 – 47, og en rigt illustreret Huspostil af Niels Hemmingsen; men særlig lægger vi Mærke til en særdeles velholdt gammel Bog trykt i det Herrens Aar 1608 titlet:

„En Reisebog offuer den hellige Schrifft. Delt udi tuende Bøger“.

Paa Bagsiden af Titelbladet har Christen Nielsen optegnet Aarstal og Dato for sine Børns Fødsel.

Ligesom sine Forgængere paa Gaarden vilde han gerne til Auktion. Paa en Auktion i Nøvling Præstegaard købte han 1 Spejl for 2 Rdl. 1 $\frac{1}{2}$ og 2 hule Skovle for 1 $\frac{1}{2}$, og 1811 træffer vi ham i Studsgaardhus, hvor han for 11 Rdl. 1 $\frac{1}{2}$ faar tilslaaet „1 rød og hvid Stoffes Kiole“.

Paa Bægeret staar følgende Indskrift:
Niels Nielsen — Rasmus Sørensens —
Dorrethea Niels-Datter 1750.
Har tilhørt Chr. Nielsen. Ejers nu af dennes Sønne-
søn, Niels Abildtrup, Videbæk.

Aaret efter lige før Jul er der stor Auktion paa Tandrup i Snejbjerg, hvor mange af Egnens Folk er kommen sammen for at byde paa Madam Buchs Efterladenskaber. Ved denne Lejlighed køber han 1 Flødeske og 1 rund Spiseske af Sølv for 27 Rdl. 4 $\frac{1}{2}$. Nogle Aar efter er der igen Auktion samme Sted. Og atter møder Chr. Nielsen, som denne Gang køber „1 Stk. Æbletræ for 1 $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{2}$ “¹⁾, en Oplysning, der er ret interessant, da det viser, at der har været Have i Nedergaard for 100 Aar siden.

Ved en Auktion paa Højris i Ikast Sogn, der da tilhørte Herredsfoged, Kammerraad Møller, købte han en stor, prægtig Bilæggerkakkellovn, der først fik Plads i Dagligstuen i den gamle Gaard i Abildtrup, senere i den ny i Bedstefaders og Faders Tid. Den blev højlig beundret af alle, som saa den; men desværre fik den en trist Ende, idet min Fader solgte den som gammelt Jern. Det, der særligt udmærkede den, var dens Messingprydelser. Den stod paa to mægtige Messingben. Foroven og paa hver af Siderne var den forsynet med store Messingknapper.

Ikke saa sjælden var han til Strandauktion. Engang købte han paa en saadan en mægtig Egeplanke, hvoraf Sønnen Niels lavede et Chatol og et Spisebord, som endnu er i Slægtens Eje.

Christen Nielsens Hustru, Kirsten Marie, var en energisk og velbegavet Kvinde. Hun blev vakt af Hernhutterne. Som nævnt blev hun undervist af en Degneenke, der hørte til denne Retning.

Eftertiden giver hende det Vidnesbyrd, at hun var en fortræffelig Husmoder, der med Dygtighed forestod sit Hus. Og der var nok for hende at tage Vare paa; thi der kom mange fremmede paa Besøg. Nedergaard havde Ord for at være et Sted, hvor Tjenestefolkene gerne vilde være, og i Almindelighed blev de der ogsaa flere Aar i Træk; men de fik ogsaa en god Kost og blev i alle Maader behandlet vel, saa det var sjældent, der var Utilfredshed. Dog havde man en Gang en Karl, der var meget kræsen og derfor vanskelig at gøre til Pas med Maden. En Ret som Fiskesuppe kunde han ikke fordrage. En Dag fik Kirsten Marie Lyst til at drive

1) Hammerum Hds. Auktionsprotokoller.

Løjer med ham. De skulde have Fiskesuppe til Middag. Da hun satte Suppen paa Bordet til Folkene, sagde hun: „Ja, jeg har i Dag slagtet en Høne, men I maa undskylde, at I kun faar Suppen, Kødets maa I vente med til en anden Dag“. Det gør ikke noget, sagde den kræsne Karl, der troede, det var Høsekødsuppe, som netop var hans Livret.

Han satte en vældig Portion til Livs samtidig med, at han roste den i høje Toner. Stor blev derfor hans Forundring, da Kirsten Marie senere satte et Fad Fisk paa Bordet. Han blev baade flov og vred; thi han havde jo spist Suppen i den gode Tro, at den var kogt paa en Høne, og ikke havde han anet, at det var ganske almindelig Fiskesuppe, som han ellers ikke kunde døje.

Kirsten Marie og hendes Mand kom altid godt ud af det med hinanden. Men engang var der lige ved at komme en Kurre paa Traaden. De havde en lille Gaasedreng, som hed Christen. En Dag blev han overfaldet af Gasen og temmelig ilde tilredt. Heldigvis havde Christen Nielsen fra Vinduet set, hvilken Fare Drengen var i. Et Øjeblik efter var han paa Kamppladsen med sin Stok, og nu haglede der Slag paa Slag ned over den krigerske Gase, som maatte flygte med et brækket Ben, men Drengen var reddet. Da Kirsten Marie fik at vide, hvordan det var gaaet hendes kære Gase, tog hun sin Mand det meget ilde op, at han saadan havde skamferet den; men han trøstede hende med, at det da var vigtigere, at Drengen blev frelst, end at Gasen skulde beholde sit Ben.

Christen Nielsen døde i Abildtrup d. 26. Juni 1839, 72 Aar. Kirsten Maria overlevede ham i 17 Aar.

Da han laa paa sit Dødsleje, spurgte Kirsten Marie ham om, om han troede, han var færdig til at dø. Hertil svarede han: „Vorherre har hjulpet mig over saa mange Farer, han vil nok ogsaa hjælpe mig udover Døden“.

I Sønnen Christen Christensens Optegnelser staar, at Christen Nielsen og Kirsten Maria havde ti Børn, 4 Sønner og 6 Døtre, hvoraf 2 Sønner og 2 Døtre døde som smaa.

Disse Meddelelser, der naturligvis er rigtige, stemmer ikke helt med de Noter, som Christen Nielsen har optegnet i den før nævnte Bog, idet han ikke nævner de to Døtre, som døde i den spæde Alder.

Ved følgende Omtale af Børnene benyttes Noterne fra den ovenfor nævnte gamle „Rejsebog“:

1. „Anno 1799 d. 16de Februius blev min første Søn fød og ankom til Verden *Christen Christensen Abildtrup*.“ Død som lille.
2. „Anno 1801 d. 24. Novbr. blev den anden Søn fød og ankom til Verden *Christen Christensen Abildtrup*“. Død som lille.
3. „Anno 1803 d. 30. Martijus blev min den tredie Søn fød og ankom til Verden *Niels Christensen Abildtrup*“. Ved Konfirmationen giver Præsten ham Karakteren: „Udmærket god i Kundskab og Opførsel“. For at skaffe ham fri for Militærtjenesten købte Faderen en Gaard til ham i Gjellerup Lund, hvor han blev Kromand og Sognefoged. Han blev gift med en Datter fra Fruergaard i Sdr. Felding.
4. „Anno 1805 d. 27. Octobr. blev vores Søn *Christen Christensen Abildtrup* fød og ankom til Verden“. Karakter ved Konfirm.: Meget god i Kundskab og Opførsel. Bliver d. 11. Oktbr. 1844 gift med *Ane Nielsen*, Datter af Niels Lauridsen, Ejer af Gaarden Sahlholt i Herning. 1834 bliver han Ejer af Fødegaarden i Abildtrup.
5. „Anno 1808 d. 26. April blev vores første Datter fød og ankom til Verden *Bodil Christens Datter*“. Karakter ved Konfirmationen: God i Kundskab, takkelig i Opførsel. 1835, 27. Oktbr. blev hun gift med Degnen *Christen Christensen Bøndergaard* i No, hvor hun døde 6. Januar 1892. Degnen Bøndergaard døde i Sønder Felding og jordedes paa No Kirkegaard d. 2. April 1897. Der fortælles, at da han kom ridende til Abildtrup paa Bejlerfærd, blev han af Christen Nielsen, der i Begyndelsen ikke rigtig syntes om ham, modtaget med lignende Ord som: „Hvad er han for en Karl“.
6. „Anno 1811 d. 21. April blev vores anden Datter fød og ankom til Verden *Marie Chierstine Christens Datter*“. Karakter ved Konfirmationen: „Meget god i Kundskab og Opførsel“. Hun er Nr. 2, Præstens Datter Nr. 1 paa Kirkegulvet. Blev gift d. 29. Septbr. 1826 med Gaardejer *Jens Christian Mikkelsen* af Vejvad i Vinding Sogn.

7. „Anno 1817, d. 9. Marts blev vores tredie Datter fød og ankom til Verden *Mette Marie Christens Datter*“. Konfirmeret 1. Søndag efter Paaske 1831. Præsten skrev: „Udmærket god i Kundskab og Opførsel“. Er Nr. 1 paa Kirkegulvet. 1839, 27. Oktbr. blev hun gift med *Søren Jensen Rahbæk*, Ejer af Fruergaard i Sønder Følding. Han var Købmand, Kromand og Sognefoged. Skal i Følge Traditionen være i Slægt med Digteren Knud Lyne Rahbæk.
8. „Anno 1820 d. 13. Marts blev vores fjerde Datter fød og ankom til Verden *Kjærsten Marie Christens Datter*“. Konfirmeret 1. Søndag efter Paaske 1834. Nr. 2. „Meget god“ for Kundskab og „udmærket god“ for Opførsel. 1852, 20. Juni blev hun gift med fornævnte *Søren Rahbæk*, der var bleven Enkemand. Han var altsaa gift med to af Christen Nielsens Døtre. Han drev betydelig Handel, og en Del af sine Varer hentede han hjem fra Holstebro. Da Vejen førte forbi Abildtrup, var han ofte i Besøg der og fik saaledes god Lejlighed til at stifte Bekendtskab med Døtrene paa Gaarden.

Christen Christensen Abildtrup.

1834—1869.

Da Christen Nielsen var 67 Aar, overdrog han Gaarden til Sønnen, Christen Christensen, som fik den tilskødet d. 20. December 1834 for kun 320 Rdl.¹⁾)

Chr. Christensen havde arvet Faderens store Interesse for Jagt og Fiskeri. Ja, han var vel snarest endog ivrigere Jæger end denne. I sine yngre Dage holdt han altid to Jagthunde, hvoraf den ene var en ægte Mynde. Paa sine Jagture kom han langt omkring, kunde endog undertiden „stamp“ igennem flere Sogne i Løbet af een Dag. Var han paa Rævejagt, havde han begge Hunde med. Jagthunden maatte løbe frit omkring, medens der blev lagt en Strikke om Mynden, for at den ikke skulde strejfe om og derved for tidligt blive træet. Med Strikken i den ene Haand og en Stok i den anden begav han sig saa paa Vandring ind over de store Hedestrækninger. Saa snart han fik Øje paa Ræven, kom

1) Hamm. Hds. Skøde- og Panteptr.

Strikken af Mynden, der nu satte af Sted efter den, ofte med saa stærk Fart, at den ikke straks kunde gribe den, hvad den da heller ikke prøvede paa, da den vidste, at „Hr. Mikkel“ var den stærkeste, men den „rendte den saa frem og tilbage“, indtil Jagthunden kom til Stede. Og inden Chr. Christensen naaede Kamppladsen, maatte Mikkel lade sit Liv. Nu kom Jagtkniven frem, og Hr. Mikkel maatte ud af sit gode Skind. Flaaningen var kun et Øjeblik's Sag. Var det en heldig Dag, kunde han godt ved Hjemkomsten om Aftenen have adskillige Rævepelse paa sin Ryg, men saa var ogsaa han og Hundene dødtrette¹⁾.

Paa lignende Vis tog han ogsaa mange Harer. En Vinterdag fangede han saaledes 5 Harer. Natten efter faldt der et Lag dejligt Sporsne, saa det var svært fristende at komme ud igen, men Mynden havde Dagen før faaet Saar paa Fødderne, saa den knap kunde gaa. Hvad var der at gøre? Jo, man fandt paa Raad. Der blev bundet nogle Klude om dens Fødder, og saa drog man af Gaarde. Men da Hunden løb efter den første Hare, smed den Kludene, nu var den kommen i Gang, Fødderne var blevne varme, og inden Aften havde den indhentet 8 Harer.

En Selvfølge er det, at den ivrige Jægersmand ogsaa gjorde rig Høst blandt Urfugle og Agerhøns; men Andejagten var dog vistnok det, der optog ham mest. Jo strengere Vinteren var, desto bedre var Jagtsæsonen; thi naar Fjorden frøs til, søgte Ænderne her ind til Aa- og Bækløbene. Et godt Jagtaar kunde han skyde op imod 100 Ænder sanit en Del Svaner.

Ved Siden af Jagt drev han ikke saa lidt Fiskeri, hvortil der var udmærket Anledning, da der gennem Gaardens Jorder løb flere Vandløb, hvoraf Vorgod Aa og Store Bækken alene berørte Ejendommen i en Længde af ca. 1 Mil.

I Aalegaarde og med Garn gjordes ofte god Fangst.

Ved Novembertide blussedes der efter Ørreder, de saakaldte Laksørreder, der sidst i September og først i Oktober, naar der var Oversvømmelse i Vandløbene, kom herop fra Havet for at lege. Det gjaldt nu om at finde Legestederne,

1) De fleste Oplysninger om Chr. Christensen er meddelt mig af dennes Søn, Sparekassedirektør Niels Abildtrup, Videbæk.

som altid var, hvor der var strid Strøm og gruset Bund. Det stærke Skær fra Blusset blændede Ørrederne, saa det varede lidt, inden de tog Flugten. Paa hvert Legested tog man i Almindelighed 2—3 Stykker, der enkeltvis kunde veje indtil 6 kg. En enkelt Gang blev der fanget en til 8 kg, men de fleste var dog ikke større end til 2—3 kg. Naar Ørrederne længere hen paa Vinteren søgte tilbage til Havet, fangedes mange af dem i Garn, som var sat i Aaen.

Af det skudte Vildt blev Harene og Ænderne samt Svanerne spist paa Gaarden. Det samme var ogsaa Tilfældet med de mange forskellige Slags Fisk, der fangedes i Vandløbene. Naar Familierne fra Salholt, Gjelleruplund, Fruergaard og No Degnebolig var i Besøg, var Laks altid en staaende Ret, da den betragtedes som en stor Delikatesse.

1852 flyttede Christen Christensen Gaarden ovenfor Aa-dalen til dens nuværende Plads. Stenene til den ny Gaard brændte han selv Syd for Lille Bækken, og Tømmeret hentede han hjem fra Holstebro. Paa Hen- og Hjemturen bedede han i Agerfeld Kro, hvor han nød en Kop Kaffe, der tillige med Drikkepenge var hans hele Udgift paa Turen. Middagsmaden fik han hos Købmand Wium, hvor han handlede.

Men saadan en Holstebrorejse paa ca. 8 Mil var ham ikke fremmed; thi medens han boede i den gamle Gaard, drev han Handel med Kolonialvarer m. m., som han selv hentede hjem fra nævnte By.

Christen Christensen forbedrede Ejendommen betydeligt ved Køb af gode Engarealer. Saaledes købte han Stensvig-ingen fra Præsteembedet samt det meste af den Eng, der ligger Vest for Aaen, Enge, der nu betragtes som nogle af Gaardens bedste. Sydøst for Gaarden laa store Hedearealer, den saakaldte Abildtrup Hede, hvoraf han lod en Del Parceller sælge. Til hver Parcel hørte lidt Mosedrag og Eng. Parcellisterne, hvoraf de fleste havde tjent paa Gaarden, begyndte under meget trange Forhold, men arbejdede sig efterhaanden frem til gode Kaar. Christen Christensen betragtede det som en Ære at være disse driftige Mennesker til Hjælp enten med Laan, Foder, Kørseler, Raad eller paa anden Maade.

Han var en interesseret Landmand. Straks efter, at han havde overtaget Fødegaarden, lod han grave en Vandingskanal langs med Store Bækken fra Rimmerhus og ned til Aaen, hvorved de tørre Enge blev overrislede, og ikke saa lille et Areal blev forvandlet til Eng. Nivelleringsarbejdet udførte han selv. Dette Vandingsanlæg skal være et af de første, som her i Jylland er blevet udført paa privat Initiativ. Paa samme Tid — eller maaske allerede i Christen Niensens Tid — blev ogsaa nogle af Engene ved Aaen omdannet til Overrislingsenge.

Gaardens Drift krævede stort Folkehold. Af en gammel Skatteliste fra 1867 ses, at der nævnte Aar paa Gaarden var 4 Karle, deraf den ene Ejerens Søn, og 3 Piger, som svarede Skat til Kommunen¹⁾.

Af samme Skatteliste ses, at Chr. Christensen var en ret velstaaende Mand. Ligesom hans Fader blev ogsaa han Sognets største Skatteyder. Til Sammenligning nævnes her de 9 højeste Skatteydere i Sognet tilligemed den Formue, som de er ansatte til: Christen Christensen, Abildtrup: 12050 Rdlr., Jens Pedersen, Abildtrup: 8750 Rdlr., Mads Trøstrup: 7900 Rdlr., Niels Bjerrebo, Videbæk: 6100 Rdlr., Jens Jensen, Barde: 5500 Rdlr., Chr. Thomsen, Ahle: 4800 Rdlr., Laurids Holm, Herborg: 4000 Rdlr., Chr. Jensen, Barde: 3200 Rdlr. og Jens Østergaard, Barde: 2800 Rdlr.

Tjenestefolkene forblev i Regelen længe paa Gaarden, hvad vel til Dels skyldtes Tidens Sæd, men ogsaa, at Christen Christensen havde udmærket Tag paa at omgaa sine Folk, hvilket da ogsaa følgende Træk viser. I flere Aar havde han en Karl, som om Vinteren var Røgter og 3die Karl om Sommeren. I Forhold til sin Alder var han lille og spinkel.

En Dag skulde han sammen med Gaardens to andre Karle og en Daglejer slaa Græs i Bækengen. Daglejeren, som var noget stor paa det, var den bageste i Rækken, hvad han var meget misfornøjet med, og lod sin Vrede gaa ud over Røgteren, som var Nr. 3, idet han for at tvinge ham ud af Rækken gik ham saa nær ind paa Livet, at han ikke kunde faa Plads til at svinge sin Le.

Den stakkels Røgter, som det kneb at vinde med, var i en slem Knibe. Til alt Held kom Christen Christensen op i Engen. Da han straks saa, hvorledes Stillingen var, gik han hen til Røgteren og bad ham om at udføre et vist Arbejde

1) Vorgod-N. Vlum Fattigkommissions Protokol.

for derved at hjælpe ham ud af Klemmen. Men hvem der var glad, var Røgteren.

I Krigsaaet 1864 drog en Afdeling østerrigske Husarer igennem Sognet. Man skulde lige til at spise til Middag i Nedergaard, da man saa dem komme ridende omme fra Kirkebyen. Deres straalende Uniformer glimtede i Solen. Ved Vadestedet Syd for Gaarden gjorde de Holdt for at bade. Under Badningen fik en af Soldaterne Krampe og gik til Bunds. Da man fik ham Land, var han druknet. Allerede samme Dag blev Liget stedt til Hvile paa Vorgod Kirkegaard.

Om Ulykken fortæller Kirkebogen: „Franz Hegediis druknede 8 Juli 1864 ved Badning i Aaen. Husar i det k: k: Fyrst Lichtenstens G.: Huss-Regiments 2den Esquadron. Født i Nag-Szallo Neograder Comelot i Ungarn, 22 Aar gl.“

Inden Aften drog Soldaterne videre.

Vi har hørt, at Christen Nielsen sørgede for, at hans Børn blev godt oplærte. Dette gjaldt saaledes ogsaa Sønnen, Christen Christensen, som af Præsten ved Konfirmationen fik Karakteren: „Meget god i Kundskab“.

Af hans Optegnelser om hans Faders eventyrlige Rejser i det fremmede ser vi, at han havde lært at skrive det danske Sprog naturligt og jævnt. Næppe anede han, at disse hans Optegnelser nogen Sinde skulde blive trykt, endsig da optaget i et af vore kulturhistoriske Tidsskrifter, nemlig „Vor Portid“¹⁾, eller at det skulde komme til at danne Grundlaget i en historisk Roman, saaledes som det er Tilfældet med „Ærens Vej“ af Forfatteren Marius Dahlsgaard.

I det hele taget var Chr. Christensen en opvakt og interesseret Mand, der fulgte godt med i Tidens Spørgsmaal og Begivenheder. Han var en af de faa af hans Standsfæller der paa Egnen, som læste Aviser. Sammen med Købmand Tegltøft i Barde holdt han Aarhus Amtstidende, senere fik han ogsaa et lokalt Blad, vistnok Ringkøbing Amtstidende.

Ligesom Faderen besad han nogle af de faa Tillidshverv, som den Tid eksisterede.

Ved Sogneforstanderskabets Møde d. 17. Febr. 1854, hvor der skulde vælges nye Medlemmer, blev han valgt til Sogneforstander for Abildtrup og Ahle samt til Skolepatron for Sognets Skoler. Præsten indledede Mødet med et Par Ord om en Sogneforstanders Kald²⁾. 1857 blev han sammen med

1) Redigeret af Julius Clausen. Se. 2 Aarg. 2) Sogneforstanderskabets Protokol.

Christen Mortensen, Egeris, udnævnt til Voldgiftsmand ved Jagtafløsningen.

1868 var han med til at oprette „Vorgod-Nr. Vium Kommune og Omegns Spare- og Laanekasse“, i hvis Bestyrelse han sad indtil sin Død 1878, da han fratraadte paa Grund af Alder og Svaghed. Allerede Aaret efter, d. 20. Marts, døde han, 74 Aar gl.

Christen Christensens Hustru hed Ane Nielsdatter¹⁾, født 1826. Hun var en Datter af Niels Lauridsen Sahlholdt, Sahlholdtgaard, Herning Sogn. Hendes Oldefader, Laurits Nybo paa Ørnhoved, var en Tid Ejer af hele Fjeldstervang By, som han 1768 lod sælge ved Auktion²⁾.

Ane Nielsen var en Del paavirket af „Dømmerne“, som havde ikke saa faa Tilhængere i hendes Fødesogn.

Afdøde Museumsforstander Trøstrup, Herning, der en Tid var Lærer i Abildtrup, fortæller følgende om hende i Provst Gøtzsches Bog: „Træk af en jydsk Vækkelses Historie“:

„I en Gaard, Abildtrup-Nedergaard, var Manden en alvorlig Kristen, men uden at slutte sig til Dømmerne, hvad Hustruen gjorde. Manden antog en ung Mand som Huslærer for deres Børn.

Da den unge Huslærer ankom, og Hustruen kom ind i Stuen, hilste hun ikke paa ham eller bød ham velkommen, men lagde tværtimod ikke Skjul paa sin Uvilje overfor ham og gav den da ogsaa paa Forespørgsel Udtryk, idet hun sagde:

„Man kan godt faa Børn ad Helvede til, uden at man behøver at have en at give Kost og Løn derfor“.

Da den unge Lærer svarede, at hun ikke behøvede at frygte for, at han skulde vise Børnene den Vej, sagde hun: „Du kender ikke selv anden; saa kan du ikke vise andre den. En blind kan ikke vejlede en blind; de falder begge i Graven“.

Siden talte de tit sammen om aandelige Ting; hun kunde jo ikke staa sig for den større Oplysning og Bibelkundskab hos sin Mand eller hos Læreren; men hun tog saa sin Tilflugt til Bønnen, og den unge Lærer har efter en saadan Samtale engang tilfældigt hørt hende, der var gaet ind i Bagestuen, ligge og bede, ja, tigge Gud om, at hun ikke skulde blive forført af de vildledte Mennesker, som hun levede sammen med; derefter bad hun ogsaa for dem.

Hun afskyede Balles Lærebog og har flere Gange taget Børnenes Bøger og brændt dem.

1) Om hendes Slægt, som stammer fra Hovedgaardene Lergrav, Ørnhoved og Tanderup, se Konrad Understrup: Slægten Lundsgaard og Frølund: Slægten Nyboe. 2) Hammerum Herreds Skøde- og Panteprotokoller.

Da Læreren forlod Hjemmet, vilde hun ikke sige Farvel til ham. Han sagde da til hende: „Jeg er vis paa, at du ønsker alt godt for mig; hvorfor vil du saa ikke sige Farvel til mig“.

Svaret lød: „Ja, men du kan ikke fare vel“.

Han talte saa med hende derom; og tilsidst gav hun ham Haanden og sagde: „Saa Farvel da i Jesu Navn — og gid du maa faa at se, at det er en gal Vej, du er paa“.

Naar man bebrejdede hende hendes Dømmen, svarede hun altid: „Ved I da ikke, at de hellige skal dømme Verden?“ Hun havde, som Dømmerne i det hele faaet forkert fat paa Ordet „skal“ i dette Bibelord (1. Kor. 6, 2). Saa er da samme Lærers Vidnesbyrd om hende, at hun var en rar Kone, at det var et godt Hjem at være i, hvor de godt kunde beholde deres Tjenestefolk; og hun mente det alvorligt med sin Kristendom; „der er faa af de Mennesker, som jeg har haft med at gøre i et langt Liv paa 84 Aar, om hvem jeg er saadan sikker paa dette, som jeg var det om hende, at hun var en oprigtig Kristen“.

Paa Fruergaard i Sønder Følding boede en af hendes Mands Søstre, som var gift med Søren Fruergaard.

I Slægten opbevares et Brev¹⁾, som hun har skrevet til dem. Hendes Haandskrift er særdeles nydelig. Da Brevet, der giver os et godt Indblik i en „Dømmers“ Sjæleliv, antagelig kan have nogen Interesse, anføres det her.

Højtelskede, kjære Svoger og Svigerinde!

Da jeg i den senere Tid har gennemgaaet en svær Sygdom, som I vel har spurgt, saa kan jeg ikke opsætte at skrive Eder til for at lade Eder vide, hvad Forandring samme siden har taget.

Kjære Broder og Søster i Herren! dersom I er i Herren! er der kommen en Dom over Eder, som har vilst Eder, at Synden er det største Onde i Verden; og at vi maatte bede om den Hellig-Aand; thi vi er jo alle udgaaede fra — og har overtraaet vor Daabets-Pagt og er sovnet hen under Synden.

Det er nok den Umage værd at se efter Jesu egen hellige Lærdom; thi vi trænger hart dertil, for at blive opbygget deri; thi Evigheden er lang og faar aldrig Ende, — og holde vi os ikke til ham og hans Ord, samt troer paa hans Forsonings, Lidelses og Blods Kraft, og deri søger vor Sallighed, da kan vi ikke vente at faa Deel i disse evige Glæder. —

O, du treenige Gud! Din Aand har slaget eller ramt mit arme Hjerte og ladet det indse sin bundløse Fordærvelse, og at jeg var idel Daarlighed og en for Gud unyttig Skabning, — dersom jeg ikke af blot Naade, formedelst min Frelasers Jesu Christi Lidelse, Blod og Død, deraf blev oprejst. — Men den søde Gud og Frelseren være lovet, at du ved din hellige Sakramentes Nydelse gav mig den Trøst og faste Forsikring i mit Hjerte, at du med dit Korssets Blod har fyldestgjort og betalt for alle mine Synder og dermed renset

1) Ejes af Chr. Rahbæk, Fruergaard.

min af Diævelen, Verden og mine Kjæds-Lyster fordærvede Natur og gjort det skikkede til at være din hellige Retfærdighed tilegnede, som du af Naade ved din Lidelse og Død har tilkjøbt mig.

Store Gud og Frelser, ophold mig nu ved din Aands Kraft i en bestandig Troe paa din Lidelse og Døds Fortjeneste — og din Beskjermelse og Bevarelse fra Diævelens listige Anløb (hvorpaa du nu under min Sygdom gav mig et Forsmag) og det ved min sidste salige Ende. — Og giv mig da af Naade den evige Æres Krone, som du har henlagt til dine Udvalgte. Det beder jeg for mig og mine! Det beder jeg for Eder! Det beder jeg for alle Mennesker, — at vi alle maa komme til Sandheds Erkjendelse og derved erholde det evige Liv og blive salige.

At den gode Gud og Frelser ikke alene saa mange Gange tildeler os Fristelser og Lidelser for at drage den Lidende i Aanden nærmere til sig, men og for at afværge, at andre ikke skal omkomme uforberedt i deres Fordærvelse, samt og for at afværge timelig Uheld, som ellers kunde vederfares os, det saa vi et aabenbart Beviis for under min Sygdom; thi da Folk derved om Natten blev opvækket af deres Søvn, — bemærkede de, at der var Ild antændt ved Moders Skorsten, som de dog, Gud være lovet! lykkelig fik slukket. — Der saa vi et Beviis paa Guds alvise Styrelse; thi havde jeg ikke blevet syg, saa Folkene derved havde blevet opvækket, saa kunde vi alle med alt, hvad vi eiede, havde blevet et Rov for Luerne. —

Ak! Lad os aldrig forglemme at takke Gud for det, han reddede os fra saa jammerlig en Ende og kaldte paa os i Nødens Stund. — Efterfølgende Regler gav mig stor Trøst i min Sygdom.

Forsøger Eder selv, om I ere i Troen, 2. Cor. 13, 5.

Mangen En blev omvendt og troende, om han ikke falskelig holdt sig for at være det og tænkte, han var jo ingen Hedning, han havde allerede Troen.

Thi hvo, som har Troen, tænker ofte, at han har ingen, og hvo, som ikke har den, mener, at han har Troe nok.

Men Troen virkes ikkun i sønderknuste Hjerter, naar man lærer ret at føle sin Synd og ikke holder den for at være ringe, saaledes at man nu af Hjertet ligesom tilforn med Munden holder sig for at være den største og groveste Synder og bøier og ydmyger sig under alle Kreaturer.

Uden denne Poenitentse gaar du ikke igjennem den rette Port og din Troe er falsk og en blot Tanke og Indbildning.

Thi Troen er det allervanskelligste, endogsaa for et Guds Barn. Troen tager Christum ind i Menneskets Hjerter og overvinder Diævelen, Verden og alle Synder; og det gaar ikke saa let til.

Dersom din Troe var den sande Troe, saa var intet lettere; thi hvad er lettere end en blot Tanke og Indbildning?

Man behøver da heller ikke at bede om Troen, og der gjordes ingen Kamp eller Prøvelse fornøden, og dette Sprog stod forgjæves i Bibelen.

Thi saadan en Tro har alle, endogsaa den ugudelige. Men nei, det er ingen Troe; thi den sande Troe kaldes for den Seier, som overvinder Verden 1. Joh. 5, 4. Og maatte de første Christne prøve sig, hvor meget mere maa

vi da gjøre det. Derfor er det den sikkerste Vei at bede Gud om den sande Troe, som kan bestaae i Døden. —

Forsøger Eder selv om I i Troen ere,
om, I ved Troens Kraft i Hjertet Jesum bære,
Og om I følge ham i Kors taalmodig ind
I kjærlig Ydmyghed og Troens rene Sind.

Jeg løb forblindet og forvildet,
Jeg søgte dig og fandt dig ei,
I Verdens Garn min Sjæl var hildet,
Naturens Lys var al min Vei.

Lad fra din Sti mig ej udskete,
Lad mig ej mere vildsom gaae.
Lad nu min Fod paa dine Veie
Ei snuble eller stille staae.

Lad nu din Guddoms Glans oplære
Al Sjælens Kraft og lid for mig.
Mit Øje ei sin Graad kan bære,
Mit Hjerte heftig elsker dig.

Min Sjæl sig derudi vil øve
Ret inderlig at elske dig.
Du selv min ganske Idræt prøve,
Og ingen Tid forlade mig.

Vi ser af Eders Brev, at Gud af Naade har hjemkaldt den lille Kirsten Marie til sig i de evige Bøliger, hvilket er at takke ham for og ikke at sørge over; thi vi maa være fornøiede med de nærværende Ting. Ebr.: 13, 5. Og være glade i Evighedens Haab. Rom. 12, 12. Og vi maa betænke, hvorvel hun nu er forvarede for Verdens Forførelser og Snarer, — og den store Glæde, som hun nu nyder, maa vi ikke misunde hende — men tragte efter at føre vort Levned saaledes, at vi kan mødes med hende i disse salige Bøliger, naar den Tid kommer, at vi skal vandre herfra, og med dette Haab vil vi trøste hverandre.

Kjære Broder og Søster i Herren! fortryd ikke paa, at vi ikke kommer til Eder denne Gang; thi da er det os ikke mulig. — En anden Gang skal vi, om Gud vil, og vi lever, med Glæde opfylde Eders Begjæring.

I hilses fra Eders Venner i Herren. —

Abildtrup, 5. April 54.

Ane Nielsdatter.

Dette Brev viser, at Ane Nielsen, som da kun var 28 Aar, ikke alene var en from, men ogsaa en oplyst og velbegavet Kvinde. Hun var nidkær for sin Tro og benyttede enhver Lejlighed til at vidne om sin Herre og Mester.

Da Landevejsbroen blev bygget, gik hun, saa længe Arbejdet varede, omtrent hver Dag der om og vidnede for Arbejderne.

Om Sommeren holdt hun ofte for ikke at blive forstyrret sin Morgenbøn i Haven.

I Christen Mortensens Tid var Nedergaard, ligesom Fiskbæk i N. Vium, Samlingssted for Egnens Hernhutter. Nu blev den Samlingssted for Dømmerne, ligesom den senere i næste Slægtled blev det for Indre-Mission, indtil Missionshuset blev bygget.

Der var kun faa Dømmere i Vorgod-N. Vium, hvis Leder en Tid var H. P. Clemmensen; men naar der var Møde i Nedergaard, kom der ofte flere Læs kørende fra Herning, Ane Nielsens Fødesogn, hvor flere af hendes Slægtninge sluttede sig til Retningen, saa der kunde blive en ikke hel lille Forsamling.

Christen Christensen, der, som allerede nævnt, ikke selv sluttede sig til Dømmerne, vilde nok af Hensyn til sin Hustru, som han holdt meget af og satte stor Pris paa, tillade, at der blev holdt Møder paa Gaarden, men vilde dog helst ikke selv overvære dem.

Mødet begyndte med, at der blev afsunget to eller flere Salmer af Kingos Salmebog. Derefter holdt Lederen Bøn, medens Forsamlingen knælede paa Gulvet. Naar Bønnen var til Ende, blev der læst to Prædikener, baade Epistel- og Evangelieprædikenen op af Luthers Prædikensbog. Saa sang man igen nogle Salmer. Det hele kunde godt vare i flere Timer.

Forsamlingen — vist ogsaa i Nedergaard — endte oftest med Altergang. Christen Christensen har næppe villet tillade, at der blev holdt Altergang paa Gaarden, hvorfor man saa har holdt den ude i det fri. Det vides, at den saaledes engang blev holdt ude paa den høje Hede Syd for Landevejen. Ved paa-gældende Lejlighed var Christen Christensens Hustru samt hans ukonfirmerede Datter, Mette Marie, blandt Nadvergæsterne. Peder Sivebæk, som forvaltede den hellige Handling, sagde til sidstnævnte, da man var færdig, at nu var hun lige saa ren som Guds Søn.

Om Dømmerne, der kom kørende fra Herning, hvoriblandt

Ane Niensens Broder, Laurits Sivebæk Nielsen, var, fortælles følgende Træk:

„Det var i 1862. Manden, som fortæller, stod en Søndag Morgen udenfor sit Hus i Snebjerg ved Landevejen og murede et Vindue til. Dømmerne passerede forbi paa Vej til Vorgod (Abildtrup), hvor der skulde være Forsamling om Eftermiddagen. Om Aftenen passerede de atter forbi for Hjemgaaende. De gik da ind til ham, og en af dem sagde til ham: „Ja, nu sidder du og læser i Bibelen, og i Formiddags arbejdede du; kan du nu faa det til at rime sammen?“ Da han senere hen bød dem en Forfriskning, sagde Laurits Sivebæk Nielsen¹⁾, kaldet Laust Kirk, Gaardejer i Kirkegaard i Herning: „Den, der giver en af mine Disciple endog blot en Drik koldt Vand, skal ikke miste sin Løn“. Den Ytring og den efterfølgende Samtale gjorde, at Manden blev vakt“.

Engang kom der Kontrollører til Abildtrup-Overgaard for at se efter Brændevinstøj. Man spurgte dem, om de ikke ogsaa skulde til Nedergaard. „Nej“, svarede de. „der tør vi ikke komme, for Konen der er jo hellig“.

Ane Nielsen døde den 27. April 1860 i en ung Alder, kun 34 Aar gl.

Da hun laa paa sit Dødsleje, syntes hun, hun kunde se Jesus Kristus hængende paa sit Kors.

Christen Christensen, der døde 19. Marts 1879 overlevede altsaa sin Hustru omtr. 20 Aar.

Deres Børn var:

1. Christen Christensen, f. i Abildtrup 1. August 1846, d. 12. Maj 1906. Overtog Gaarden efter Faderen. Gift 1) ¹⁶/₄ 1869 med Christine Jensen, Datter af Gmd. og Sognefoged Jens Pedersen, Abildtrup, 2) med Marie Nielsen²⁾, Datter af Gaardejer Niels Poulsen i Najbjerg.
2. Kirsten Marie Christensen, f. i Abildtrup 23. Decbr. 1848, d. 17. Novbr. 1871 i V. Herborg. G. 16. April 1869 med Gmd. Jens Abildtrup. Ejede først en Gaard i Herborg, senere en Gaard i Barde. Er Sognefoged og Dannebrogsmænd.
3. Elisabeth Christensen, f. i Abildtrup 17. August 1851, d. 20. Marts 1857.
4. Mette Marie Christensen, f. i Abildtrup 25. April 1854, d. i Barde 22. Novbr. 1887. G. med sin Søsters efterlevende Mand, ovennævnte Jens Abildtrup.

1) Broder til Ane Nielsdatter Sahlhoff.

2) Om hendes Forældre se Johs Gøtzsche: Livsrørelser S. 133-34.

5. Niels Christensen (Navneforandring til Niels Abildtrup), f. i Abildtrup d. 24. Juli 1858. Ejers af Trøstrupgaard i Herborg S. fra 1879—1910, Repræsentant i vest- og sønderjydske Kreditforening. Formand og Kasserer for Vorgod-N. Vium Kommunes og Omegns Spare- og Laanekasse. Formand for Vorgod-Brejning m. fl. Sognes Landboforening. Formand for Skern Banks Bankraad, osv. G. 27. Decbr. 1879 med Else Marie Jørgensen af Fjølstervang, f. 16. Januar 1858. Hans ældste Søn, Christen Abildtrup, er nu Ejer af Trøstrupgaard.

1869 afstod Christen Christensen Abildtrup Nedergaard til Sønnen Christen Christensen, som derefter havde den indtil sin Død 1906. Ved sit Giftermaal med Christine Jensen, Datter af Sognefoged Jens Abildtrup, blev den yngre Abildtrup-Slægt for anden Gang indgiftet i den gamle Hvidslægt, som havde boet i Abildtrup siden 1498.

1906 overdrog han Gaarden til sin ældste Søn Christen A. Christensen (Navneforandring til Christen Abildtrup), som nu ejer den.

Dermed er vi færdige med at omtale Beboerne i Abildtrup-Nedergaard og gaar derfor over til i det følgende at skildre den Gren af Hvidslægten, som siden 1688 har boet i Afbyggergaarden Ny Abildtrupgaard. Se Side 35.

Hvid-Mørch Slægten i Ny Abildtrupgaard 1688—1925.

Christen Knudsen Mørch¹⁾.

1688—1733.

Medens en Gren af Hvidslægten med Wisti Nielsen²⁾ i

1) Om hans Slægt se Side 31. Hans Fader Knud Mørch er maaske Broder til Selvejerbonden Poul Christensen Mørch paa Gl. Baggesgaard i Fly, hvis Fader antagelig er den Christen Poulsen, som boede i Fly Storgaard 1622—1636. Til samme Slægt hører sandsynligvis ogsaa Mørcherne i Trandum Kirkegaard og Bregendal. Venligst meddelt af Hr. Arki var, Cand. mag. Sv. Aakjær. Se «Fly Gaarde» af samme. Ved Urup i Østbirk Sogn boede en Anders Mørck, som maaske ogsaa er af samme Slægt. Han havde 4 Børn, nemlig Christen, der døde som Raadmand i Trondhjem 1595, Jørgen, der var Præst et Aarstid, men var død før 1597, Knud, der maatte rømme Landet, fordi han lemlæstede en af Kongens Karle, og Else Dues i Nedenskov. Venligst meddelt af Hr. Postmester Klitgaard.

2) Se Side 22.

Østergaard forlader Abildtrup for senere ved Christen Mortensens Hustru, Maria Kirstine Berg¹⁾ atter at vende tilbage igen, saa fortsætter en anden Gren af samme Slægt sin Tilværelse i Abildtrup lige ned til vore Dage, først i Nedergaard, derefter i Afbyggergaarden Ny Abildtrupgaard.

Som nævnt var der oprindelig kun een Gaard i Abildtrup. Dette var saaledes Tilfældet endnu 1638; thi da kaldes Abildtrup i en Indberetning²⁾ til Dr. O. Worm „et eneste Gaard“. 1683 var der vist endnu kun een Gaard³⁾; men ved den Tid maa en ny være bygget; thi 1733 er der to Gaarde, hvoraf Halvparten af den ene, den østligste, allerede da var gammel og forfalden, hvorfor den altsaa maa have staaet i mange Aar, hvad dog ogsaa yderligere stadfæstes af en Retssag⁴⁾ fra nævnte Aar, idet det af denne fremgaar, at Gaardens Brønd har staaet paa sin daværende Plads fra Arilds Tid af, hvilket vil sige, saa længe som nogen kunde mindes. Efter dette kan den ny Gaard, som vi i det følgende kalder Ny Abildtrupgaard, vanskelig være bygget ret længe efter 1683, men snarere før den Tid.

1688 besad Maren Jørgensdatter, f. 1633, d. 19. Oktober 1724, Halvparten af Abildtrup, Christen Michelsen en Fjerdedel, medens en anden Fjerdedel var øde. Den kaldes „en øde Gaard, som er Selveje“⁵⁾. Det maa være denne, som Jens Olufsen havde ejet fra 1671 til 1681, da han forsvinder i Mandtallene. Maaske har han ogsaa haft den til 1688; dog er det rimeligere, at Maren Jørgensdatter, Knud Mørchs Enke, i dette Tidsrum har ejet den; thi sidstnævnte Aar blev hendes Søn, Christen Knudsen Mørch, dens Ejer. Denne begyndte som Selvejer, men maatte senere gaa over til at blive Fæster, idet Axel Schested⁶⁾ til Timgaard, som var i Besiddelse af Herlighedsretten til hans Gaard, omkring 1695 fik sig til-dømt Bondeskylden af denne.

Dermed var hele Abildtrup blevet Fæstegods. Fra 1498 til 1585 havde Herlighedsretten af Abildtrup hørt til Lundesnæs Slot; men sidstnævnte Aar solgte Kong Fr. d. II.⁷⁾ denne til Timgaard, som derefter besad den til ca. 1695; men allerede omkring 1688 var Axel Schested paa Timgaard og-

1) Se Side 36. 2) O. Nielsen: Danske Samlinger. 3) Markbogen. 4) Hammerum Hrds. Justitspr. 1733. 5) Matriklen. 6) Landstingets Skøde og Pantebøger. 7) Kronens Skøder.

saa kommet i Besiddelse af $\frac{2}{3}$ af Abildtrups Bondeskyld, og endelig 1695 fik han den sidste Trediedel, hvorefter han sælger Gaardene til Palle Dyre til Sindinggaard, hvorunder de saa ligger til 1776, da de bliver købt til Selveje.

Christen Mørch har sikkert krympet sig ved at blive Fæster, da hans Slægt i umindelige Tider havde været Selvejere og oprindelig været adelig; men det var en uhyre vanskelig Tid for Selvejerbønderne, hvis Tal da ogsaa var svundet saaledes ind, at der 1651 i hele det store Lundenæs Len, som omfattede 6 Herreder, kun var 104 ialt¹⁾. At Christen Mørchs Sønnesøn, Christen Pedersen i Abildtrup, blev en af de første Selvejere i Vorgod Sogn, ja, i Vestjylland, kunde vel ogsaa godt tyde paa, at Slægten følte sig ydmyget ved Fæsteforholdet og derfor ønskede at blive fri.

Christen Mørch eller Christen Knudsen, som han næsten altid blev kaldt, har vist været en solid Bonde, siden vi ofte træffer ham som Stokmand paa Hammerum Herredsting. Det vil sige, han var blandt de 8 Mænd, som Herredsfogden udtog til at være til Stede paa Tinge som Retsvidner. Vi møder ham her første Gang Lørdag d. 15. Febr. 1688, og han er da 28 Aar, idet han er født 1660.

Paa den Tid var der mange Ulve i Landet. De var en ren Landeplage. Særlig var de haarde ved Faareflokkene. Derfor havde Bønderne ogsaa erklæret dem Krig paa Liv og Død. Og i denne Kamp blev de støttet af Staten, som gav en vis Pengesum for hver Ulv. Det var især ude i Kærene og paa de store Hedestrækninger, de holdt til. I Vorgod og Omegn var der mange. Der er saaledes fanget Ulve i Barde, Ahle, Fjelservang og i Abildtrup. Christen Knudsens nære Nabo, Chr. Michelsen i Abildtrup, fangede en Dag sidst i Maj 1688 tre Ulveunger i en Ulvegrav. Ved samme Tid omtrent lykkedes det Peder Pedersen i Lille Fjelservang at tage 2 Ulveunger ude paa den store Mombjerg Hede. 1690 fangede Jep Andersen i St. Fjelservang 3 Ulveunger i en Ulvegrav paa Fjelservang Hede.

Christen Knudsen i Abildtrup var selv en ivrig Ulvejæger. En Majdag 1692 var han saa heldig at fange 5 Ulveunger i

1) Historisk Tidsskrift, 6. Række, 2det Bind. 1610 er Tallet 73.

en Grav Østen for Gaarden. Og en Dag i Juni Maaned 1695 tog han en Ulveunge i Abildtrup Lund¹⁾). Hver Gang afleverede han Ulvene i dræbt Tilstand paa Hammerum Herredsting for at faa Betaling for dem. For de fem første fik han udbetalt „een dansk Skilling“ af hvert 2 Tdr. Htk. Bøndergods i Herredet.

Beboerne i Abildtrup havde nogle Kirkeenge i Fæste af Søren Rygaard til Hesselmed. Disse Enge gav Anledning til en Proces mellem Bønderne og Herremanden. Denne sidste skyldte nemlig Bønderne for, at de i elleve Aar havde brugt Engene uden at have svaret Afgift af dem og lod dem derfor stævne for Hammerum Herredsting.

Dog havde han vist forinden søgt at ordne Sagen i Mindelighed, idet han havde sendt dem følgende Skrivelse: ²⁾)

„Er ieg forarsaget ved nærværende 2de Mænd at lade tilsige efterskrevne Dannemænd nemlig Worgod Sogn, Abildtrup, Michel Christensen, Simon Pedersen og Christen Knudsen³⁾ at de ufeilbarlig førstkommande Mandag d. 23. Novbr. møde med mig her udi Sognefogden Mads Andersens Hus i Worgodby og det om Morgenen tillig ved Solens Opgang for same Tiid at fremvise, hvis Fæstebreve eller anden Bevis nu hver for sig kand have, hvorefter de ere tilladte at bruge berørte Kirkes Jorde eller Enge, saa og at have med sig, hvis Qwiteringer enhver af dem kand have for betalte Afgifter til Dato, paa det allerting kand naa sin medbørlig og loulig Rigtighed mellem mig som Eiere, og dem som Jorde eller Engenes Brugere.

Jeg formoder enhver rigtig til ovenmeldte Tiid møder, saa frembt de ei vil tage Skade for Hiemgield, i fald dennem noget viderligt formedelst Udeblivelse vederfares“.

Datum Worgodbye d. 21. Novbr. 1733.

Søren Christensen.

Da Søren Christensen Rygaard stævnedes Abildtrup Mændene til at møde for Hammerum Herredsting d. 5. December 1733, maa hans Sammenkomst med dem have været uden Resultat. Paa Tinget mødte Sr Niels Hiøring paa Søren Rygaards Vegne og anklagede *Christen Knudsen* og de to andre Gaardmænd i Abildtrup, fordi de i 11 Aar. har brugt Kirkeengene uden at have svaret Afgift af dem.

1) Hammerum Herreds Justitspr. Om Ulvegrave se Hardsyssel Aarbo 1907, S. 111.

2) Hammerum Hrds Justitspr. 1735: Fol. 414. 3) I en Matrikelsafskrift fra ca. 1705, som findes i Nørre Vosborgs Godsarkiv, er der nævnt en Christen Matzen som eneste Fæstter af Abildtrup; men da denne aldrig forekommer i nogen anden Kilde, og vi fra flere Sider ved, at Christen Knudsen, Simon Pedersen og vistnok ogsaa Michel Christensen var Fæsttere der ved den Tid, saa maa paagældende Navn bero paa en Fejlskrivning el. lign.

Fuldmægtig Palle Møller fra Sindinggaard, hvorunder Abildtrup Bymænd hørte, siger, at de Enge under Vorgod Kirke, som Rygaard ejer, i mangfoldige Aar Mand efter Mand har fulgt Abildtrup Beboere for en aarlig Afgift af 2 Mk. 12 Sk. Herimod hævder Niels Hjøring, at Abildtrup Mænd 1722 skulde have indgaaet Accord med Rygaards Far, Chr. Rygaard, om en aarlig Afgift af 2 Rdl.

Dette benægter Palle Møller paa det bestemteste, idet han paastaar, at Bønderne har Tilstaaelse og Fæste paa Engene fra Bispen i Ribe for de 2 Mk. 12 Sk.

Rygaards Fuldmægtig hævder, at Abildtrup Mændene betalte Afgiften indtil 1722, hvilket disse benægter, idet de siger, at de ikke har bundet sig til mere end de 2 Mk. 12 Sk., der „af Arildstid“ er givet for Engene. Endvidere paastaar de, at de ikke vidste, hvor Engene laa, og at de ej heller var bleven dem udviste.

Fæstebrevet som Abildtrup Mændene beraaber sig paa, lyder saaledes: ¹⁾

N° 19 RIV^{tus} N° 17761.
1701 12 Skilling.

Hans Kongl Mait^s til Danmark og Norge, Cammerherre, Stiftsbefallingsmand over Riber Stift og Amtmand over Riberhus Amt, Jeg Hans, Greve af Schach til Schachenborg, Herre til Gram og Brinch, Ridder etc., og jeg Ancher Anchersen sacrosanctæ Theologiæ Doctor og Superintendent udi Riiber Stift, kicndes og hermed vitterliggør, at vi paa Worgod Kirkes Veigne haver stæd og fæst, saasom vi ogsaa hermed stæder og fæster 10 Enge, kaldes Abildtrup Hauge |: skyldende aarlig til Worgod Kirke 2 Mk. 12 Sk. :|, Halfparten til Michel Christensen, som hans Fader før hannem haver haft i Brug, og Halfparten til Christen Knudsen og Simon Pedersen, boende i Abildtrup, at de den maa nyde, bruge og beholde udi deris Lifstid |: men naar nogen af dem ved Døden afaar, da dens Part til Kirken for Fæste at være forfalden :| — dog med den Condition, at de aarlig og udi rette Tiider svarer og til bemeldte Worgod Kirkes Værger, som nu er eller herefter kommandis vorder, den sædvanlig aarlig Jordschylt efter Kirkebogen leverer, og icke lader bemeldte Enge i nogen Maader forværres eller forringes. Dernæst svarer til alle Kgl. Skatter og Contributioner, som endten ere paabudne eller herefter af samme Enge paabydes kand. — Og saa i alle Maader retter sig effter Hans Kongl. Mait^s Lov og Forordninger, og saalenge dette cfterkommes, schal bemeldte 10 Enge dennem icke vorde frafæstede.

Datum Hadderup d. 14de April A^o 1701.

Paa Hans Høygrefvelige Exellences, Hr. Stifitamtmandens og egne Veigne.

(L. S.)

1) Hammerum Hrds. Justitspr. 1733. Fol. 427b.

Foruden dette Fæstebrev blev der fremlagt endnu et, nemlig fra Rygaard, som skulde bevise, at Abildtrup Mændene i Aarene forud for 1722 havde betalt 2 Rd. aarlig.

Fæstebrevet ser saaledes ud¹⁾:

Underskrevne Christen Sørensen, Forpagter paa Lundrup, beklender herved at have stød og fæst, saa og herved stæder og fæster, til Niels Madsen, Simon Pedersen og Christen Knudsen udi Abildtrup Eendel af Vordgod Kirkes tilliggende Enge, som efter Matriculen og Landmanlingens Forklaring bestaar udi 9 Eng Kroge ved Snejberg Bek, taxeret for got Høe 2½ Læs, nock nogle Sk. Enge udi Abildtrup Hauge og Abildtoft Hauge taxeret for got Høe 3 Læs, hvilke bemeldte Enge enhver sin Anpart udi deris Lifestild nemlig Niels Madsen dend halve Part, Simon Pedersen ¼ Part og Kristen Knudsen ¼ Part, maa nyde, bruge og beholde paa de Vilkaar, at de aarlig hver Michælisdag deraf betaler til mig eller hvem bemte Kirkes Forsvar og Patron efter mig kan blive, Penge 2 Rd., og dets foruden svare alle Kongl. Skatter deraf, som nu er eller paabuden vorde udi Rette Tlid, saa fremt de ei dette Fæstebrev vil have forbrudt, dets Bekræftelse under min Haand og sædvanlig Zignet.

Datum Lundrup, d. 8. Augusti 1711.

Christian Sørensen (L. S.)

Abildtrup Mændene staar fast paa, at de aldrig har svaret mere end de 2 Mk. og 12 Sk., som det første Fæstebrev lyder paa, og de tilbyder at betale Restancen for de forløbne 11 Aar med 2 Mk. 12 Sk. aarlig.

Mads Andersen af Vorgodby vidner, at han i nogle Aar af Abildtrup Beboere paa sal. Rygaards Vegne har oppebaaret 2 Rd. aarlig for Kirkens Enge.

Der staar saaledes Paastand mod Paastand.

Desværre ses der ikke falden Dom i Sagen, saa vi kan ikke afgøre, hvem der vinder, men en Del synes at tale for, at Uretten er paa Bøndernes Side.

Da Christen Knudsen var 72 Aar gl., afstod han Gaarden til Sønnen, Peder Christensen. I den Anledning blev der holdt Syn over Gaardens Besætning, Indbo og Bygninger, saaledes som nedenstaaende viser:

Løverdagen den 18 April 1733 blev Retten sat . . .

Dernæst fremkom paa høj Edle og Velbaarne Hr. Major Frands Rantzau til Brødskou og Sindinggaard hans Vegne Sr. Palle Møller Fuldmægtig ved ermeldte Sindinggaard for Retten tillige med de her ved Tinget udnæfende 4re uvillige Mænd, nafnl. Mads Jensen af Albek, Christen Michelsen af Helstrup Bye boende i Snejberg (Sogn). Lars Andersen og Niels Andersen af Fljestvang, Vorgod Sogn, hvilke 4 Mand efter Dommerens Udnæfelse dend

1) Hammerum Hrds. Justitspr. 1733. Fol. 415 b.

11te April sidst blev beordred at skulle siune, besigtige og gjøre Brøstfældighedssiun over *Christen Knudsens paaboende Fierdepartsgaard i Abildtrup*. Vordgord Sogn sampt og at vordere hans Creaturer og Løssøre, hvilket de ogsaa har fyldestgiort dend 17de Aprili næst effter, og lyder same deres Siun saaledes, Folio 386 : : dernæst paa Tilspørgsel af Str Palle Møller angaaende Stædets Besætning, som af Hartkorn er bestaacnde nye Matrikul 1 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 2½ Alb. erklærede Mændene, at Besætning til Stædet behøves Bæster, et døgtigt til 10 Rdl. og et til 6 Rdl. En Vogn til alle Slags Brug med-ald sit Behør til Gaardens Drift at bruge 7 Rdl. 2 ½. En Ploue med Behør 2 Rdl. 2 ½ og een Træharve 3 Rdl. gjør behøvende Besætning: Summa 26 Rdl. 1 ½.

Paa forindførte aflagde de fremstillede 4re Siunsmænd efter, at de var erindrede om Lovens Ed og Forklaring, deres corporlig Ed, saa sandt hielpe Gud og hans hellige Ord, og derefter fra Retten entlediget.

Forbemeldte 17. April haver vi fornemfte 4re Mænd været overværende ved Registreringen og samme Dato vurderet Christen Knudsens Creature og Løssøre, saavit os blev forevist, som er efterfølgende:

	Rdl	½	β		Rdl	½	β
1 gl. stimielt Hest	2			1 Rist			7
1 brun Hest føl Aar gl	4			1 Kornløk			6
3 ^{de} rafnsorte Køer ungefæ				1 gl. fähr Bord i den liden Stue			12
hver lige god Stk.: 5 Slet-				2 gl. Stole			4
daler	10			1 Eskbordblad men Egefud	7		
1 anden Aarings sort Qwie	2			1 gl. Ege Kiste med bro-	1	2	
1 Aarings sort Qwie	1	3		den Beslag		3	
1 sort baalled Studnød, 2 Aar	2	4		1 gl. Ege Ark (Kiste)		1	
1 rafnsort anden Aars do..	2			1 liden gl. fähr Bord			9
2 ^{de} Tyrckalve og 1 Qwiekalv	3	2		2 ^{de} smaa Kar			10
24 Faarløfder af adskillige				3 Stripper			10
Colleurer deraf Veirer 4 ^{re}				1 Ølfiending			10
og med Faarene 13 smaa				1 Kierne			2
spæde Lam beregnet hver				1 Dun Kar			4
Faar med Lam og ude for 3 ½	1			1 gl. ½ Td Kar			3
1 gl. Vogn med Hauver og				1 do. Mæsk Tde			3
nogenledes behørige He-				1 Qwærn	3		
stetøj efter bundevils	4	4		1 Sold			4
1 gl. Møgvogn med 3 ^{de} Møg-	1	2		2 Sælder			10
fæl undtagen Hestetøj for				1 gl. Kar gjort som en Skp.			2
1 Par Hóeleirer			12	2 ulden Secke	4		8
1 Læsmands Stang	1			1 gl. bolster Dyne	3		8
1 gl. Ploue med Jern	1	2		1 gl. sribet Dyne	3		3
1 gl. Træharve	1			1 ringe dito	2		8
1 Høebaare			8	2 Vadmelspuder	2		4
1 Høele vurderet for	12			2 hvide ulden Dæckener..	3		
1 Segel	2			1 graa Vadmelsdyne	2		
1 Tørvesspade	4			1 hvid Vadmelsdæcken			12
1 (Sæt) gl. Hartøj	1		4	1 gl. sribet Pude			8
1 Økse			8	1 sort og graa ubrugelig Dyne			12
1 Nauer			4	1 hvid Decken			10
1 Sømbore			2	1 gl Pude med Fyld udi			14
1 Sauge			8				
1 Hugjern			4	Summa Boens hele fore-			
4 River			10	fundne Midler, som før			
1 liden Jernildpande	1			specificeret bidrager sig til	57		15
1 Ildklem			8				

Ovenstaaende Registrering og Vurderinger, det allerretteste at være efter vores Skiønsomhed tilstaaes af os underskr. 4te Mænd.

*M. Jensen, Chr. Michelsen, Lars Andersen,
Niels N. A. S. Andersens Nafn.*

Efter Boet at dømme har Chr. Knudsen været en fattig Mand, men vi skal huske paa, at han var over de 70 og havde været Enkemand i mange Aar, saa han har neppe stillet store Fordringer til Livet, og forøvrigt er det sandsynligt, at Børnene, hvoraf Døtrene forlængst var indgiftet paa Gaarde der paa Egnen, allerede paa nærværende Tidspunkt havde faaet deres Arv udbetalt.

I Begyndelsen af 1700'erne var Bønderne i Vorgod Sogn nedsunken i den dybeste Armod. De lange, triste Restancelister, som vi ofte træffer i Justitsprotokollen paa den Tid, viser, at saa godt som alle har været ude af Stand til at betale deres Skyld og Landgilde til Herremanden, men tit maatte staa i Restance gennem adskillige Aar. En af de faa, som vi aldrig har truffet paa Restancelisterne, er Christen Knudsen i Abildtrup. Dette tyder ubetinget paa, at han trods det ringe Bo har siddet nogenlunde i det.

Det foretagne Bygningssyn, som følger her, viser, at Gaardens Bygninger i høj Grad var forfaldne og nødvendigvis maatte fornyes.

Anno 1733 den 17. April vare vi underskr. Mads Jensen af Albæk, Chr. Michelsen af Helstrup, Sneibjerg Sogn, Lars Andersen og Niels Andersen af Fielstervang, Wordegod Sogn, i Abildtrup i bemeldte W. Sogn efter Rettens Udmeldelse d. 11. April næstforhen, for at siune og besigtige Chr. Knudsens paaboende Steds Huse

. . . . og begyndte vi først paa Ladehuset, som er bestaaende af 7 hele Fag, det 8de Fag holdes vedlige af Simon Pedersen og Gaardmændene, saasom det er Skjælvæg. Til de ovenmeldte 7 Fag Hus eller Gulve er følgende Tømmer og Tag behøvende: 1ste Indvendig til Gulvene, 8 Bjælker passerer. 2det 16 Stolper, deraf pass[ere]r 2 Fæle 14 Stk, à Stk. 4 Al a 4 mk = 9 Rd. . . . 1½ Al a Stk 24 Sk er 2 Rd 1 Mk 8 Sk. 4de Højstolper, 5 Stk a 9½ Al a 4 Mk = 3 Rd 2 Mk. 5te 6te Stormbaand 12 Stk a 7 Al à 20 Sk. = 2 Rd 3 Mk. 7de Aasboug 4 Træer à Stk . . 5 Mk. 8de Overrem 4 Træer à 9½ Al à 2 Mk 8 Sk er 1 Rd 4 Mk. 9de Udskudsbjælker 4 Træer à 6 Al à 1 Mk = 4 Mk. udvendig som er Udskuder ved Siderne. 10de Stolper 17 Stk a 10 Qwarter, a 1 Mk. 2 Sk = 3 Rd 1 Mk 2 Sk, 11te Løsholter

7 Stk à 2½ Al [?] à 3 Mk. 1 Rd 1 Mk, og 1 Dørtærskel 10 Qwarter, 1 Mk 2 Sk. 12te Remmer, 5 Stk 9½ Al à Stk 1 Mk 14 Sk, 1 Rd 3 Mk 6 Sk. 13de Udskudsparre 20 Stk à 3½ Al à 10 Sk, 2 Rd 4 Mk 4 Sk. 14de Legdør dertil 2 Fjæl à 12 Sk er 1 Mk 8 Sk. 15de 23 Tylter Lægter à Tylt 2 Mk 4 Sk, 8 Rd 3 Mk 12 Sk. 16de Til sønder Side bliver det ved det gamle Tømmer, som vorder kasseret, men til nørre Side behøves endnu til Stauer 80 Stk. a Snes 8 Sk. = 2 Mk. 17de Foreskrevne Tømmer er anført for 15 Læs som i Holstebro, Ringkjøbing og fra Skoven ei lettere kan vorde hidført end for 4 Mk Læsset, er 12 Rd. 18de Tømmermanden for samme Hus at hugge paa deres egen Kost 10 Rd. 19de Tag til ovenmeldte Ladehus paa Nørre Side og vester Ende samt sønder Side kan behøves 38 Traver à 1 Mk, 6 Rd 2 Mk. 700 Favne Simer a 100 4 Sk, 1 Mk 12 Sk. 20de Tækkeren for samme Tag at lægge 7 Dage a 1 Mk er 1 Rd 1 Mk, 1 Opstikker á 8 Sk er 3 Mk 8 Sk. 21de For samme Hus at sylde, stafre og leerslaa, ialt 1 Rd 2 Mk. Summa 71 Rd 3 Mk 14 Sk, alt Laden vedkommende. — Stald og Fæhus behøver følgende: 1ste Højstolper, 3de à 5 Al, tages af Kasseringen fra Laden. 2det Bjælker, 3de a 7 Al a 24 Sk, 4 Mk 8 Sk. Nok 1 Kastbjælke er 1 Mk 8 Sk. 3die Remmer til det samme Hus 3 Stk 7 Al à 20 Sk, 30 Mk 12 Sk. 4de 10 Stolper a 2½ Al a 1 Mk 2 Sk, 1 Rd 5 Mk 4 Sk. Resten af Stolper tages af den brugelige fra Laden. 5te Sparrer, 12 Stk a 5 Al a 12 Sk, 1 Rd 3 Mk. 6te Lægter 10 Tylter a 2 Mk 4 Sk, 3 Rd 4 Mk 8 Sk. 7de Ovenskrevne Tømmer at hente i Ringkjøbing, Holstebro og Skoven kan ikke eragtes ringere end 5 Vogne samme at hidføre hver Vogn for 4 Mk, er 3 Rd 2 Mk. 8de Tømmermandsløn og Kost 2 Rd. 9de Tag til ovennævnte Huses begge Sider 18 Traver a 1 Mk, 5 Rd. Tækkeren til Løn 3de Dage à 1 Mk, 3 Mk, og Stikkeren 3de Dage a 8 Sk, 1 Mk 8 Sk. 300 Favne Simer a 4 Sk er 12 Sk. 80 Staver a Snes 8 Sk er 2 Mk, for at stafre, sylde og at leerslaa 4 Mk. Summa 18 Rd 5 Mk 12 Sk. Faarehus og Lamsti bestaar af 3½ Fag Hus, behøver følgende, 1ste Aas 7 Al, kommer af det gamle fra Laden. 2det Bjælker 2de a 7 Al, ogsaa fra Laden, 3die Højstolper 15(?) Al 1 Mk 4 Sk. 4de Stolper 4 a 2½ Al á 1 Mk 2 Sk, 4 Mk 8 Sk. 5te Remmer, 2de a 9 Al a 1 Mk 4 Sk, 2 Mk 8 Sk. 6te Sparrer 7 Stk a 12 Sk, 5 Mk 4 Sk. 7de Lægter 4 Tylter a 2 Mk 4 Sk, 1 Rd 3 Mk. Tilsammen Tømmer at hente og hjemføre 2de Vogne a 4 Mk, er 8 Mk. Tømmermandens Arbejde 4 Mk. Til samme Hus, Tag 8 Traver, a 1 Mk er 1 Rd 2 Mk. 150 Favne Simer a 100 4 Sk, 6 Sk. Tækker og Opstikkerløn ialt 2 Mk 4 Sk. For at stavre af det gamle og sylde og leerslaa 2 Mk. Summa 7 Rd 5 Mk 2 Sk. — Salshuset 9 Fag. 1ste Søndre Side, Stolper 6 a 3 Al a 1 Mk 8 Sk er 1 Rd 3 Mk. Løsholter 5 a 2½ Al a 14 Sk, 4 Mk 6 Sk, Rem 2 Stk a 5½ Al a 1 Mk er 2 Mk, 2det Nor Side, Rem 1 Stk, 5½ Al a 1 Mk er 1 Mk. 1 Dórfod 2½ Al, 1 Mk 2 Sk. 3die Vester Ende, 1 Højstolpe 7½ Al 2 Mk. 2 Spartrær a 7 Al a 24 Sk, 3 Mk, 4 Tylt Lægter er 2 Mk 4 Sk, 1 Rd 3 Mk. Forskrevne Tømmer at hjemføre dertil behøves 4 Vogne, hver Vogn til Vognleie 4 Mk = 2 Rd 4 Mk. Tømmermanden paa sin egen Kost og for hans Arbejde samme Hus at reparere i det ringeste 2 Rd. Tag til ovennævnte Salshus paa begge Sider 30 Traver a 1 Mk er 5 Rd. Tækkeren til Løn 6 Dage a 1 Mk, 1 Rd. Opstikkeren 6

Dage a 8 Sk, 3 Mk. 600 Favns Simer a 4 Sk, 1 Mk 8 Sk. For Sylden, Stafren og Leerslaaen paa sønder Side af Salshuset 5 Mk. Summa 17 Rd 3 Mk. Endnu behøves 3de nye Døre hver i det allerringeste til 3 Mk, er 1 Rd 3 Mk. De øvrige gamle Døre kan forbedres, een med en anden efter Lejlighed. Vinduerne baade af gamle og nye at gjøre og reparere i det ringeste 1 Rd 2 Mk. Er 2 Rd 5 Mk.

Summa Summarium Brøstfældighedsbekostning Penge 119 Rd. 12 Sk.

Foreskrevne Brøstfældighedssyn vidner og tilstaar vi 4re underskrevne at have forrettet det rigtigste os er videndes

Testerer

N: A: S:

M. Jensen, Chr. Michelsen, A. Andersen, N. Andersens
Navn.

I Almindelighed skulde Fæsterne holde Bygningerne paa deres Gaarde vedlige: Derimod har det vel neppe været deres Pligt at bekoste nye Bygninger opførte, naar de gamle var ubrugelige. Man maa vel derfor gaa ud fra, at det blev Herremanden og ikke Christen Knudsen, som skulde bekoste de nye Bygninger i Abildtrup.

Det gamle Bygningssyn er interessant derved, at det viser, hvorledes en almindelig Bondegaard saa ud for 2—300 Aar siden.

Desværre ved vi ikke, hvad Christen Knudsens Hustru hed, men sandsynligvis er hun død, før den ældste bevaret Kirkebog for Vorgod Sogn begynder [1709], da hendes Død ikke findes indført i denne.

Christen Knudsen døde 5. Novbr. 1735 i en Alder af 74 Aar og efterlod sig vistnok 5 Børn, nemlig en Søn og 4 Døtre. Der er nemlig en Mulighed for, at to af Døtrene, Nr. 2 og 5, som vi formoder er hans, kan være Døtre af den Christen Michelsen, som boede i Abildtrup indtil omkring 1700.

1. Peder Christensen, gift den 5te Maj 1734 med Kirsten Thomasdatter fra Sønderup, N. Vium. Overtog Faderens Gaard i Abildtrup.
2. Karen Christensdatter, gift 1710 med Niels Pedersen af Assing.
3. Apelone Christensdatter, gift 19. Septbr. 1720 med Selvejerbonde Christen Pedersen i Fjelstevang.
4. Kirsten Christensdatter, gift 1722 med Peder Sørensen kaldet Hundskær, boede i Pilgaard i Barde.

5. Maren Christensdatter, gift 1728 med Christen Christensen af Assing.

Peder Christensen [Mørch].

1733—ca 1770.

Den 24. Marts 1733 afstod Christen Knudsen sin Gaardspart til Sønnen Peder Christensen, som maa være født før 1709, da hans Fødsel ikke ses indført i Kirkebogen, som først begynder dette Aar. Den 11. Marts 1734 blev han trolovet med Thomas Sønderups Datter, Kirsten, fra N. Vium. Den 5. Maj derefter stod deres Bryllup i Sønderupgaard.

Samme Aar i December Maaned blev Simon Pedersens Datter Karen gift med Peder Nielsen i Abildtrup, som vel sagtens var en Søn af den Niels Madsen, der en kort Tid boede i Nabogaarden, hvorefter han overtog sin Svigerfaders Gaardspart, der var bygget sammen med Peder Christensens. Simon Pedersens Hustru var en Søster til Christen Knudsen, saa de nye Mænd i Gaarden var beslægtede. Manden i Nordergaard hed paa den Tid Michel Christensen og var ogsaa, saa vidt vides, en Slægting af Christen Knudsen.

Peder Christensen og de to andre Mænd i Abildtrup har uden Tvivl siddet godt i det økonomisk, siden de havde Raad til sammen med de 2 Ahlemænd selv at bekoste Lærere til deres Børns Undervisning, og det endog før der var noget ordnet Skolevæsen i Landet. Først omkring 1742 blev Skolevæsenet ordnet her i Vestjylland. Da blev der i hvert Sogn bygget Skoler. For Vorgod Sogns Vedkommende blev der bygget 2 Fag Skolestue til den gamle Degnebolig ved Vorgod Kirke. Til Skolen skulde Børnene fra Vorgodby, Barde, Vester Naver og Videbæk søge.

Desuden blev der bygget en Skole i Fjølstervang og en i Herborg.

Da Beboerne i Abildtrup og Ahle alt forhen selv havde sørget for Lærere til deres Børn, saa erklærede de nu, da Skolevæsenet skulde ordnes i Vorgod, „at de ligesom tilforn hver Vinter ville med Præstens Samtykke tage en Person til deres Børns Information paa deres egen Bekostning, imod at de for videre Udgifter til andre Skoler bliver forskaaede.“¹⁾

1) Hardsyssel Aarvog 1907, S. 100.

Det kan sikkert betragtes som en Sjældenhed, at 4—5 Bondefamilier slaar sig sammen for i Forening selv at bekoste Lærere til deres Børns Undervisning paa et Tidspunkt, da der ikke fandtes noget ordnet Skolevæsen, og kun enkelte Skoler var spredte ud over Landet.

Rimeligvis er det en gammel Tradition, som Abildtrup Mændene vil holde i Hævd, og det kan her bemærkes, at Traditionen blev fortsat i ca. 150 Aar efter.

Samme Aar, som Peder Christensen havde overtaget Gaarden, skete der en Ulykke i Abildtrup, som kostede en ung Mand Livet. Det var i September 1733. Den 28aarige Ib Pedersen af Videbæk var den 5te September i Følge med nogle Naboer og flere ridende til Lund Marked i Gjellerup Sogn. Paa Tilbagevejen var de inde hos Simon Pedersen i Abildtrup; men da denne ikke var hjemme, gik de straks igen. Men i Mørket, det var Kl. 9 om Aftenen, faldt Ib Pedersen i Gaardens aabne Brønd og druknede.

Da Brønden eller Kilden imidlertid ikke var forsynet med forsvarligt Lukke, gav Ulykken Anledning til en Retssag mellem Peder Christensen og Simon Pedersen og saa Herremanden paa Brejninggaard, som var Ib Pedersens Husbonde.

Nogle Dage efter mødte Stævningmændene Anders Madsen og Jens Mortensen fra Videbæk paa Gaarden med følgende Stævning:

Memorial for Kaldsmændene:1)

Commerceraad Christian Sigfried Eenholm til Brejninggaard finder sig højest forarsaget at give Eder Simon Pedersen og Eder *Peder Christensen*, begge af *Abildtrup*, Vorgod Sogn, 8te Dages Kald og Varsel at møde først. Løverdag d. 3^{die} Oktbr. paa Hammerum Herredsting for Saggivelse at modtage, Bevislighed at anhøre, Spørgsmaal at tilsvare og Dom at lide, formedelst den Brynd, som er kast og stander 3½ Alen nær Eders Sals, og saa ilde med Lukke forvaret og vedligeholdet, at sidstafvigte mellem d. 5. og 6. September om Natten derudi er druknet en Bonde nemlig Ib Pedersen af Videbæk, Vorgod Sogn, Brejninggaards Tjenere, hvilket den afdødes Husbonde Commerceraad Eenholm ej kan lade upaaanket hengaa, andre til Advarsel, Skade i Tide at forekomme, men agter derover erhverve Dom.

Helt overraskende kom Stævningen ikke; thi allerede Da-

1) Hammerum Hrds. Justitsprotokol 1727—1735. Konservator Hansen, Herning, har venligst gjort mig opmærksom paa denne Sag. Det samme er Tilfældet med den før omtalte Engsag.

gen efter Ulykken mødte Herredsfogden L. Svanholm og Fuldmægtig Simon Pettersen paa Brejninggaard samt 8 Synsmænd fra Store Fjølstervang for at holde Syn paa Ulykkesstedet.

Det foretagne Syn lyder saaledes:

Anno 1733 d. 6. Septbr. haver jeg underskrevne, Kongl Mayts Herredsfoged i Hammerum Herred, efter Advarsel indfundet mig i *Abildtrup*, Vorgod Sogn, med efterskrevne Dannemænd, Chr. Pedersen, Peder Michelsen, Lars Berthelsen, Bernt Jensen, And. Christensen, Iver Michelsen, Niels Andersen og Lars Andersen, alle af St. Fjølstervang i ermeldte Vorgod Sogn, for at lade optage Ib Pedersen af Videbæk, fornævnte Sogn, som i Aftes den 5. hujus, ungefehr Kl. 9 var med andre hos Simon Pedersen i bemeldte Abildtrup, og efter at bemeldte Ib. Pedersen af merbemeldte Simon Pedersen, som da ej var hjemme, hans Hus var udgaaen for at ride hjem, er i *Simon Pedersens* og *Peder Christensens* Brønd eller Kilde nedfalden, og ingen af Stedets Beboere det skal have set, saaledes af Vaade af Dage kommet og druknet. Og blev da foromrørte Karl i Overværelse af hans veib^r Husbond, Hr. Commerceraad Eenholm til Brejninggaard, hans Fuldmægtig, Monsr Simon Pettersen, optagen, og forefandtes at [være faldet paa Ho]vet i bemeldte Kilde, og siuntes ikke paa noget [Sted] at være stødt eller slagen, men denne Karl, saaledes som at være af Vandet, ungefehr 3 Alen dyb i Brynden, druknet, og flød hans Hat oven Vandet. Befandtes, at denne Kilde er 6½ Alen fra Simon Pedersens, og 4½ Alen fra Peder Christensen, deres Salsdøre beliggende, og om denne Kilde er lagt Søy, ungefehr 1 Alen høj paa den søndre, og 1½ Alen paa den nordre Side, men paa den vestre Side et Hul gjennem Søydiget til Kilden; derfor er lagt et Stykke Træ, og imellem ermeldte Salsvej og Brønden er en Gang, 3½ Alen bred. — Overalt forklarede Synsmændene, som meldt er, at ej forefandtes, at den afdøde Ib Pedersens Legeme var stødt eller beskadiget. —

Monsr Pettersen paa sit Herskabs Vegne begjærede, at Synsmændene maatte vorde imponeret at møde paa Løverdag 8te Dage ved Hmm. Hrdsting. for da deres tagne Syn eedelig at afhjemle, og ellers reserverede Pettersen sig Regres hos Vedkommende efter agtende lovlig gjørende Paatale. — . . .

At saaledes er forefunden og synet bekræftes under vore Hænder, og møder samllig for specificerede Synsmænd og Abildtrup Mænd paa Løverdag 8te Dage ved Hmm. Hrdsting for deres Syn edelig at afhjemle.

Abildtrup ut supra
L. Svanholm.

Synet er ogsaa underskr. af Synsmændene og Fuldmægtig Pettersen.

Lørdagen d. 3. Octbr. 1733 blev Retten sat. Men Peder Christensen og Simon Pedersen havde ikke givet Møde. Derimod var Palle Møller, Sindinggaard, til Stede for at tale deres Sag.

Han fremtraadte straks og protesterede mod Stævningen, som Abildtrup Mændene havde modtaget fra Commerceraad Eenholm, Brejninggaard, idet han mente, den var ulovlig, fordi velbr Major Rantzau til Sindinggaard, hvortil Abildtrup hørte, „som Jorddrot eller nogen paa hans Vegne ej var indkaldt her til Tinget at møde for det forhen førte Tingsvidne, ikke heller for det nu i Dag i Protocollen anførte Kald og Varsel, for hvilke begge Palle Møller paa sit velbr Herskabs Vegne i Anledning Loven var formenende, at derfor først eller tillige Jorddrotten skulde indstævnes“, og han henstillede derfor til den velvise Dommer at erklære Stævningen for ugyldig.

Simon Pettersen, Brejninggaard, fik derefter Ordet. Han formente, at da Abildtrup Mændene kun var indstævnet for den slette og ulovlige Vedligeholdelse af Brønden „og ej for nogen Jord eller Ejendom, hvortil Jorddrotten eller Husbonden burde stævnes“, saa var det ikke nødvendigt tillige at indstævne Major Rantzau, „da Commerceraad Eenholm til Brejninggaard i ingenlunde Maade agter at tilvende [sig Brønden], meget mindre den derom staaende gamle Soydige“. Han „vilde derfor formode sit afhjemlede og forhen tilførte Stævnemaal uryggeligen ved Magt at stande“. Heri fik han Medhold hos Dommeren, idet denne erklærede Stævnemaalet for gyldigt.

Derefter fremstod Simon Pettersen igen og fremlagde det udstedte Synstingsvidne, som han begærte læst, Acten tilført og sig siden med Paaskrift tilstillet, som og skete.

Dernæst begærede han, at Retten vilde behage at afhøre de to Abildtrup Mænd, som var Ejere af Brønden. Men da de ikke var mødte, bad han om, at Synsvidnerne maatte blive spurgt om følgende:

- 1.) Om Vandet i Brønden ej var dybere end 3 Alen?
- 2.) Om ikke Diget om Brønden nedfaldt ved den ene Side, førend de det forulykkede Menneske fik ud af Brønden?
- 3.) Om de ikke hørte, at Simon Pedersens og Peder Christensens Nabo, Michel Christensen, tilligemed Tjenestekarlen og andre flere sagde, at der tilforn udi samme Brønd havde indløbet eller indsprungen Faarhøvder?

Hvorpaa han begjærede deres Svar. —

De 8te Synsmænd svarede paa det 1ste Spørgsmaal, at de ej vidste andet,

end som i forberedte Syn ommeldet er, at Brønden efter Simon Pedersens og Michel Abildtrups Udsigende var 3 Alen dyb. —

Paa 2^{det} Spørgsmaal svarede Synsmændene, at da de optog den døde over Brøndens Dige eller Lukke, skred endel ned af Digsølet.

Paa det 3^{dle} svarede Lars Andersen, Peder Michelsen og Anders Christensen, at de hørte, Monsr Simon Pettersen spurgte, om ikke tilforn nogen ved samme Brønd var forulykket. Dertil svarede Michel Abildtrup, at tilforn var druknet et Lam udi bemeldte Brønd. —

„Fuldmægtig Simon Pettersen begjærede Peder Christensen og Simon Pedersen dømt til ej alene at betale de udi Lovens 6. Bog 11. Cap. 9. Art. ommeldende Bøder, nemlig 40 Lod Sølv, men endog de paa det forulykkede Menneskes Jordefærd, Jordebekostning saa vel som de ved den forvoldte Proces paagaende Omkostninger at erstatte inden 15 Dage efter Loven“.

Palle Møller troede ikke, at Abildtrup Mændene kunde dømmes, saa længe Simon Pettersen endnu ikke med noget Tingsvidne eller Vidnesbyrd har bevist, enten paa hvad Maade den døde Ib Pedersen er kommen til Abildtrup, ikke heller hvorledes al den Omgjænge med denne Handel er sig tildraget, saasom berettes, at flere af hans Naboer og Sognefolk skal have været med ham i Følge, og ikke kan vides, om de paa deres Retour fra Lunde Marked kunde have været i Trætte, og da en kunde have kast ham i Brønden. Desforuden har Monsr Pettersen ikke bevist, hvor højt Lukket skal være om en Brønd. Endmere irettesætter han paa, at Brønden er ikkun 3½ Alen fra Salshuset, det vides vel tilforn, mens Brønden har staaet af Arilds Tid og ligger i en Gaard indlukt i 4re Huse, og er ingen alfare Vej igjennem samme Gaard, men den sædvanlige Vej falder vel 8 a 10 Favne Vesten om denne Gaard. Desuden er det vel bevist, at det salige Menneske, som død er, bandt sit Bæst i den nedere eller vestere Gaard i Abildtrup, og der siden blev funden*.

Palle Møller mente derfor ikke, at der kunde falde Dom i Sagen, førend denne yderligere var bleven oplyst.

Hertil svarede Simon Pettersen:

1ste „at bemeldte Ib Pedersen var kommen ædruelig og forligelig ind i Simon Pedersens Gaard i Abildtrup, og ved Udgangen deraf, som Synstingsvidnet yderligere omformelder, er nedstyrt og druknet i den tidtommeldte qvæstionerende Brønd. Og om Monsr Palle Møller skulde ville behage at

have yderligere Bevis eller bære Tvivl, at nogen anden skulde være Aarsag udi tiddbemeldte druknet Menneskes Død, stander det ham frit for at lade føre saa mange Vidner, som hannem lyster til denne Sags Oplysning. —

For 2^{det} om han vil vide, hvorledes en Gjerde eller Lukke skal være beskaffen, om den skal være lovlig, da vilde han behage at indse i Lovens 3. Bog, 3. Cap 48 Art., hvilken Articul tydeligen siger, at Gjerder skal være lovlige, saa at ingen derover fanger Skade. Kommer det, at enten Mennesker falder derpaa eller Fæ eller Bæster kommer til Skade, da bødes for Mennesket som for Vaadesgjerning, og for Fæ eller Bæster, som det er værd og skader til. —

3de vil Monsr Palle Møller sige, at Brønden, hvorom tvistes, staar udi en indlugt Gaard imellem 4 Huse, som sig dog ej aldeles saa forholder, mens findes et Hul imellem Salshusene og et anden Hus, som staar Vesten i Gaarden op fra Adelvejen til deres Mark og Kirke, saa stor, at vel 3 Vogne ved Side paa hinanden kan derom kjøre. —

4de vil han ej tilstaa, at det kan kaldes en Vej, som falder dagligen, ja, stundelligen Ind- og Udgang ad Beboernes Døre og Gaarde.

Palle Møller refererede sig til sit forrige indførte i Formodn, at Monsr Pettersen beviser Sagens egentlige Omgænge, førend Abildtrup Mændene vorder fældet for den af hannem prætenderende Bøde.

Simon Pettersen ligeledes refererede sig til sit forrige og ventede Dom i Sagen. Dommeren optog Sagen i 3 Uger, som er til d. 24. Oktbr. førstkommende.

Da der ikke sees nogen Dom afsagt, er Sagen maaske forligt.

Den 19. Juni 1738 var der Auktion i Vorgod Degnebolig¹⁾. Det var den afdøde Sogneegn Jochum Michelsen Købkes Efterladenskaber, som skulde sælges. De fleste af Sognebeboerne var til Stede; deriblandt ogsaa Abildtrup Mændene.

Medens Michel Christensen og Simon Pedersen købte adskillige Numre, købte Peder Christensen kun „1 mindre Egekar“, som kostede Halvdelen af sin Vurderingssum, nemlig 1 R .

Peder Christensen²⁾ havde 5 Sønner, hvoraf kun een naar den voksne Alder.

1 *Thomas*, f. 18. September 1735. Hjemmedøbt i Præstegaarden Dagen efter. Vist død som Barn.

1) Bølling Hrds. gejstlige Auktions- og Skifteprotokol 1705–1810. Fol. 115 fl. 2) Den Kirsten Thomasdatter, som døde 9. Febr. 1784 i en Alder af 74 Aar, er uden Tvivl Peder Christensens Hustru. Vorgod Kirkebog.

2. *Christen*, f. 14. Januar 1737. Samme Dag hjemmedøbt i Præstegaarden. D. 28. Decbr. 1740.
3. *Christen*, f. 12. Novbr. 1738. Hjemmedøbt i Præstegaarden. D. 13. Jan. 1741.
4. *Christen*, f. 13. Novbr. 1741. Hjemmedøbt to Dage efter i Præstegaarden. *Overtager Gaarden efter sin Fader omkring 1770.*
5. *Christen*, f. 1747, d. 14. Aug. 1748.

Christen Pedersen [Mørch].

Ca. 1770—1793.

Omkring 1770 overdrog Peder Christensen i Abildtrup sin Gaardspart til Sønnen, Christen Pedersen, f. 13. Novbr. 1741. I de første halve Snes Aar levede han som Ungkarl, indtil han d. 21. Septbr. 1781 trolovede sig med en Datter af Mads Andersen i Videbæk, Else Madsdatter, f. 1760. Forloverne var Niels Pedersen Abildtrup og Mads Andersen, Videbæk. Trolovelsestiden var meget kort, kun 5 Dage; thi d. 26. September stod deres Bryllup.

Om Elses Slægt hidsættes følgende Oplysninger¹⁾. Hendes Fader, Mads Andersen Widebæk, var Pæster af den sydligste og største Gaard i Videbæk. Hans Fader og Bedstefader havde ogsaa boet der paa Gaarden, som laa under Brejninggaard i Brejning Sogn.

Mads Andersen var en velhavende og anset Bonde. I gamle Skøder og Panteprotokoller kaldes han „Velagte Mand Sr. Mads Andersen Widebæk“.

Da det ellers kun var Folk udenfor Bondestanden, der blev tituleret Sr., maa han have været en meget estimeret Bonde. Han var kendt paa Egnen som en Mand med mange Penge paa Kistebunden. Herremanden paa Ørnhoved, Tjørring Sogn, Lavrids N. Nyboe, laante saaledes 1761 200 Rdl. af ham²⁾. Som Pant fik Mads Widebæk Vestergaard i Fjelsstervang By. En Del af sin Formue havde han arvet efter Faderen, Anders Madsen, der havde siddet godt i det, men noget, maaske det meste, havde han vist faaet med sin Hustru Ellen, Datter af Michel Pedersen i Storgaard i Herborg,

1) Hardsyssel Aarvog 1923. S. 1—3. 2) Skiftet efter hans Hustru, Ellen Michelsdatter, Brejninggaards Skiftepr. 1754—1769.

som foruden at være Fæster af den halve Storgaard, ogsaa var Ejer af en Gaard i Assing Sogn. I en gammel Skatteprotokol for 1743 kaldes han en formuende Bonde¹⁾).

Mads Widebæk havde fire Søskende: Anna, Ida, Jens og Thomas. Alle blev de bosat uden for Sognets Grænser. Anna blev gift med Gaardmand Hans Christensen, Hovergaarde, Hover Sogn. Ida kom til at bo i Grindsted-Dal, hvor hendes Mand, Povl Hansen, havde købt en Gaard.

Han var Søn af Selvejrbonden Hans Christensen Trøstrup i Herborg. Jens²⁾, der i sine yngre Dage brugte Handelen, blev gift med en Datter af Mons. Niels Hansen i Dal, Kirsten Nielsdatter, og fik vistnok med hende Svigerfaderens Gaard.

Han ses boende i Dal i mange Aar. Han er Oldefader til Ministeren J. C. Christensen, He. Thomas, der tituleres Sr., rejste til København, hvor han svang sig op og blev en rig Mand. Sognepræsten, Hans Steenberg, fortæller i sin Indberetning fra 1768, at Thomas efter sine Forældre arvede 100 Rd., som hans Brødre sendte over til ham.

For Arven købte han 1766 en Marmorsten, som skulde sættes paa Forældrenes Grave, der laa ved det sydøstlige Hjørne af Kirken.

Paa Stenen havde han ladet følgende Linier udhugge³⁾:

For den Arvelod, jeg fik,
kjøbte jeg den Mindesten
lagt paa disse døde Ben
til en Ihukommelse.

Da Mads Widebæk og de andre Brødre, som hentede Stenen i Aarhus, saa, hvad der stod paa den, blev de meget vrede.

Mads Widebæk var gift 2 Gange. Hans første Hustru, Ellen, døde 1765. Allerede samme Aar giftede han sig med Maren Svendsdatter, Enke efter Fæstebonden Søren Madsen i Barde.

Dette Ægteskab gav Anledning til en haard Strid mellem de nygifte og Herremanden paa Brejninggaard, Baron Juel, som var Ejer af Enkens Gaard i Barde.

1) Ribe Stiftamts Skattekommissionsprotokol 1743. 2) Om hans Børn se: •Udkast til en Slægtstavle• af I. C. Christensen, He. 3) Evald Tang Christensen: Danske Sagn. 3. Afd.

To Aar efter stævner Baronen dem for Bølling Herredsting, idet han anklager dem for, at de

„har ved en ulovlig Kontrakt uden Herskabs Vilje og Ratifikation tvært imod Lovens allerhøjstbydende efterladt deres forhen iboende og i Fæste havende Sted i Barde Vorgod Sogn øde og uden den Besætning, Loven præskribere Fæsteren at forlade Stedet, hvorved bemeldte Fæstested, som nu Fæsteren Anders Larsen i Fæste haver, næsten efterlades øde og Fæsteren, Herskabet til største Præjudice og Skade, sat i saadan Tilstand, at hverken han kan svare, hvad Loven ham befaler heller holde Stedet i den Hævd og Tilstand, Lov og Forordninger ham tilpligter.“

Det kom til en meget vidtløftig Proces, som fylder mange Sider i Justitsprotokollen. En Mængde Tingdage blev holdt med lange Forhør og med skriftlige Indlæg fra begge Parter.

Det viste sig, at Baronens Anklage var ganske ubegrundet. Sagen endte da ogsaa med, at Mads Widebæk og Hustru blev pure frifunden ved Overretten¹⁾.

Else Madsdatter, Christen Pedersens Hustru, var af første Ægteskab. I dette Ægteskab havde Mads Widebæk endvidere en Søn, Anders, og 2 Døtre, nemlig Dorthea, f. 1759, vistnok gift med Jens Christensen i Abildtrup, og Johanne, f. 1761, gift 10. August 1787 med Gaardmand Hans Nielsen i Trøstrup i Vorgod Sogn.

Det var lidt om Elses Slægt.

Ved den Tid, Christen Pedersen overtog Gaarden i Abildtrup, blev der for hver Herregaard i Landet indrettet Hove- og Hovreglementer. Der findes saadanne i Rigsarkivet for 1770 og 1773²⁾.

Disse Hove- og Hovreglementer er interessante derved, at de giver forskellige Oplysninger om Fæstegaardene. Da Abildtrup hørte til Sindinggaard i Sinding Sogn, er det i Reglementerne for denne Herregaard, vi skal søge Oplysningerne for Abildtrups Vedkommende.

Vi faar at vide, at Nedergaard beboedes af Christen Mortensen og Christen Michelsen, og at Christen Pedersens nære Nabo hed Niels Pedersen³⁾, hvad vi dog ogsaa ved fra andre Kilder.

De to sidstes Gaarde var sammenbyggede.

1) Se nærmere om den Sag i Hardsyssel Aarvog 1923. S. 1-27. 2) General Hove- og Hovreglementerne for 1770. 3) Niels Pedersens Gaardspart blev ved Udskiftningen omkr. 1800 flyttet lidt mod Nord. Den kaldes Abildtrup Overgaard.

Det meste af den danske Jord blev drevet i Fællesskab, hvad foranledigede, at Bonden oftest havde sin Jord splittet i en Mængde Lodder paa vidt forskellige Steder. Man har saaledes Eksempler paa, at en Gaards Jorder kunde være delt i ca. 100 Stykker. At slige Forhold var en vældig Ulempe for Bonden siger sig selv.

Paa dette Omraade var Abildtrup Mændene heldigere stillet, idet hver havde sin Jord samlet i eet Stykke for sig. Da Abildtrupjorderne 1683 blev opmaalt og vurderet, var de delt i fire Marker, een til hver Gaard. Det samme var ogsaa Tilfældet i 1770. Hver af Markerne var delt i 10 Indtægter, hvoraf 3 saas med Rug, 1 med Byg og 1 med Boghvede. De øvrige hvilede.

Det eneste, man havde i Fællesskab, var Engene og Overdrevene, det vil sige den udyrkede Jord, som brugtes til Græsning. Christen Pedersen havde Rettighed til Græsning paa Overdrevene til 6 Høveder. Den samme Rettighed havde hver af de øvrige Abildtrup Mænd. Det var ikke store Areaer, en alm. Bondegaard paa den Tid havde under Ploven. Paa hver af de fire Abildtrupgaarde blev der kun saaet $7\frac{1}{2}$ Td. Rug aarlig. Derimod vides ikke, hvor meget der blev saaet af andre Kornsorter. Af Hø avledes der ialt 24 Læs a 32 Læ, hvilket var yderst ringe, da der paa de samme Areaer nu kan avles omkring ved 300 Læs.

Det var ikke alene med Hensyn til Jordenes Driftsmaade, Christen Pedersen og hans Byfæller var gunstigere stillet end de fleste Bønder. Ogsaa paa et andet Omraade havde de et Fortrin, nemlig med Hensyn til Hoveriet, som ansaas for at være Bondens tungeste Byrde.

Det var ingen Sjældenhed, at en alm. Bondegaard aarlig skulde yde 200 Arbejdsdage og derover til Herregaarden.

Christen Pedersen var kun forpligtet til at yde 8 Spænddage og 6 Haanddage aarligt. Det samme skulde ogsaa præsteres af hver af de andre Abildtrup Mænd; men i Sammenligning med, hvad de fleste Bønder skulde yde, var dette jo kun Smaating.

Det var i en Opgangstid, Christen Pedersen levede. De første 20 Aar, hans Fader, Peder Christensen, havde boet i Abildtrup, var en meget sløj Tid for Landbruget; men om-

kring 1750 kom der et økonomisk Omslag. Priserne paa Landbrugsprodukterne begyndte at stige og fortsatte dermed til 1800. I nævnte Tidsrum steg Kornpriserne til det dobbelte og Ejendomspriserne til det femdobbelte. Abildtrup Mændene havde da ogsaa let ved at klare sig og blev efterhaanden ret velhavende..

I aarlig Landgilde skulde Christen Pedersen og Niels Pedersen hver svare 3 Rdl. 72 β , medens Christen Mortensen og Christen Michelsen maatte yde 4 Rdlr. 64 β hver.

Det bliver for hele Abildtrup, som oprindeligt var 1 Gaard paa knap 8 Tdr. Htk., ca. 18 Rdlr., hvilket maa anses for en stor Afgift i Forhold til Hartkornets Størrelse.

I Sammenligning hermed svarede f. Eks. Fastergaard¹⁾ i Faster Sogn meget mindre i Landgilde. Skønt dens Hartkorn var 16 Tdr. 7 Skpr, svarede den dog ikke mere end 10 Rdl.

Abildtrup Mændene var nogle af de første Selvejere i Sognet, ja, i Egnen. Trøstrup i Herborg havde været Selveje gennem hele det 18. Aarhundrede. 1743 var der to Selvejergaarde i Fjilstervang²⁾, som dog vist snart mistede deres Selvstændighed. 1772 blev Villum Nyboe Ejer af en Gaard i Ø. Herborg. De næste Selvejere blev Abildtrup Mændene³⁾, som d. 1. Marts 1776 købte deres Gaarde af Lillelund paa Sindinggaard; men først d. 26. April 1777 fik de udstedt Skøde paa dem.

Desværre eksisterer hverken Købekontrakterne eller Skøderne, da Skødeprotokollerne fra den Tid brændte ved Branden paa Højris.

At Christen Pedersen var en holden Mand ses af, at han var i Stand til at udlaane ret store Pengesummer til Folk.

Den 4. Juni 1782 laante han saaledes Anders Christensen Helstrup, Snebjerg Sogn, 98 Rdl., og Aaret efter laaner han Mølleren i Egeris, N. Vium Sogn 592 Rdl.

Pantebrevet⁴⁾ hidsættes her:

Underskrevne Thyge Madsen boendes i Eggeris Mølle, N. Wium Sogn Bølling Herred, Lundenæs Aml, hermed tilstaaet at have laant rede Penge af velagtbaarne Mand *Christen Pedersen Abildtrup*, Vorgod Sogn, den Summa

1) V. Milthers: Slægten fra Fastergaard. 2) Ribe Stiftamtmands Skattekommission. 3) En Gaard i Vorgodby blev Selveje omtr. ved samme Tid. 4) Bølling Hrds. Skøde- og Panteprotokol.

592 Rgd., skriver Fem Hundrede halvfemsindstve og to Rigsdaler, som han mig venlig laant og medforstrakt haver, altsaa forpligter jeg mig og mine Arvinger at udbetale forannævnte Kapital til hvilken Snapstings Termin velbemeldte Criditor eller hans Arvinger maatte behage, dog med et halvt Aars foregaaende Varsel for os paa begge Sider, naar ovennævnte Kapital igen skal udbetales, og paa det at Criditor kan være desbedre forsikret om skadesløs Betaling, saa pantsætter jeg herved til hannem det mig tilhørende og iboende Sted Eggeris Mølle, som staar for Hartkorn ny Matrikel 1 Fdk. 2 Alb., med al sin rette tilliggende ude og inde, levende og dødt, vaadt og tørt, alt hvad jeg ejer eller efterdags ejende vorder, hvilket alt skal være og blive velbemeldte *Christen Pedersen Abildtrup* og hans Arvinger en fuldkommen Pant og Forskrivning, indtil baade Kapital og deraf gaaende lovlige Renter den sidste Skilling med den første bliver Indbetalt, saa at Criditoren kan være skadesløs i alle Maader, og derfor ombedes velagte Hans Lauridsen Eggeris og Jens Jensen af Sønderup med mig til Vitterlighed at underskrive, og maa dette mit Forskrivning læses og protokoleres til og en hvad Ret, Creditoren behager uden nogen Kald eller Varsel mig dertil afgive.

Til Stadfæstelse under min Haand og Segl.

Eggeris Mølle den 6te Juni 1783.

Thyge Madsen Møller (L. S.)

Til Vitterlighed underskriver

Hans Lauritsen Eggeris (L. S.) *Jens Jensen Sønderup* (L. S.)

Læst Tirsdag d. 24. August 1783.

Christen Pedersen var sandsynligvis en for sin Tid ret oplyst Bonde.

Det ser i alt Fald ud til, at han interesserede sig for Bøger. Vi har nemlig en gammel Auktionsregning efter ham, hvorpaa der er opført nogle Bøger, som han havde købt paa en Auktion. Man kan være ganske sikker paa, at paa den Tid satte ingen Penge i Bøger, uden at de interesserede sig for Læsning.

Regningen¹⁾ ser saaledes ud:

Henrik Gerners Mærkværdigheder	1	⌘	
Bergs Samling af Forordninger	1	⌘	1 β
Et Bundt gl. Bøger	1	⌘	1 β
1 Eske med gl. Jern	1	⌘	10 β

I Præstegaardene og paa Herregaardene afholdtes der ofte Auktioner, særlig i Anledning af Dødsfald o. l. Ved saadanne Lejligheder mødte Bønderne talrigt op, tidt endog langvejs fra. Her var Lejlighed til at slaa en Handel af eller at møde Venner og Bekendte.

1) Hammerum Herreds Auktionsprotokol.

Den 27. April 1789 var der Auktion i S. Felding Præstegaard¹⁾. Her var Christen Pedersen i Abildtrup til Stede. Noget stor Forretning gjorde han ikke, da han kun købte 2 Knive, som kostede 4 β.

Christen Pedersen blev ingen gammel Mand. Han døde d. 30. April 1793 kun 51 Aar 6 Mdr. gl. Allerede samme Aar giftede Enken, Else Madsdatter, sig med Enkemand Jens Christensen, som vist havde været gift med hendes Søster, Dorethea, og overtog derefter Gaarden, som han ejede indtil sin Død d. 31. August 1838.

Christen Pedersen havde med sin Hustru, Else, d. 1813, kun to Børn, nemlig:

1. Peder, f. 9. April 1784.
2. Kirsten, f. 27. August 1786. Hun blev d. 17. Oktbr. 1806 gift med Enkemand Christen Christensen Kjeldgaard i Hover Sogn. Endnu lever der Efterkommere af dem der.

Peder Christensen [Mørch].

180^x 1810.

købte sin Faders Gaard af Stedfaderen 1808 for 700 Rdl., men allerede 2 Aar efter solgte han den til ham igen for den samme Betaling, som han selv havde givet for den²⁾. Derefter flyttede han til Hover, hvor han den 4. Novbr. 1810 giftede sig med Enken Anna Margrethe Pedersdatter³⁾ af Sønder Muldbjerg. Hun var født 4. Febr. 1781 i Meldgaard i Ulfborg Sogn som Datter af Peder Jensen Meldgaard. 1845, 2. Oktbr. døde hun af Hoste, 64 Aar gl. Her i Muldbjerg blev der født Ægteparret 8 Børn. Sønnen Niels Christian overtog Muldbjerg efter Faderen, men da han døde 1848 kun 34 Aar gl., flyttede Peder Christensen til en anden af sine Sønner, som boede i Skibbild i Nøvling, hvor han døde 9. Decbr. 1852.

Den tredie ældste af Sønnerne, *Jens Pedersen Abildtrup*, f. 11. Marts 1815, kom som Dreng til Abildtrup og blev op-

1) Hammerum Hrds. gejstlige Auktionsprotokol. 2) Hammerum Herreds Skøde- og Pante-protokol 3) Hendes Stamfader, Peder Meldgaard i Meldgaard, Ulfborg Sogn, f. 1657, d. 1729, skal efter Slægtstraditionen være en Broder til Tangslægtens Stammoder, Maren Eskildsdatter i Meldgaard. Se om dem i Storgaard Pedersen: «Slægten Tang» i Hardsyssel Aarbo 1921. - Om Meldgaardslægten se: Stamtavle over Slægten Meldgaard af Sparekassedirektør P. Meldgaard, Ulfborg.

draget hos sin Faders Stedfader Jens Christensen. Ved dennes Død 1838 arvede han Gaarden, der saaledes forblev i Slægtens Eje.

Jens Abildtrup var Sognefoged og Medlem af Sogneforstanderskabet, hvis Formand han var en kort Tid. 1868 var han med til at oprette „Vorgod-Nr. Vium Kommune og Omegns Spare- og Laanekasse“ og var dens Formand og Kasserer til 11. Decbr. 1871. Aaret efter d. 16. Maj døde han. Hans Hustru, Karen Kristensdatter, var fra Astrup i Faster Sogn. Om de to af hans Børn se Side 86-87. Derefter ejedes Gaarden af hans Svigersøn, Jeppe Chr. Jensen, der senere afstod den til sin Svigersøn, Chr. Jørgensen, som nu ejer den.

Christen Nielsen Nyegaards Slægt.

Se Side 45.

Slægten Nyegaard fra Graahede i Aadum.

Slægten Nyegaard er en gammel Selvejerslægt, der stammer fra Gaarden Graahede i Aadum Sogn. 1578 beboedes Gaarden af en Niels Jepsen¹⁾. Muligvis er det fra denne Mand, Slægten stammer. 1606 ejedes Graahede af en Tyge Pedersen²⁾. Da Selvejergaardene i Almindelighed gik i Arv fra Slægt til Slægt, har denne maaske giftet sig ind paa Gaarden. Den Niels Tygesen, vi træffer i Graahede 1661³⁾ sammen med Mændene Søren Christensen og Therkild Jensen, er uden al Tvivl en Søn af Tyge Pedersen og velsagtens opkaldt efter Bestefaderen(?) Niels Jepsen i Graahede. 1688 beboedes Gaarden⁴⁾ af fire Mænd: Tyger Nielsen, *Jep Christensen*, Christen Therschelsen og Niels Knudsen.

I Matrikelsprotokollen ser det ud til, at Graahede da bestod af mindst to Gaarde, og at Tyger Nielsen og Jep Christensen boede sammen i den ene. Tyger Nielsen er selvfølgelig en Søn af den Niels Tygesen, der boede her 1661, og Jep Christensen er maaske hans Svoger. To Ting taler derfor. For det første dette, at Jep Christensens to ældste Søn-

1) Ribe Kapitels Tegnebog 1538-1675. 2) Hardsyssel Aarboeg 1915 S. 88. 3) Ribe Domkapitel (?) 4) Dens Hlk. er da 9 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk 2 Alb.

ner hed *Christen* og *Niels*. Da Bedstefædrene altid først blev opkaldt, maa Christen være opkaldt efter Jep Christensens Fader og Niels efter sin Mors Fader, der sandsynligvis er identisk med fornævnte Niels Tygesen. Og for det andet dette, at Graahede var en Selvejergaard. Dissé gik vanskelig ud af Slægtens Eje, idet de først maatte gaa over paa fremmede Hænder, efter at de tre Gange paa Tinge forgæves var udbudt til Slægtens Medlemmer.

Christen Jepsen Nyegaard,

født ca. 1675, var Søn af Selvejerbonden Jep Christensen i Graahede. 1710 giftede han sig ind paa den gamle Selvejergaard Nygaard i Borris Sogn, hvis Ejer da hed Christen Christensen¹⁾. Datteren, han blev gift med, hed Ide Margrethe.

Christen Jepsen blev saaledes Selvejer, som hans Fædre vist havde været det gennem mange Slægtled.

Selvejernes Antal i Danmark var ellers paa den Tid overordentlig ringe. I Bøvling Amt f. Eks., hvor der var forholdsvis mange Selvejere, udgjorde Selvejergaardenes Hartkorn kun ca. 2 pCt. af Amtets kontribuable Htk.²⁾

Christen Jepsen var saaledes en fri og selvstændig Mand, der ikke stod i noget Afhængighedsforhold til Herremanden. Skiftet ved hans Død viser tillige, at han ogsaa har været en ret velhavende Mand. Da Skiftet indeholder mange interessante Oplysninger, følger det her i sin Helhed.

Anno 1743 den 17de December,³⁾

som var 30te Dagen efter afgangen Christen Jepsen, i Live boende i Nygaard i Borris Sogn hans dødelige Afgang, indfandt sig paa Skifteforvalteren, højædle og velbaarne Hr. Justitsraad og Amtmand Teilmans Vegne Fuldmægtig Thø-

1) Denne var opr. Fæster; men blev omkr. 1705 Selvejer. Uden i Øjeblikket at kunne føre noget Bevis derfor, formoder jeg, at Christen Christensen i Nygaard i Borris er Broder til den Mads Christensen i Borris, senere i Rahbæk, som blev gift med en Datter af Herredsfoged Jacob Knudsen og derved blev Fader til Jakob Madsen Rahbæk, som en Tid var ansat i Rentekammeret, men senere gik over til Toldvæsenet. Dennes Søn var Digteren Knud Lyhne Rahbæk. Se Hans Kyrre: K. L. Rahbæk S. 16.

I samme Bog nævnes en Literat P. N. Nygaard som en Slægtning af Jacob Rahbæk i Skiftet efter Chr. Jepsen Nyegaard nævnes en Jep Rahbæk, hvilket viser, at Slægten Rahbæk har haft Samkvem med Folkene i Nygaard.

2) Hardsyssel Aarbog 1918, S. 62.

3) Lundenæs-Bøvling Amters Skifteprotokol B 1731-49.

ger Thomsen fra Schromsager for at holde Registrering og Vurdering til videre Skiftes Holdelse i bemeldte Stervbo efter fornævnte Sl. Christen Jepsen imellem hans efterladte Enke Idde Margrethe Christensdatter, paa hvis Vegne velærværdige Hr. Jørgen Hauch af Borris som Laugvæрге var til Stede og den salige Mands Arvinger, som var 1 Datter Johanne Christensdatter, gift med Jens Jørgensen Heldgaard, som opholder sig i Schobech — 1 Søn Christen Christensen 25 Aar, værende her paa Stedet, 1 Datter Anne Christensdatter 23 Aar, hjemme paa Stedet, 1 Søn 19 Aar Jøs Christensen, boende i Hvollig, noch 1 Søn Niels Christensen, 7 Aar, værende hiemme hos Moderen, paae Johannes Christensd. Veigne var mødt hendes Mand Jens Jørgensen Heldgaard. Christen Christensen og Jøs Christensen var tilstæde paa egne Veigne, paa de umyndiges. Veigne var tilstæde Deris Farbroder Pæder Jepsen i Graahede, som tillige antog sig at være Formynder og Væрге, for Daatteren Anne Christensdaatter, paa dend umyndige hans Veigne nemlig Niels Christensen angaf tilstædeværende at indsætte til Formynder hans Mosters Mand Niels Hendriksen boede i Bundsbeck Mølle, som ei i Dag var til stæde, mens Enchen med Laugvæрге og øvrige Arvinger lovede det at til kiende give, hvornæst blev foretaget, Boens Registrering og Vurdering ved efterskrevne tvende Mænd, nemlig Niels Jacobsen af Hvollig i Borris Sogn og Christen Pedersen af Hvolmoes i Hoven Sogn.

Og den forretted, som følger:

Bester	hielmed..... 17 Rd
1 sorte brun Hoppe 9 Aar... 16 Rd	1 sort hielmed Studkalv 1 Rd 3 ½
1 gl Dito 16 Aar..... 4 Rd	
1 sort Hest Fæl..... 4 Rd	Kløer
	1 sort hielmed faaet 6
Stude	Kalve..... 4 Rd
2de Stude, 1 rødhielmed	1 dito faaed 3 Kalve... 4 Rd
og en graastiernd i 5. Aar 14 Rd 2 ½	1 ravn sort qvied Ko faaed
1 sort broged Stued i 4de	3 Kalve..... 3 Rd 1 ½
Aar..... 6 Rd	
<u>Latris 44 Rd 2 ½</u>	1 sort hielmed dito faaed
	4re Kalve..... 3 Rd 1 ½
3de Stude i 2det Aar en	1 sort hielmed anden
graabroged og 2 sort	Aars Qwle..... 1 Rd 5 ½

1 dito Qwie Kalv	5 \mathcal{A}
1 sort hielmed Spædekalv	2 \mathcal{A}

Faar

25 Stk. Faar a 3 \mathcal{A}	12 Rd 3 \mathcal{A}
13 Stk. Lam a 2 \mathcal{A} 2 β 2 Ru 2 \mathcal{A} 10 β	

Bucher.

6 aarings Buche a Stk 5	
\mathcal{A} 8 β	5 Rd 3 \mathcal{A}
4 Buche Kied a Stk. 1 \mathcal{A}	
4 β	5 \mathcal{A}
7 gl. Giedder a Stk. 3 \mathcal{A}	
4 β	3 Rd. 4 \mathcal{A} 12 β
3 smaa Kidder a Stk. 14 β	2 \mathcal{A} 10 β

Sviin.

1 Soe sviin	1 Rd. 2 \mathcal{A}
-----------------------	-----------------------

Vogn Redskab.

1 Vogn med Behør, med Høe Leirer Møgfiele, Bag Hammel og Seller	4 Rd.
2de gl. Reeder og 2 gl. Hiul	2 \mathcal{A} 4 β
1 Ploug med sin Bchør.	1 Rd.
1 gl. Harre med nogle Jerntænder	2 \mathcal{A} 4 β

I Stuen.

1 gl. Eske Bord med aa- ben Foed	2 \mathcal{A}
1 Eege Skab med 2 Rum	1 Rd. 1 \mathcal{A}

Latr. 109 Rd. 1 \mathcal{A} 8 β

1 gl. eege Kiste uden Laas	4 \mathcal{A}
1 Skrin med Laas	3 \mathcal{A}
1 Eege Skammel	12 β
1 eege Lehnstoel	8 β
2 smaa Sittstoele	6 β
1 Vogn Skrin	12 β

Tin

3 Fade og Tallerkener, væg. 9 \mathcal{A} a 22 β	2 Rd. 6 β
---	-----------------

Kaaber.

1 gammel Kiedel væg. 9 \mathcal{A} a 22 β	2 Rd. 6 β
--	-----------------

Messing.

1 Lysestage	1 \mathcal{A} 2 β
1 do.	2 β
1 Messing Fyhrfad	4 β
1 Speil	12 β
2 Boutellier	8 β
1 Kruus uden Laag	4 β

I Kiøchenet.

1 gammel Kar	1 \mathcal{A} 11 β
1 gammel Dito	8 β
1 gl. Malchbøt	3 β
1 Økse	1 β
1 gammel Dejnrug	12 β
1 gammel Trug	3 β
2 Solde	6 β
1 gl. Eige Bord	1 \mathcal{A} 8 β
1 Par Qwerstene	2 \mathcal{A}
1 Øiltønde	2 \mathcal{A}
1 gl. Dito	8 β
1 gaml Hiulroch	1 \mathcal{A} 8 β
1 Garn wind	12 β
1 Peber Qwer	2 β
1 smør Budiche	2 β
1 Jern Pande	8 β

Latris 117 Rd. 2 \mathcal{A} 11 β

Jernfang.

1 Høe. Lee	4 \mathcal{A} 8 β
1 gammel Dito	1 \mathcal{A} 2 β
1 pr. Hartøj	10 β
2 Nauer, 1 Spegerboer og en Øxe	2 \mathcal{A} 4 β
1 Lyster	12 β
1 Spade	1 \mathcal{A}
1 Lynglee	8 β
1 Forch	4 β
1 høe Krog	2 β
1 staal Greb	8 β
1 Kierne	1 \mathcal{A} 2 β
1 gammel Greb	2 β
5 Seigler a 6 β	1 \mathcal{A} 14 β
1 Par Tragter	6 β
1 Hachelse Kist	2 \mathcal{A} 8 β
1 Rist og Ildtang og 2 Kiedel Kroge	2 \mathcal{A} 4 β

Dend Sal. Mands Gang Klæder.	
1 graae Klæde Kiortel	1 Rd. 4 ⌘
1 gamel leder Trøje	5 ⌘
1 pr. Læder Buxer .	3 ⌘ 4 β
1 pr. gl. sorte Klæde Buxer	1 ⌘ 8 β
1 Brøstdug af stribet Tøj	2 ⌘
2 Skiorter	4 ⌘
2 Hals Klude, 1 Hat 1 Par Skoe og Strømper ialt	1 Rd.

Enchens Seng samt Kiste og gang Klæder beholder Enchen uden Wurdning, efter Arvingernes og Formynderes Tilstaaelse.

Nock befandtes Sengeklaeder i Kløckenet.

2 uldne Dyner, 1 lang Hovedpude og kort dito samt 1 ulden Lagen 4 Rd.

Nock i Cameret.

2 gammel ulden Dyner, 1 lang Hovedpude og kort ialt. 1 Rd. 4 ⌘
1 Sadel og Bidsel. 2 ⌘
2de Gryn Løve 8 β
6 Biekuber a Stk. 4 β 1 ⌘ 8 β
3 Malt Løve 12 β
5 Biesioche a 5 ⌘ 8 β 4 Rd. 3 ⌘ 8 β

Korned torsken og utorsken befandtes ej viidre end til Huusholdningens Fornødenhed, Kongl. Skatters Bestyrelse samt Foringen til Creaturernes Opføding.

Enken angav at være eijer af Stædet, som hun paa boer Nyegaard kaldet Htkorn 2 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk., hvoraf Besætningen derved findes som forhen er Registreret, som blev ansat, i henseende til Bygningen ickun er brøstfældig.

a Td. Ht. Korn for 22 Rd. 59 Rd. 4 ⌘ 14 β

196 Rd. 5 ⌘ 7 β

Dernæst blev tilspurgt af Skifte Retten om nogen af til stædeværende vidste noget videre at anmelde Sterfboen til Indtægt at beregne i een eller anden Maade enten af tilstaaende Gield, reede Penge eller andet, hvortil samtlige tilstædeværende svarede, at dennom i saa Maader intet var bevidst.

Og bedrager sig da hele Sterv-boens

Formue. 196 Rd. 5 ⌘ 7 β.

Dernæst blev foretagen Boens Udgield.

1. Angav Encken og Laugværge at have udbetalt dend første Termin Formueskat saa her paa Sterfboen endnu heder de 2de sidste Terminer som forlods udtoges efter Forordningen 2 Rd.
 2. Anmeldet Encken at være skyldig til Hørritsfogden, Byfoget Foersom for Besigtelsen over hendes Sl. Mands Dødsfald, som hun formeente med Vognleie og Forretningens Beskrivning vilde koste 2 Rd. 4 ⌘
- Endnu anmeldede Encken endnu at være bortskyldig af dend Sl. Mands Begravelsesbekostning for Liigkiste 1 Rd. 4 ⌘

Til Sogne Præsten for Ligprædiken.....	2 Rd.
Niels Jacobsen Hvollig fordrede reede laante Penge som Enken tilstod.....	30 Rd. 4 R 14 β
Anders Pedersen Hvolmoes fordrede ligeledes for Korn og sejn Løn som Enchen og var bevidst og tilstod.....	13 Rd. 2 R
Encken angav at være skyldig til Jep Rabeck for 1 Koe...	3 Rd. 4 R
Ligeledes til Peder Hvolvig.....	6 Rd. 4 R
Til Forvalter Rasch for 3 Skp. Skattehaure.....	3 R
Ligeledes til Anders Gravild for Rug.....	2 R

Summa Boens Udgiæld = 63 Rd. 3 R 14 β

Dernæst blev paraabt af Skifte Retten, om de vidste noget videre at tilkiendegive Sterfboen til Udgift, eller om nogen havde noget videre her i Sterfboen at fordre, hvortil de svarede nej, og ingen sig i saa Maader anmeldte.

Dend ældste Daatter Johanne Christensdaatters Mand Jens Jørgensen Heldgaard, gav Skifteretten tilkiende, at han i dend St. Mands levende Live paa sin Hustrus Veigne var udbetalt og fornøjed for hendes saavel Fædrenes som Mødrenes Arf. Saa han nu ingen Prætention her i Sterfboen haver, hvorom Encken fremviste hans udgivne Afkald af 28. Septbr. 1737 paa behørig stempeld Papir, saaledes lydende No 1.

Sønnen Jøs Christensen var Tilstæde og gav til kiende at være udbetalt paa sin Arf efter hans salig Fader i Vahre og Reede Penge ialt 23 Rd. 5 R , hvorved han ligeledes tilstoed at være fornøjet og ei forlanger viedere for Fædrenes og Mødrenes Arf, mens derfor vilde give hans Moder rigtig Afkald og Qvitering.

Encken med Laugværge erklærede, at hun ei forlanger nogen Vederlag for hendes Salig Mands Begravelses Bekostning, eig heller dend hende efter Loven tillagte Broderlod, som hun *for at viise en oprigtig Kierlighed til hindes umyndige Børn efterlod.*

Niels Jacobsen Hvollig og Anders Pedersen Hvolmoes gav Skifteretten paa Spørgsmaal til Giensvar, at de for Deris Fordringer ingen Udlæg forlangede ved Skifted, mens same i Sterfboen hos Encken ville betroe.

Hvor efter Encken med Laugværge ligeledes erklærede at fornøje de øvrige Creditorer imod hinde alleting ved Stæ-

det og dertil hørende overleveres og derfor at holde Skifteforvalteren angerløs.

Hvad Børnenes arve Midler angaar efter Deris Salig Fader saavidt eij allerede er udbetalt, ærklærede ligeledes Encken og Laugværge, at de umyndige derfor skal være og blive Prioriteret udi Gaarden med Herlighed, Bygning og Besætning og hvorfor om forlanges Øvrigheden at give nøjagtig Forsiekring.

Og som nu ingen vidste videre ved dette Skifte at erindre, begierede Encken og Arvinger samme forderligst sluttet og tilendebragt. Og blev da efter Arvingernes og Tilstædeværendes forlangende Skiftet opsat til 27. Jan. 1744, da Encken lovede at indkalde Niels Hendriksen i Bundsbeck Mølle som tilsat Formynder, hvorved denne Forretning er sluttet og til Endebragt.

Datum Skiftetædet ut Supra.

Paa Skifteforvalterens Sr. Justits Raad og Amtmand Teilmanns Vegne
som Fuldmægtig *Thøger Thomsen.*

Jh. J. M. Magrethe Christensdatter. *Jes Christensen Hvollig.*

Som Enkens Laugværge *Paa min Hustrus Veigne*
J. Hauch. *Jens Jørgensen Heldgaard.*

Paa de umyndiges Veigne *Paa eegne Veigne*
Peder Jepsen. *Christen Christensen.*

Som Vurderingsmænd
Niels Jacobsen Hvollig. *Christen Pedersen.*

Anno 1744 den 9de Juni er dette Skifte til endelig Slutning foretaget, hvilket da blev fremlagt Niels Henriksen Møller Bundsbæk Mølle hans skriftlige indgivende af 8de hujus saaledes lydende:

Siden jeg undertegnede Niels Henriksen i Bondsbæk Mølle fornemmer, at Skiftet ikke endnu er kommen til Endskaab efter St. Christen Jepsen i Nye-gaard, Borris Sogn, og højædle og velbyrdige Hr. Justitsraad Teilmann som Skifteforvalter vil have mig som Formynder for een af Børnene indsat, da om endskønt jeg forhen har undskyldt mig og givet mine Aarsager til Kende, saa for ikke af opholde Skifteretten item føre Stervboen i yderligere Besværing tilstaaer jeg hermed at maa indføres som Formynder, dog paa den Maade, det Arven i sig selv, hvormeget den kan blive, som nu vides ikke, højgunstige Hr. Skifteforvalter selv besørger udsat, og jeg eller mine Arvinger i sin Tid bliver for samme fri og kræves løs.

Bondsbæk Mølle, d. 8de Juni 1744.

Niels Hendriksen Møller.

som blev læst og paaskreven. Og følger derefter Skiftets endelige Liqvidation og Deling saaledes.

Boens Indtægt

Beløbet pag. 11	196 Rd. 5 Å 7 β
Derimod bidrager Boens Udgift, pag. 13	63 Rd. 3 Å 14 β
Bliver igen 133 Rdl. 1 Å 9 β	

hvorfra afgaar dette Skiftes Bekostning saaledes :

1 Ark stemplet Papir til Skiftebrevet	1 Rd.
Skifteforvalterens Salarium a 1 pr. Cent	1 Rd. 2 Å 6 β
For Skiftebrevet at udfærdige paa 6 Ark Papir a 3 Å	3 Rd.
Slet Papirer	9 β
Gjort en Rejse til Skiftetædct frem og tilbage 8 Mil a 1 Å 8 β	2 Rd.
Vurderingsmanden fornøjer Enchen selv 8 Rd. 0 Å 14 β	
Bliver til Deling 125 Rd. 0 Å 10 β	

Som deles imellem Enchen og Arvingerne undtagen Jens Jørgensen Heldgaard paa sin Hustru, Johanne Christensdatters Vegne, og Jøs Christensen, som ligesaa erklærede for deris hidtil faldne Arv at være fornøjet.

Og tilkommer da Enken Ide Margrethe Christensdatter Halvdelen, som er 62 Rd. 3 Å 5 β .

Den øvrige Halvdel, som er ligeledes 62 Rd 3 Å 5 β , deles imellem de øvrige Arvinger, som er

1 Søn Christen Christensen, som nyder en Broderlod	25 Rdl. 0 Å 2 β
1 Søn Niels Christensen ligeledes en Broderlod	25 Rdl, 0 Å 2 β
1 Datter Anna Christensdatter	12 Rdl. 3 Å 1 β
Gør ovenstaaende 62 Rdl 3 Å 5 β	

Hvoraf den ældste Søn som selv myndig, ser sig forsikret uden han fremdeles vil lade sine Arvemidler i Boet blive bestaaende.

For de øvrige umyndiges Arvelod bliver de forsikret i Stedet med Bygning og Besætning, og derfor gives Øvrigheden Caution, hvorimod Summen for Encken bliver bestaaende under Formynderens Opsigt og Ansvar, og siden Datteren Anna Christensdatter har opnaaet den Alder, at hun selv kan fortjene hendes Brød, vil svares hende fra Dato arvelig Rente og i Fald Moderen ikke vil svare Rente deraf, bør hun give det Skifteforvalteren til kende, samt hendes Arv imod Afkald udbetalt, som Formynderen Peder Jepsen i Graahede skal drage Omsorg for at samme paa Rente vorder udsat. Den yngste Søns Arv bliver ligeledes i Gaarden bestaaende som meldt uden Rente, indtil han opnaar sit 18de

Aar, at han selv kan forhverve sit Brød. Imidlertid forsynes han med nødtørftig Ophold af Føde og Klæder, samt fornøden Skolegang og anden christelig Opdragelse. Den paa Stervboen heftende Gield udbetaler Enken til enhver især Niels Jakobsen Hvolvig og Anders Pedersen Hvolvig deres Erklæring forhen i Skiftet pag. 16, at de samme hos Enken ville fremdeles uden videre Udlæg lade blive bestaaende. Skulde ellers noget videre opdages, hvorved Arvingerne og Stervboen kunde blive enten Indtægt eller Udgift at beregne, bør enhver pro-protu at svare og nyde, ligesom de nu har taget Arv, og hvorfor Enken har erklæret at holde Skifteforvalteren angerløs. I lige Maade erklærede Enken med Laugværge at gøre Niels Henriksen i Bonsbæk Mølle efter Skiftet bekendt og besørge samme af hanem underskreven med Tilhold, at han som Formynder for den umyndige Søn Niels Christensen sig samme vedbørlig antager, som han er nærmest paarørende. — Og saaledes er dette Skifte sluttet og tilendebragt.

Datum Skiftetestædet ut Supra.

Paa Skifteforvalterens Vegne ved Fuldmægtig *Thøger Thomsen.*
Joh. Margrethe Christensdatter.

Som Enkens Laugværge og Curator
for Jøs Christensen
J. Hauch.

Paa min Hustrus
Johanne Christensdatters Vegne
J. J. Helgåard.

Paa egen Vegne
Jøs Christensen. Chr. Christensen.

Som Formynder for Anna Christensdatter
Peder Jepsen Graahede.

Paa egen Vegne og som overværende
Anders S. P. Pedersen. Christen Pedersen. Niels N. J. Jakobsen.

Christen Nyegaard, som han altid blev kaldt, havde med sin Hustru følgende Børn:

1. Johanne Nyegaard, f. 1711, gift 1737 med Jens Jørgensen Heldgaard, boende i Schobech.
2. Christen Nyegaard, f. 1713, boede i Ørbæk i Hoven Sogn.
3. Ane Marie Nyegaard, f. 1716, d. s. Aar.
4. Ane Nyegaard, f. 1718, gift 1747 med Jens Christensen Nyegaard, vel en Søn af Chr. Christensen Nyegaard.
5. Marie Nyegaard, d. 1730.
6. Jøs Christensen Nyegaard, f. 1725, gift 5. Decbr. 1743 til

Mette Jensdatter, vel en Datter af Jens Jacobsen i Hvolvig. Boede i Hvolvig i Borris Sogn.

7. Jeppe Christensen Nyegaard, f. 1726, d. 1726.
8. Jeppe Christensen Nyegaard, f. 1727.
9. Niels Christensen Nyegaard, f. 1736, gift 27. Novbr. 1763 med Pigen Bodil Jensdatter fra Baggesgaard i Sønder Omme Sogn.

Niels Christensen Nyegaard,

født 1736, var den yngste af Christen Nyegaards store Børneflokk. Den 27. Novbr. 1763 giftede han sig med Bodil Jensdatter, f. 11. Maj 1738, Datter af Jens Andersen paa Baggesgaard i Sønder Omme Sogn og faar med hende Gaarden, som han besidder til omkring 1775. Ved denne Tid døde imidlertid Bodil, og straks efter afhænder han Gaarden til en anden og flytter til Brande Sogn, hvor han overtager Præstegaarden i Forpagtning. Præsten, som var fra Norge, hed Niels Christian Clausen. Efter at han havde været Kapellan i sit Hjemland, var han en Tid Feltpræst; 1761 blev han Præst i Brande og virkede her til 1786.

Her i Brande blev Niels Nyegaard vist efterhaanden en ret holden Mand¹⁾. Ved Siden af sin Forpagtning var han Ejer af et Par Ejendomme, hvoraf den ene laa i Brande By²⁾ tæt ved Præstegaarden og den anden i Håmmerum Herred³⁾ og er maaske identisk med den Gaard i Fjelstervang i Vorgod Sogn, som C. Svitser den 10. Maj 1769 skøder til en Niels Christensen. Der er særlig Grund til at antage dette, dersom nævnte C. Svitser er den samme som Svitser paa Jullingsholm i Sønder Omme og altsaa Niels Nyegaards nære Nabo paa den Tid, han boede paa Baggesgaard.

Medens Niels Nyegaard var Forpagter, nedbrændte Præstegaarden to Gange i Løbet af eet Aar, nemlig 1780. Ved den sidste Ildsvaade brændte tillige hele Brande By. Om disse ulykkelige Begivenheder, som ogsaa maa have voldt Forpagteren store økonomiske Tab, finder vi følgende i en gammel Liber daticus:

„Sognepræsten i Brande, Nørvang Herred, Hr. Niels Chr. Clausen, som i

1) Ved Præstegaardens Brand har han uden Tvivl haft store Tab. 2) Nørvang Herreds Skøde- og Pantebøger Nr. 2. Fol. 377. 3) Register til Håmmerum Herreds Skøde- og Pantebøger. Dat. 10. Maj 1769 og 23. Juni 1770.

afvigte Januar [1780] Maaned ved en i hans Fraværelse opkommen ulykkelig Ildsvaade mistede sin hele Præstegaard med Besætning, Korn og Indbo, da befales Stiftets Gejstlige sædvanlig Brandhjælp, hvilken Provsterne til forestaaende Varde Landemode ville behage med de øvrige Landmoder ekspenser at indbringe."

S. Bloch.

Og lidt senere læser man i samme Liber daticus: 1)

„Sognepræsten i Brande Hr. Niels Christian Clausen er den 16te Septbr atter bleven hjemsogt med Ildsvaade, der foruden hele Brande By, fortærede hans efter sidste Ildebrand ny opbygte Præstegaard tillige med indehavende Bohave,“

. Gamle Folk i Brande ved endnu at fortælle om Aarsagen til Ildebrandene²⁾). Den første Brand skyldtes Uforsigtighed.

Præstefruen skulde ud at køre. En varm Sten var lagt i Vognen til hende at varme Fødderne paa. Den var imidlertid blevet alt for varm, hvorfor man tøj den af Vognen og kastede den ind i et Rum, hvor der laa noget Halm; heri stak den Ild, og hele Gaarden brændte.

Om den sidste Ildebrand fortælles følgende:

En Mand havde drømt, at Byen vilde brænde. Da man hos ham Dagen derefter netop skulde bage, vilde han selv passe Ovnens for at være sikker paa, at alt gik ordentlig og forsigtig til. Han havde faaet Ovnens gjort tilstrækkeligt varm og de glødende Emmer raget ud af den og ned i det uden for Ovnsmundingen værende Kulhul. For nu at faa disse Gløder slukket i en Fart, saa de ingen Ulykker skulde forvolde, tog han en Spand Vand og slog ned over dem. Virkningen var kraftig om end ikke ganske efter Hensigten. Den voldsomme Dampudvikling fra Vandet, der trængte ned mellem de glødende Kul, fremkaldte en Eksplosion, der kastede en Del af Gløderne ovenud af Skorstenen, hvor de straks antændte det tørre Straatag. En stiv Sydøstvind førte hurtig Ilden videre til de øvrige mod nordvest liggende Bygninger, der alle nedbrændte. Kun Kirken blev skaanet, skønt Vinden ogsaa her bar paa; men Varmen, den var udsat for, havde været saa stor, fortælles der, at Blytaget paa sine Steder havde været lige ved at smelte.

Præstegaarden var lige genopbygget efter den første Ildebrand, og der fortælles, at man kun manglede at faa tækket de sidste „Baand“ (Taget, der sys til den øverste Lægte) paa Stuehuset; saa nær var alt det udvendige færdigt, da den nu atter nedbrændte.

Har disse Ildsvaader været et haardt Slag for Præsten,

1) N. Nissum Liber daticus, Landsarkivet. 2) Vejle Amts Aarboeg 1908, S 147-48.

maa de sandelig ogsaa have været det for Forpagteren, der sikkert har mistet baade Besætning og Indbo; dog er han ikke bleven slaaet helt af Pinden; thi endnu 1787 var han i Besiddelse af sin Ejendom i Brande By, og ved Forpagtningens Ophør kunde han købe en Gaard til 640 Rdl.); men at han har lidt Tab fremgaar af hans Søns Optegnelser, hvori det hedder, at „det gik noget tilbage for ham“.

Flere Gange har han været nødsaget til at laane Penge. Den 23. Juni 1770 laante han af Jon Christensen til Jullingholm 180 Rdl., og d. 13. Oktober 1787 forstrakte Christen Christensen Vorgod i Thyregod Sogn ham med 48 Rdl., som følgende Pantebrev viser:

Ni (⁷ tim
1787

Kiendes jeg underskrevne *Niels Christensen af Brande Bye*, Brande Sogn og hermed tilstaaer ret vitterlig Giæld skyldig at være til velagte Christen Christensen Waargaard i Tyregoed den Suma reede Penge 48 Rdlr., siger fyrgetyve og aatte Rixsdaler, som han mig laant og medforstrakt haver for hvilken Capital ieg hermed forpligter mig og Arvinger een for alle og alle for een reedelig igten til overmelle Christen Christensen eller Arvinger skadesløs at indbetale med Capital og Renter aarlig 4 pro C. af 100 Rdl. efter et Fierdingaars Opsigelse paa enten af Siderne og til ydermere Sikkerhed for ermeldte Capital pantsætter ieg herved meerbemeldte Christen Christensen Waargaard med 1ste Prioritets Ret mine Bondestød i Brande Sogn, som staaer for Hartkorn Agger og Eng 7 skp. ½ fdk. tillige med Bygning og ald tilhørende Herlighed og Rettighed, saalænge indtil Capitalen skadesløs vorder betalt og maae denne min Obligation til Ting læses og protocolleres uden nogen videre Kald og Varsel mig eller Arvinger derfor at give.

Til ydermere Stadfæstelse og Bekræftelse haver ieg denne min udgivne Obligation egenhændig underskrevet og forseglet, og venlig ombedet hæderlige Johan Høven Hoff og Christian Pedersen Engelund med mig til Vitterlighed vilde underskrive og forsegle.

Datum Brande Bye d. 13de October.

A^o 1787. N. C. Nyegaard (L. S).

Til Vitterlighed eftter Begjæring underskriver

Johan Høven Hoff (L. S.) *Christian Pedersen* (L. S.)

Den sidste Præst, Niels Nyegaard var Forpagter under, hed L. M. Lund. Af Præstens Embedsbog¹⁾ fremgaar det, at denne ikke rigtig har været tilfreds med sin Forpagter. Un-

1) Register til Norvang Herreds Skøde- og Pantepr. Fol. 3, 34-35. Dat. 21. Juni 1803 Nr. 6, 2)Viborg Landsark

der Overskriften „Brande Pastorats Indkomster“ skriver han følgende vedrørende Forpagtningen:

„Avlingen er der Tilsætning ved. Jo! ligesom den behandles. Da jeg kom her [1792]. var der Forpagter paa Gaarden, som gav 40 Rdl. aarlig Forpagtnings Afgift, forede 2 Køer og 4 Faar samt passede dem. Følgen af denne Forpagtning var, at Jorden blev forhutlede, at de ej fik behørig Gjødning, og Præstegaarden, som Forpagteren skulde holde vedlige med Tag, var ved min Ankomst forfalden i den Henseende. Jeg har forbedret Avlingen ved at opbrække udyrkede Jorder, gjøde med Mergel, og over alt at bruge en rigtigere Dyrkningsmaade, men jeg har ogsaa tilsæt paa Avlen aarlig over 70 Rdl., derpaa tviles meget“

1803 ophørte Niels Nyegaard med at være Forpagter. Han er da en Mand paa snart de 70. Dog bliver han boende i Sognet; thi samme Aar købte han Gaarden Tarp af Peder Christensen Hjuler for 640 Rdl. Skødet er dat. 21. Juni 1803. Paa Gaardens Jorder er opbyggt et Hus, som tilligemed 4re Agre frit beboes og bruges af Jens Henriksen og Hustru deres Levetid; men efter begges Død falder det tilbage til Gaarden.

De vides ikke, hvorlænge Niels Nyegaard blev boende i Tarp; men som meget gammel Mand boede han i et Hus i Uhre i Brande, hvor han døde d. 24. Marts 1819. Præsten skriver i Kirkebogen, at han var 90 Aar; men da han blev født 1736, kan han ikke have været mere end 83.

Niels Nyegaard var vist nok gift 3 Gange, selv om Folketællingslisten af 1787 siger, at han kun var gift 2 Gange.

Sønder Omme Kirkebog udviser, at han, kort før han drager fra Baggsgaard, gifter sig med sin anden Hustru, Maren Christensdatter, d. 28. Juni 1775; og Brande Sogns Kirkebog beretter, at han 1784, 3 p. T. blev gift med Pigen Maren Christensdatter i Præstegaarden¹⁾.

Niels Nygaard havde med sine tre Hustruer en talrig Børneflokk. Traditionen siger 22, 10 Døtre og 12 Sønner; men det er dog ikke lykkedes mig at finde flere end 18, hvoraf de 5 er Piger og de 13 Drengene.

Af 1ste Ægteskab:

1. Jens Nyegaard, f. 1764.

1) Det er vanskeligt at blive klog paa, hvorledes det forholder sig; thi Sognepræsten i Brande nævner flere Gange Niels Christensens Hustru som dennes anden Hustru, medens hun i Følge S. Omme Kirkebog maa være hans tredje.

2. Christen Nielsen Nyegaard, f. 1767, døbt 22. Marts, gift 20. April 1798 med Kirsten Maria Christensdatter af Abildtrup.
3. Niels Nyegaard, f. 1769 døbt 22. Jan.
4. Ane Margrethe Nyegaard f. 1773.

Af 2det Ægteskab:

5. Bodil Marie Nyegaard, f. 1775.
6. Jens Nyegaard, f. 1776.
7. Jeppe Nyegaard, f. 1778.

Af 3die Ægteskab:

8. Niels Nyegaard, f. 1785.
9. Martha Nyegaard, f. 1787.
10. Christen Nyegaard, f. 1790. d. 1791.
11. Bodil Nyegaard, f. 1792.
12. Anders Nyegaard, f. 1794.
13. Marie Mathilde Nyegaard, f. 1795.
14. Christen Nielsen Nyegaard, f. 1797.
15. Søren Nyegaard, f. 1799, 1. Jan.
16. Jes Christian Nyegaard, f. 1801, 26. Decbr.
17. Ludvig Michael Nyegaard, f. 1803, 30. Maj.
18. Lars Nyegaard, f. 1804, 26. Decbr.

Det er kun lidt, man ved om Børnene. Nogle af Sønnerne drog til Sønderjylland, hvor de bosatte sig. Om Niels af første Ægteskab fortælles det, at han drog til Søs, var hjemme en Tur, drog ud igen, men siden hørte man aldrig fra ham. En Overlevering i Slægten beretter, at en af Sønnerne, — maaske var det Niels — døde i Udlandet og efterlod sig en stor Formue, som gik tabt for Slægten. Arvingerne efterlystes i Bladene, som der den Gang kun var faa af, men først længe efter — da det var for sent fik man Nys derom. Da Meddelelsen kom til Brande Præstegaard, sadlede en af Forpagterens Sønner en Hest og red til Abildtrup for at tale med Christen Nielsen om Sagen.

Marie Mathilde blev gift med en Enkemand i Vester Haunstrup i Snebjerg. Hun fik voksne Steddøtre, som var onde imod hende. Da hun en Tid efter blev Enke, forlangte de at faa deres Arv udbetalt straks; men da hun ikke var i Stand dertil, maatte hun gaa fra Gaarden. Senere blev hun gift med

Anders Sørup i Sørupgaard i Thorsted Sogn. Her kom hun ind til Velstand og fik gode Dage.

En anden Datter, Bodil, blev gift med Jørgen Vindbæk, Gaardejer i Fjølstervang. Christen den yngre kom til at bo i Remmerhus i Vorgod Sogn.

Hans Sønnedatter er nu Kone i Gaarden.

Slægten Købke.

Se Side 22 og 39.

*Michel Jochumsen Købke*¹⁾, Sogne-*deg*n til Vorgod og Vium f. 1636, d. 20. Febr. 1719. Det vides ikke, naar han er kommen til Sognet, men han maa have været *De*gn der i mange Aar; thi det hedder om ham og hans Søn Jochum, at de „boede de fleste deres Leveaar næst Aaen i Vorgod Bye“. I Vorgod Kirkes Regnskabsbog findes noteret om ham for Aaret 1685: „*De*gnen for Kirkegaard's *Di*get at holde ved Magt 2 Rdl. 2 *Sk.*“ Og for Aaret 1694 staar der: „*De*gnen for Kirkegaard's *Di*get at holde ved lige og Kirken at holde ren 1 Td. Rug 1 Rdl. 3 *Sk.*“. Paa den Tid var der ingen *De*gnebolig i Sognet, hvorfor Michel Købke selv maatte sørge for Lejlighed til sig og sine. I mange Aar sad han til Leje hos Mads Andersen Nørgaard i Vorgodby. Hans Hustru hed *Elle*. Efter sin Mands Død opholdt hun sig hos Datteren Bergithe, som var gift med Knud Jensen i Sønderby i Borris, hvor hun døde 9. Febr. 1720. Foruden denne Datter havde de en Søn

Jochum Michelsen Købke, Sogne*de*gn til Vorgod og N. Vium, f. 1680, d. 1738, 29. April. Han var 1. Gang gift med *Maren Wistisdatter*²⁾, f. 1678, d. 1723, en Datter af *Wisti Christensen*, boende i Store Ahle i Vorgod Sogn³⁾.

2. Gang var han gift med Apelone Pedersdatter fra Vesterager i Vorgod Sogn, f. 1679, d. 1734

Ligesom Faderen sad ogsaa Jochum Købke nogle Aar til Leje hos Mads Andersen i Vorgodby. Men 1726 faar han Tilladelse til af Kirkeeejeren Søren Christensen til Hesselmed

1) 1678 svarede han og Hustru 2 Rdl. i Kop- og Kvægskat. Af Skattelisten for 1683 ses, at han havde 2 Køer og 4 Faar. Rigsarkivet. 2) Der findes Skifte efter hende i geistlige Skifteprotokol for Bølling Hrd., 1723. 3) Se Skiftet efter Karen Wistisdatter, Brejninggaards Skiftepr. 6. Novbr. 1733.

at bygge en Degnebolig Syd for Kirken paa dennes „Fortoug“. Adkomstdocumentet paa Huset hidsættes her og lyder saaledes:

„Underskrevne kjendes og hermed vitterliggør, at som der ingen Degnebolig er udi Worgod eller Wium Sogne for Degnen at have Husværelse udi, men har hidtildags maattet leje, hvilket var ondt at bekomme, da haver Degnen, som nu er velagte *Jochum Michelsen* formedelst sine ofte Ansøgninger derom faaet Tilladelse til at lade sig sætte en Degnebolig paa Vorgod Kirkes Fortog, hvilket Hus, som i det højeste bestaar af 7 a 8 Fag (ved samme tillades en liden Kaalhaug), hannem og Arvinger med al Rette bør og skal tilhøre paa efterfølgende Condition:

1. Naar det skulde hænde sig, at velagte *Jochum Degn* ved Døden afgik, eller og om han forinden sin Bestilling afstod, og der en anden Degn kom igjen udi hans Sted, da skal ovenmeldte Degnebolig den da blivende Degn med Rette tilhøre imod dens Bygning at betale efter 4 uvillige Dannemænds Skjønsonhed.
2. betales aarlig af Degneboligen til Kirken 2 mk. danske.
3. Forholder Degnen sig skikkelig og retter sig efter Hs. kgl. Mayts. aller-naadigste Lov og udgangne Forordninger.

Herimod giver *Jochum Mikkelsen Degn* en Revers fra sig, paa det han vil forholde sig saaledes, Ingen skal have noget paa hannem at klage, og som stempet Papir ikke er ved Haanden, meddeles dette derpaa, saasnart bekommes kan.

Dette til Bekræftelse under min Haand og tjenstærbødigst ombedet ærværdige, højlerde Hr. Peder Blichfeld med mig til Vitterlighed at underskrive

Datum Vorgod Præstegaard d. 10. Maj 1726.

Søren Christensen.

Efter Begjæring til Vitterlighed.

P. Blichfeld.

Jochum Købke gaar nu i Gang med Byggearbejdet, og snart staar den ny Degnebolig færdig, men solid var den ikke. Hans Eftermand Bruun skriver 1744¹⁾, at Huset var bygget „af ussel og klein Fürtømmer“. Og da Bruun ved Købkes Død skal flytte ind i det, var det „ganske brøstfældigt paa Tømmer, Tag, Ler, Døre, Loft og andet Tilbehør, uden Vand og Kaalhaug.“ At det har været Købke om at gøre at bo i Nærheden af Kirken, ses af et Indlæg dat. 1744 af Mads Staby til Guddomkloster i en Retssag, som Bruun havde vedrørende Degneboligen. Han skriver bl. a.:

„forrige Degn (*Jochum Købke*) bygte og beboede Degnehuset, beqvem nær ved Kirken baade for dens Opvarning i Gudstjeneste indentil og hans

1) I Anledning af en Proces, som han fører med Kirkeejeren. Hammerum Hrds. Justitspr.

pligtige Aften og Morgensklokkeringen udentil, saa var det ham ej om at gøre den Incommodition at hente fornøden og godt deiligt rindende Vand i Aaen et Par Hundrede Faene eller længere derfra; thi bemeldte forrige Degn Jochum Michelsen og hans Fader Michel før ham boede de fleste deres Leveaar næst Aaen i Vorgod Bye, udvælgede dog alligevel bedre tilsidst at bo næst ved Kirken*.

Da der ingen Brønd var ved denne Degnebolig, maatte Købke med stort Besvær hente Vandet den lange Vej fra Aaen. Herom skriver Bruun med Henblik paa Købke: „Jeg vilde ikke ønske min værste Fjende længe slig Vandbæren, der dog selv ved Børn eller andre maa lade opslæbe, der har til Dato ikke kunnet have Ko eller So mindre Bæster at hente fornøden Vand til Husbehov“. Omsider blev Købke da ogsaa ked af dette Vandslæberi, og han faar Christen Thygesen i Vorgodby til at grave en Brønd, men inden den blev færdig, døde han. Af Skiftet efter ham fremgaar det, at Kirkeejeren prøvede paa at tilvende sig Degneboligen med den Motivering, at den stod paa Kirkens Enemærker. Købkes Arvinger mærkede straks ved første Skiftesamling, i hvilken Retning Vinden blæste, hvorfor de fik By- og Herredsfoged Forsom i Ringkøbing til at tale deres Sag i næste Skiftesamling. Følgende Uddrag af Skiftebrevet viser Samlingens Forløb:

„A^o 1738 d. 15. Septbr. vare vi underskrevne paa velædle Hr. Provstens Vegne udi Lem, Peder Blickfeldt, Sognepræst for Vordegod og Vium med tiltagne Assessorer N. Schiern, Sogne Degn for Borris og Faster, tillige Knud Bruun, Sogne-degn for Vordegod og Vium, at føre Skiftet til Ende efter afgangne Degn for Vordegod og Vium, hvor da blev oplæst for Retten 2 Breve, fra Sr Søren Christensen paa Hesselmed og Sr Jens Rabech udi Kodbøl udi Borris Sogn, Sr Hesselmeds Brev af Dato 27. Aug. sidst, Sr Rabechs af Dato 14. Septbr. sidst.

Siden Velærværdige Hr. Peder Blichfeldt ved Skrivelse til i Dag at lade indkalde samtlige *sal. Jochum Købkes Arvinger* for at vedvære Skiftets endelige Slutning efter ham og deres Ret derved at observere, saa havde nærværende myndige Arvinger nemlig Mikkil Jochumsen, Mads Justesen og Vidste Jochumsen, været begærende, at By- og Herredsfoged

Niels Forsom af Ringkøbing vilde paa deres og umyndige Arvingers Vegne observere alt, hvis deres Tarv i saa Maade kunde udfordre, siden de ikke selv udi Landsloven ere saa kyndige, at de selv kan gøre det; thi mødte til den Ende bemte *Niels Forsom*, og førend han indlod sig i noget, forud af denne Protokol begærede oplæst, hvad i dette Stervbo Skifteforvalteren efter Loven vedkommende, indtil denne Session forrettet er, da han derefter nærmere vil vide at rette sig. Her paa replicerede Hr. Peder Blickfeldt med Begæring, at han vilde give til kende, om Arvingerne efter hans sal. Degn er sket nogen Uret. Hr. Byfoged Forsom bad, at Hr. Peder Blickfeldt ikke vilde overile sig, og førend han kunde sige, enten Arvingerne var sket Ret eller Uret, heller om Behandlingen her i Stervboen hidtil har været lov- eller ulovlig, saa maatte han først vide, hvad passeret er, og til den Ende har han gjort hans forrige Begæring, som nu gentages, da Resten vel, naar Tid er, skal finde sig. Hr. Peder Blickfeldt svarede, at han forlangede, at Hr. Byfoged *Niels Forsom* vilde give til Kende, hvad det var at overile sig, det øvrige udi hans Indgivende staar til Ansvar i sin Tid. Hr. Byfoged Forsom svarede atter, at han ventede en Resolution om hans Begæring maatte efterkommes eller ikke og for Resten holdt det lige saa ulovlig som uanstaaelig at vantrere i en Ordstrid, der lige saa lidet sømmer ham, som hæderlig Præstemand, der skal administrere en Ret. Hr. Peder Blickfeldt svarede, at han var ikke fød i nogen kærlige Kompagni, hvilket han for Høfligheds Skyld vilde forbigaa, men forlangte at vide, hvad det er for en Begæring, Hr. Byfoged forlanger Resolution paa. Hr. Forsom erklærede sig, at han ikke vidste, hvad Hr. Blickfeldt mente ved det tilførte kærlige Kompagni og derfor remitterede det igen til sit Sted; men ikke destomindre for Hr. Blickfeldts Adfærd i en Rettes Administration, forbeholder sig sin Ret saavel til ham, som den der egentlig efter Loven bør forvalte Skiftet; hvad Byfoged Forsoms Begæring er, har Hr. Blickfeldt nylig hørt, og derom vidner denne Skifteprotokol. Hr. Peder Blickfeldt svarede, at det, som Hr. By- og Herredsfoged *Niels Forsom* har her indført, er som en Kaal, der er 1000 Gange kogt, og gider derfor ikke haft med den at bestille, men forlanger endnu,

hvad hans Tanker er ved dette Skiftes Slutning. Hvad Hr. Blickfeldt tænker med sine 1000 Gange kogte Kaal, begriber Byfoged Forsom ikke og derfor hverken i Kaalen eller Smaagen melerer sig; men ellers kan det tjene ham til en anden Notabene paa denne Skifterettens Administration, og ellers er hans Begæring endnu 3 Gang det samme, som første og anden Gang begært er. Hr. Peder Blickfeldt svarede, at som han ikke vidste egentlig, hvad Hr. Byfogdens Mening kunde være i Henseende til hans Begæring, saa kunde han ikke heller give nogen ret Svar derpaa, men som velbemeldte By- og Herredsfoged har nu behaget tydelig at give sin Mening til Kende, at vil have Skifteforretningen efter min Sal. Degn, sal. *Jochum Michelsen Købke*, saa skal det heller ind gerne blive ham overleveret. Byfoged Forsom bad, at Hr. Blickfeldt ikke vilde til Arvingernes Skade og Skiftebrevets uforholdne Vidtløftighed, give videre Anledning ved sine Protokollationer, men at den Oplæsning, han har begæret maatte ske, thi han har endnu ikke talt om nogen Udlevering. Hr. Peder Blickfeldt svarede, at han maatte vel spørge Hr. By- og Herredsfoged Niels Forsom, hvad Anledning han kunde give til det, som oven er anført. Forsom repeterede endnu 5. Gang hans forrige petitum og ventede sig med Retten plejet, thi ellers declarerer han det for en Aabenbare Rettens Fornægtelse og protesterer imod al den Skade og Omkostning, som Stervboen og Arvingerne derved kan blive tilføjet, og skønt imod hans Villie, vel imod alle Vedkommende skal vide at indtale deres Ret. *Thi ventede han en Gang for alle enten Nej eller Ja til Gensvar*. Hr. Peder Blickfeldt svarede, at han ikke vidste, hvori denne Rettens Fornægtelse bestod, siden han tilforn har tilbuden sig paa Rettens Vegne at give fra sig beskreven til Hr. By- og Herredsfoged Mr. Forsom det, som skriftlig er forfattet her i Stervboen efter sal. Jochum Michelsen Købke, hvorpaa da det begærte blev oplæst. Og da det var sket, svarede Byfoged Forsom paa de 2 oplæste Skrivelser fra Sr Søren Rygaard og Sr Jens Christensen Rabeck, at den første har ej kunnet sælge Vordegod Kirke cum pertinentiis, med anden eller mere Rettighed til den anden, end som han selv havde den, og nu bevises med en skriftlig Tiladelse-Seddel af 10. Maj 1726 under Sr Søren Christensens

egen Haand, at Bygningen af dette Hus bør betales Arvingerne efter 4 Dannemænds Vurdering med mere efter samme Tilladelses-Seddels Indhold, som blev læst og lyder saaledes, (Se Side 125) og da Sr Søren Rygaard efterbemeldte Seddel ikke enten for sig selv heller for Successer i Degnekaldet til Huset haver nogen Ret, førend den ansatte Taxation er betalt, eller Arvingerne fornøjet, saa kunde han ikke heller sælge Kirken med anden eller bedre Rettighed til itzige Kirkeejer Sr Jens Rabeck, ja, Arvingerne producerer en Beskikkelse af 11. August sidst med Sr Rabecks egenhændig paategnede Svar af 12. do., som blev læst og lyder saaledes:

Stpl. 34 β. Velagte Sr Jens Christensen udi Borres.

Det af min sal. Fader forrige Sogne-Degn til Vordegod og Nør Vium Menigheder *sal. Jochum Købke* ved Vordegod Kirke opbyggede, beboede og fradøde Hus, finder jeg fornøden ved denne Beskikkelse paa egne og samplige mine Medarvingers Vegne, imod billig Betaling og efter foregaaende lovlige Vurdering at tilbyde ham, som itzige Ejere og Patron for Vordegod Kirke, i Fald han maatte behage, samme for Successoren i Degnekaldet til Degnebolig at købe og indrette. Men skulde han icke dertil inclinere, da forsikker jeg hermed, at den deraf til Kirken aarlig gaende Afgift rigtig her efter skal vorde erlagt, enten af bemeldte Huses Ejere eller herefter tilkommende Beboere og det alt saaledes, som lovligt kan eragtes. Og da Skiftets Slutning efter bemeldte min sal. Fader, neppe før end denne Post er afgjort, vil ske, saa ser han selv Fornødenheden for mig af hans Resolution, thi ventes et paategnet eller mundtlig Glensvar, som i udkrævende Fald, af disse tvende hermed fremkommende Dannemænd kunde vorde afvundet og efter Omstændighederne ydermere tiener mig til de fornødne Messieurs lagttagelse. Forblivende stedse velagte Sr Jens Christensens tjenstskyldigste Tienere.

Ringkøbing d. 11. Aug. 1738.

Michel Jochumsen Købke
paa egen og samplige Medarvingers Vegne.

Til Glensvar. — Mig er intet forevist noget paa hvad Maade og til hvad Ende Deris sal. Fader har opbygget et Hus paa Kirkens Grund, men vel hørt at samme Hus skal være for Degnen ibd. Er da belovet noget af Sr Søren Christensen ved Tilladelse Huset at sætte, da efterkommer han vel sine Løfter, at det icke skal intenderis paa mig, der gandske ingen Løfter i saa Maader haver givet fra mig ej heller endnu haver haft Indtøgt ved Kirkerne og saa lidet mig er bevist om ald dette Beskaffenhed, saa forunderlig falder det mig ogsaa om jeg nogen Biugning skulde betale efter en Vurdering, hvor til ieg ej haver været indkaldet.

Kodbøl, d. 12. Aug 1738.

Jens Christensen Raabeck.

Med hvilken Besikkelse Arvingerne beviser, at de haver tilbuddt Sr Rabech deres sal. Faders fradøde og opbygte Hus imod Betaling efter lovlig Vurdering, og hvor obscur Sr Rabechs Svar har været, viser samme i sig selv, saa Arvingerne end ikke, i hvor gerne de end havde ønsket, det mindeligen af Bygningen at have kunnet bleven udløst, men nu nødes til derved fremdeles at forblive, saasom de virkelig findes i possession deraf, indtil saalænge enten bliver mindeligen udløst heller ved Lov og Dom deposiderede. Thi vilde man ikke med denne Post incommodere Skifteretten længere, men slutelig contradicerer alt, hvis som er eller vorder fremført stridig imod bemeldte Tilladelses Seddel og ellers i denne Post underkaster sig Lov og Ret, om nogen trøster sig ved at formene sig til Huset bedre berettiget end de og formoder, at Arvingerne imidlertid Huset vorder tildelt, saa erindrer Arvingerne ogsaa til sidst, at Huset alene af deres sal. Fader var bygt og bekostet, uden dertil af Sr Rygaard eller andre at have nydt ringeste Hjælp“.

At Byfoged Forsom ikke forgæves havde talt Arvingernes Sag i Skifteretten, viser følgende Ord af Skiftebrevet:

„Og som Arvingerne da af Huset er i Possession, men det siutes at dispute derom imellem Kirke-Patronen og dennem vil falde, da efterdi Huset er taxeret for 50 Sldr. og denne qvæstione om Rettighed til samme icke dependerer af Skifterettens Decicion, saa kunde Skifteretten icke anderledes ad interim dele Husets Vurderings-Summa imellom Arvingerne end alleniste, at enhver Lod deraf blev udregnet til endelig Skifte inollem dem. naar Huset dennem bliver tilkiendt. i Fald nogen Proces derom maatte moveris, og da kommer af denne Vurderings-Summa paa en Søsterlod 5 Sldr. og paa en Broderlod 10 Sldr.“

Nogen Tid efter købte Kirkeejeren Jens Rabeck Degneboligen for kun 20 Sldr“.

De Side 126 nævnte Breve fra Sr Søren Christensen og Sr Jens Rabech lyder saaledes:

Velærværdige Hr. Blichfelt, højstærede fornemme gode Ven.

Deris meget ærede under 21de hujus er mig i Gaar indhændiget og maa deraf fornemme det Skiftets Slutning efter afgangne *Jochum Degn* i Vordegod er berammet næstv. 15 Septbr., og at de ved same forlanger min Nærvarrelse, angaaende den Hus ved Kirken, som han paaboede, hvorfor de behagede at melde, Arvingerne forlanger Betaling, saa er dem selv bedst bekiendt, om nogen Degnebolig er eller har været for Degnen i Vordegod en-

ten før eller i min Tid; saa vidt mig er bevist, fandtes der ingen i den Tid min sal. Fader eller jeg var Ejere af Kirkerne | med mindre den Hus, hvori Degnen boede hos Mads Andersen i Vordegod Bye, maatte være Degnebolig | Jeg erindrer, at for nogle Aar siden tillod jeg bem^{te} Degn at sætte en liden Hus paa Vordgod Kirkes Fortog og gaf ham deles Tømmer til sammes Ophbyggelse, for at vorde sin Overløb frie. Kan Arvingerne bevislig gjøre, at afgangne Jochum Degn selv haver bekostet bemeldte Hus, og nuværende Degn, eller itzige Ejere Sr Jens Raabech, samme vil betale, siden det mig er ganske uvedkommende, faar de derom accordere; thi skal det kaldes Degnebolig, var det jo Degnens Pligt samme at vedligeholde og forbedre, siden ingen Landgilde der af blev svaret og des Aarsage vel icke synderlig af nogen Betydning kan vurderis, mens bliver vel Kirken hjemfalden, paa hvis Grund det ventelig er staaende. Vidre kan jeg herom icke melde, der jeg med fligtig Hilsen for dem selv og alt kiært er og forbliver Deres Velærværdigheds skyldige Tienere.

Hesselmed i Hast d. 27. Aug. A^o 1738.

S. Christensen.

Sr Raabechs Brev lyder som følger;

Velærværdige fornemme Ven.

Dernæst takker jeg for deris gode Tilmeldning, at Sr Søren Christensen paa Hesselmed ventes til Vordgod, da jeg haaber han stiller den sahl. Degns Arvinger tilfreds, om de nogen Fordring hos hannem haver: hvilket skal være mig en Hjertets Fornøjelse. Jeg lever stedse med Hilsens Formeldning til dennem samptlig fra min Kone og mig med Forblivende Deres velærværdigheds tjenstskyldigste og ærbødigste Tienere.

Kaadbøll, d. 14. Septbr. 1738.

Jens Raabech

Af Skiftet, der paabegyndtes Anno 1738, d. 19. Juli hid-sættes følgende Uddrag:

Boens Effecter	Vurdering			Boens Effecter	Vurdering		
	Rd	Å	β		Rd	Å	β
Kobber.				1 do Rist			12
1 Kobberkedel væg 1 L. $\frac{1}{2}$				1 Ildklemme			8
1 $\frac{1}{2}$ a 1 $\frac{1}{2}$ 9 $\frac{1}{2}$	4	2	9	2 Keddel Skeder			8
1 Hat uden Dække 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ a				1 Harrested	1		4
2 $\frac{1}{2}$	1	5		2 Ham:c			6
2 Brændevinspiber 6 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ a				1 Knibetange			6
30 $\frac{1}{2}$	1	5	11 $\frac{1}{2}$	1 Øxe	1		
2 brøstfældige Lysestager				1 Staalgreb med Skaft og			
den store			12	Ringe	1		8
den mindre			8	1 gl. Spade med Skaft . .			1
1 Messing Pibe m. Træfod			4	1 dobbelt Lampe	1		
1 Bly Blækhorn			6	1 Madfork			4
1 Jern Lysestage			3	1 Høfork med Ring og Skaft			6
1 Jern Pande	1			1 Høkrog			4

Boens Effecter	Vurdering			Boens Effecter	Vurdering		
	Rd	Æ	β		Rd	Æ	β
1 Fyrfad			8	3 Runde Løve med Log .	1		2
1 Strygejern	2			1 Madkurv og 1 liden Bære-			
1 Jern Henge		2		løv, som ej findes i Vur-			
1 lang Sav		6		deringen			
1 sort Kniv		2		1 Øltragt			2
1 gl. Lysesax, som ej blev				1 Træbircel			1
vurderit for den ej var				3 Ovntæer og 1 Skyssel .			2
til Stede				1 Plejl med 1 løs Hiel .			4
1 Uldsax		10		1 Mangel Tøj			3
1 Rageknif	1			2 Malke Bøtter			6
2 Penneknlve		4		1 Lyse Skrin			2
1 Segl	12			1 Spejl med Ramme	1		8
1 Rivejern		1		3 Hornskeder			6
Alle Haande smaat Jerntøj,				6 Kobberstycker			2
som ej blev vurderet				1 Bog Spejl			3
1 Bøgestoel	1			1 Brændevinstønde			4
1 dito	1			1 Klædebørste			1
1 mindre dito		14		1 Eege Øiltønde			13
1 Für Forskammel	1			1 dito af Eeg	2		2
1 flettet Stoel		2		1 Bikube			7
1 Uldsæk		2		1 do			4
1 Eegekar af 1 Øxehoved	2			1 do			5
1 mindre dito	2			1 Sort Ko	4		
1 Eege Balle	1			1 Stud Ungnød	3		2
1 Spand af Bøg		2		1 Faar med Lam			4
1 Für Kar	1			1 do. med Lam			4
1 Trillebør		4		1 Blaargarns Skiorte	1		8
1 Hackelse Kiste	1			1 do	1		8
1 Für Skrin med Eegelaag,	1			1 do	1		8
Nøgel og Laas		12		1 Hørgarns do	2		8
1 Tabellet		4		1 Hørgarns Halskrave			5
1 Saltkar af Bøg		2		1 do Halskrave			5
1 Skoul og Greb		5		1 Blaargarns Lagen	1		
2 River		6		1 sort Halsklud			8
1 Sengehest		2		1 Graabroget Underdyne			4
1 Kierne		8		1 do			3
1 Osthecke		2		1 stribet Overdyne	1		2
1 Eege Socke		3		2 Bolster Hovedpuder			1
1 gl. Bismer Contant		12		1 gl. Ulden do			6
1 Spansør		12		1 Stribet Sengeklæde			1
1 Hoseblocke		4		1 Halsklæde	1		4
1 Time Glas		2		1 do	1		
1 Fur Sparre 7 al. lang		10		1 do			12
1 gl. Dør af Bøg, ej solgt				1 Stribet Ulden Sæk			12
1 Furfiel		3		1 Løb med dobbelt Laag,			
1 ubrugelig Rok og 1				som ej findes i Vurderingen			
Drøftetrug		12		1 Stribet ulden Seck			12
4 Trætallerckener		1		3 gl. Secke	1		8
1 Grov Sold		3		1 Nye sort Kiortel	1		4
1 Hylde og 1 Stige		6		1 Ny Vest	1		
1 Degneckar og Sield		14		1 gl. Kiortel	1		8
1 Bæreløv med Øre		4		1 gl. Vest			12
1 Korn Sield		8		1 gl. brun Vest	1		

Boens Effecter	Vurdering			Boens Effecter	Vurdering		
	Rd	⌘	β		Rd	⌘	β
1 brun Rochelour		1		2 sorte Setter			4
1 Kirsey Brystdug		4		1 sort Skæggemand			4
1 gl. Brøstdug			8	1 Par Brilller			2
1 Par sorte Buxer		4		2, 4 βs og 2, Skillings Pot- ter, som blive icke vur- derede			
1 sort Øre Henge, som ej blev solgt.				2 Nye Vinduer			8
1 gl. Hatt.		8		Den aandelige bedendes Kiæde			1
1 Par Støfler		1		1 tysk Haandbog			2
1 Par graa Strømper		1		Kirke Huus og Rejsebog			2
4 Peruquer		1		7 Mutilerede Bøger			2
2 Boutellier		8					
2 Glasse		3		<i>Vurderings Summa</i>	36		8
1 Bleckkrucke		1		Boens auctionerede Effecter og Løsøre, som til Indtægt beregnes, beløber sig til den <i>Summa</i>	39	1	14½
1 Krus med Tinlaag		1					
4 Røde Fæde		8					
1 Rød. Kausken		3					
2, 2 Skillings Gryder		3					
1 sort Potte		1					
2 hvide og blaa Tallerkener		6					
1 rød Krus og 1 blaa.		3					

Bortskyldig Giæld.

Til Afgang udi Boens auktionerede Midler.

	Rd.	⌘	β
Nr. 1. Peder Olesen og Hustru i Fjeldstervang fordrer i Stervboen det som den sal. Degn havde lovet til de fattige, som Arvingerne tilstod, og var deris Del		1	
— 2. Præsten for Ligprædiken over den sal. Mand efter velvillig Løfte	2		
— 3. Mons. Schiern, Degn udi Borres og Faster for at siunge over den sal. Mand og Testamentet at skrive lovede Arvingerne		4	
Samme Mons. Schierne, som af velærværdige Hr. Prousten var beskicket til at være en af Assessorerne udi Stervboen fordrer for sin Rejse hid 3 Gange, som Skifteforvalteren ansaa meget billig anført		1	8
— 4. I lige Maade Michel Falch, Degn udi Bøllinge, som og var beskicket af hans Velærværdighed Hr. Prousten til Assessor i Sterfboen fordrede for sin Hidrejse 3 Gange ligeledes tilstaaet		1	12

	Rd.	⌘	β
Nr. 5. Tieneste-Pigen Maren Jensdatter fordrede som Arvingerne tilstaaede	5	2	
Nok 3 Skpr. Rug, som den sal. Mand havde lovet hende, som Arvingerne var bevist og ligeledes tilstaaede, hvilket hun tager saaledes hos			
Lanrits Bertelsen i Fielstervang		1	Skp
Niels Mikkelsen i Berda		1	•
Niels Lassen udi Herreborg		1	•
		Er 3 Skp	
— 6. Farveren udi Ringkøbing Sr Christen Madsen fordrede af Arvingerne og tilstaaet, hvilket Michel Jochumsen lovede at betale	3	4	
— 7. Peder Kiergaard ligeledes tilstaaet	1	8	
— 8. Niels Andersen udi Præstens Hus fordrede for sin Gang til Ribe 17 Mile, som Arvingerne tilstod og Skifteretten ansaa billig	4		
— 9. Poul Videbech fordrede ligeledes tilstaaet	1	4	
— 10. Niels Nielsen udi Øster Herreborg fordrede for 2 Faar og 3 Lamme at føde og tilstaaet af Arvingerne	3		
— 11. Fra Sr Lars Rindum indkom Regning paa det den sal. Degns Søn, Michel Jochumsen, havde udtaget til sin Faders Begravelse			
Regning af 18. Juni A.			
C. 7 Deler a 1 ⌘ 8 β . 1 Rd. 4 ⌘ 8 β d. 1ste Maj A. C.			
Søm, 15 β, Lim, Bleg-			
hvidt og Sværte 2 4de ejusdem			
Arbejdsløn for samme			
Ligkiste 1 3			
Vare af Boen for 1 2			
2 Torsk a 5 β 10			
	3	5	4
— 12. Nock Regning fra samme Michel Jochumsen, hvad han havde anvendt paa sin sal. Faders Begravelse:			

	Rd.	℥	β
Vognleje for Ligkisten at faa hid fra			
Ringkøbing	0 Rd. 2	℥ 4	β
Brændevin fra Ringkøbing	1 .	4 .	2 .
Plovløn for Bygsæd	0 .	1 .	0 .
For sorte Knapper til hans sal Faders Klæder, betalt til Mads Jostesen . . .	0 .	1 .	0 .
	2 Rd. 2	℥ 6	β
	2	2	6
Nr. 13. Endnu Regning fra Mats Jostesen, hvad han har udlagt til Begravelsen:			
Vognleje herhid	0 Rd. 1	℥ 8	β
1 Liglagen og hvid Traad	1 .	2 .	2 β
For Tove til Haandgrebene	0 .	0 .	8 .
Bay til samme Haandgrebe	0 .	0 .	11 .
for at lade samme oversy	0 .	0 .	4 .
Sort Traad 1 β af Kramboden Specerle			
Tobak og Piber	0 .	3 .	15 .
2 Potter Vin a 14 β	0 .	1 .	12 .
Blowløn for Bygsæd	0 .	1 .	0 .
1 Skjorte 2 ℥, for $\frac{1}{2}$ Td. Malt af Kir-			
sten Trøstrup 4 ℥ 8 β er	1 .	0 .	8 .
5 g Smør a 4 β	1 .	1 .	4 .
	Gjør 4 Rd. 1	℥ 8	β
	4	1	8
— 14. Endnu fordrede Palle Skrædder 7 ℥, som er Resten af den udlovede Løn for den sal. Mands Søn Jørgen at lære Skræderhaandværk som Arvingerne icke kunde fragaa, ihvorvel de dog gjorde derimod nogen Paastand			
	1	1	
	<i>Summa</i>	22	3 8
— 15. Og som Børnenes Midler efter Deres sal. Moder Maren Vistisdatter blev deres sal. Fader betroet er det billigt, samme nu af Stervboen kommer Børnene til Gode, som ere 4 Sønner og 2 Døtre navnlig:			
1) Michel Jochumsen	4 Rd. 5	℥ 2	β 1 Alb.
2) Vidsted Jochumsen	4 ..	5 ..	2 .. 1 ..
3) Jørgen Jochumsen	4 ..	5 ..	2 .. 1 ..
4) Jens Jochumsen	4 ..	5 ..	2 .. 1 ..
1) Elle Jochumsdatter	2 ..	2 ..	9 .. $\frac{1}{2}$..
2) Maren Jochumsdatter	2 ..	2 ..	9 .. $\frac{1}{2}$..
	24 Rd 1	℥ 11 $\frac{3}{4}$	β

	Rd.	ⷀ	β
Mødrene Arv in alles	24	1	11 $\frac{2}{3}$
Gielden da for saa vidt med Børnepengene mediberegnet beløber sig til 46 Rd. 5 β 1 $\frac{2}{3}$ β			
Nr. 16. Salarium forlangede hans Velærværdighed Hr. Prousten selv intet, men overlod hans Fordring i den Post : som Skiftet udi hans Sted har forvaltet : til mig, der ickuns derfor anfører	1		
— 17. Stemplet Papir til Skiftebrevet		3	
	48	2	1 $\frac{2}{3}$

Den Afre, som findes paa Marken den sal. Mands Stervboe tilhørende kan icke vorde ansat, før den vorder Høstet, talt, Vurderet og auktioneret.

Om Huset kan icke noget vist sluttes, førend man har indhentet forrige og nuværende Vordegod og Vium Kirkes Ejeres Betænkende enten Skriftlig eller de selv personlig vil indfinde dem inden Skiftets Slutning derom de fra Skifteretten skal vorde anmodet.

Foruden forhen ved Vurdering og Auktionen anførte blev følgende usolgt:

1 hollandsk Egeskab vurderet for	2 Rd.	4 ⷀ
2 Skabe for Bordenden	1 ..	1 ..
1 Gl. Eege Bord med Fod	0 ..	5 ..
	4 Rd.	4 ⷀ

Anno 1738 d. 21. Augusti, for at auctionere hvis Korn var høstet sal. Jochum Degns Stervbo tilhørende, med mere ej ved forrige Auction eller Skiftesamling kunde blive solgt, indfandt sig paa Provstens, velærværdige, højlærde Hr. Christen Allerups Vegne udi Lem Præstegaard jeg undertegnede Peder Blichfeld, Sognepræst for Vordegod og Vium med tiltagne Assessorer efter højlærde Hr. Proustens Foranstaltning hæderlige og vellærde Niels Schierne, Sognedegn for Borres og Faster og udi Degnens i Bøllinge og Sedinge, hans Fraværelse, Sognedegnen for Wordegod og Wium, hæderlige Knud Christensen Bruun, ovenmeldte 21. Aug. udi Degnebo- ligen ved Vordegod Kirke for at faa auktioneret ommeldte

Korn og Løsøre, som endnu befandtes usolgt. Hvor da efter foregaaende Tælning af Kornet og Vurdering foretaget af velagte Dannemænd, navnlig Mads Gregersen i Berda og Jørgen Smed i Vordegod Bye. Auctionen, som meldt blev foranstaltet og 3de Sinde lydelig blev opbraabt om nogen Libhafere sig vilde indfinde, efterat Auctionskonditionerne efter Forordningen var bekendtgiort, at Pengene inden 6 Uger imod behørig Qwittering vorder indleveret.

	Rug	Tælning	Vurdering
No 1. Giøde Rug paa Præstens Marck	3 Tr.	17 K 1 N.	á Tr. 3 Skp, a Skp. 1 ½
„ 2. Anden Kierfv paa Grysing.	3	- 00 - 2 - á - 4	— 1 -
„ 3. Tredie Kierfv paa Mogespay.	1	- 19 - 0 - á - 3	— 1 -
„ 4. Udslebning paa Mogespay.	2	- 14 - 2 - á - 2	— 1 -
	Summa Rug 11 Tr. 11 K. 2 N.		

Biug paa Præstens Marck. 6 Tr. 6 K. 1 N. á Tr. 2½ Sk. á Sk. 10 β
 Boghveden anset for. 1 Td. 6 Sk á - 10 β

Af Retten blev 3de Sinde atter lydelig opbraabt om nogen Libhabere fandtes, som vilde Tilforhandle sig noget af det vurderede Korn, men da ingen indfandt sig, som havde Lyst at byde derpaa, siuntes Skifteforvalteren med sine tiltagne Assessorer, tienlig at opsætte Auctionen til førstkommende Mandag den 25. Aug., da det begge Menighederne forinden ved Kirken skal blive bekendtgiort. — Maren Jochumsdatter blev of Skifteretten tilholdt, at holde til Gode, hvis hun sig af hendes sal. Faders Stervboe som højstbydende har ladet sig tilslaa, siden icke Pengene derfor efter Anmodning er bleven indleveret, paa det at samme tillige med Kornet til ansatte Tid førstkommende Mandag d. 25. Augusti kunde komme til Auktion. Af Retten blev samme Sinde tilspurgt om Michel Jochumsen, Mads Justesen fra Ringkøbing, efter Advarsej eller nogen deres, eller de andres Vegne var til Stede, men blev svaret af Maren Jochumsdatter Nej. — Vurderingsmændene, Mads Gregersen i Berda og Jørgen Smed i Vordegod Bye bleve tilspurgte, om de forlangede nogen Betaling for deris Umage med at telge og vurdere Kornet, hvortil de svarede, for Hidindtil begierte de intet, hvor med Skifteretten for denne Gang blev ophævet.

Ved Auktionen, som blev holdt d. 25de August 1738, blev Kornet solgt, og d. 16. Septbr. derefter blev Skiftet sluttet.

Jochum Mikkelsen Købke havde med sin Hustru af 1ste Ægteskab, *Maren Wistisdatter*, følgende Børn:

1. *Michel Jochumsen Købke*, død i Ringkøbing 1750, hvor han var Hattemager. Tog Borgerskab d. 26. August 1737. Gift med Anne Catrine, d. 1794.

Deres Børn:

- a. *Jochum Købke*, f. 10. Marts 1741. Boede i Odense.
- b. *Niels eller Cornelius*, f. 1743. Kaptajn i Amsterdam.
- c. *Jens*, f. 27. Juli 1745, d. som lille.
2. *Elle Jochumsd. Købke*, født 1710, d. 1749. Gift 1735 med Mads Justesen Bierg, Borger og Glarmester i Ringkøbing. Deres Datter *Marie Kirstine* er det, som 1774 blev gift med *Christen Mortensen i Abildtrup*. Se Side 36.
3. *Kirstine*, f. 1712, døbt 30. Marts, d. 1714.
4. *Maren*, f. 1712, døbt 30. Marts.
5. *Wedsted Købke*, f. 1715, d. 1775. Købmand i Ribe. Har Sønnen:
 - a. *Johannes Købke*, f. 1765. Præst i Randrup. Afsked 1810. Død i Ribe 1833.
6. *Jorgen Købke*, f. 1718, døbt 15. April. Skrædder. Lærte Skrædderhaandværket hos *Christen Møller*, Ribe.
7. *Jens Købke*, f. 1721. Hattemager. Lærte hos sin Broder i Ringkøbing.

NAVNELISTE.

- A**
- Aakjær, Sv, Arkivar 32, 87
 Aal. Chr Pedersen 9
 . Per Jensen 9
 Abildtrup, Bodil Chr. 75
 . Chr. Christensen 46, 61,
 74—77
 75
 75
 87
 . Chr. 87
 . Christine Jensen 86, 87, 110
 . Elisabeth Christensen . 86
 . Jens, Barde 86, 87
 . Jens Pedersen 79, 86, 109,
 110
 . Kirstine Marie 86
 76
 . Karen 110
 . Mette Marie 86
 . Marie 75
 . Mette 76
 . Niels Chr. 75
 77, 86
 Absalon Biskop 5
 Anchersen Ancher, Biskop . . . 91
 Anders i Dal 18
 Andersen Jens 119
 . Jep, Fjølstervang 89
 . Lars 92, 94, 96, 99
 . Mads, Vorgodby 90, 92, 124
 . Michel, Abildtrup 23, 29, 35
 . Niels 92, 94, 96, 99
 134
 . Peder, Abildtrup 29
 Fjølstervang 69
 An paa Fasterkjær 37
 Arstsen Peder, Øis 6
 Astrup Karen Chr. 110
 . Morten 37
- B.**
- Barnr K. 9
 Berg Mads Justesen 22, 38, 126, 132
 . Marie Kirstine 37, 39—45, 88, 132
 . Borgmester 38
 Begtrup, Forfatter 63
 Bendiksen Nilaus 43
 Berthelsen Lars 99
- Bjerrebo Niels 79
 Blaabjerg Jens, Borgmester . . . 6
 Bloch S., Provst 120
 Brokkenhus Peder 8
 Bruun Knud, Degn 125, 126
 Blichfeld Peder, Præst 125—128, 130
 Buris Prins 5
 Buch Madam 73
 Bøndergaard Chr. Christensen . . 75
- C.**
- Christensen Anders 99
 . Chr., Herborg 17, 18
 Hr., Vorgod 18
 . I. C., fhv. Minister 104
 . Chr. Vorgodby 41, 42
 Assing 97
 . E. T., Forfatter 104
 . Hans, Høvergaard 104
 Trøstrup 104
 . Jens, Abildtrup 105, 110
 . Michel . 35, 40, 90, 91, 97, 101
 . Povl, Sønderkov 18
 . Peder Sønderkov 17
 . Søren, Sparkær 16
 . Thyge, Vorgodby 41, 42, 79
 . Wisti, St. Ahle 32
 Chrestiern i Albæk 18
 Christen Hr., Præst i Vinding . . 30
 Clemmensen H. P., N. Vium . . . 85
 Clausen J., Forfatter 80
 . N. C., Præst 45, 47, 119, 120
- D.**
- Dahlsgaard M., Forfatter 80
 Dyre Palle, Sindinggaard 89
- E.**
- Echholm Chr., Brejninggaard 98—102
 Ejegod Erik, Konge 5
 Elyze Olufsd. 17
 Enevoldsen Chr. 68
 Engelund Chr. P. 121
 Erick i Klokmose 18
 Erlandsen Jacob, Biskop 5
- F.**
- Falch M., Degn 133
 Fasti Mogens, Vennergaard . . . 18

Fjelstrup, Etatsraad	66
Fincke Hans	17
Foersom, Byfoged 114, 126—128, 130	
Frederik d. I.	14, 17
— d. II.	24—26, 88
— d. III.	15
— Kronprins	61—62

G

Galt P. E., Lensmand	14, 17, 18
Graahede Chr. T.	110
— Jep Chr.	110, 111
— Niels	110
— Niels K.	110
— Niels T	110
— P. Jepsen	116—118
— Søren C.	110
— Therkild J.	110
— Thyge P.	110
— Thyger N.	110
Grand Jens, Erkebisp.	5
Gravesen T.	70
Gravild A.	115
Grøn P., Rybjerg	18
Gyldenstjerne Lene, Estvadgaard	11
— N. E.	9
— Peder	25
— O. P., Estvadgaard	11
Gøye Ell., Fru	8
Götzsche, Biskop	81, 86

H

Hald	63
Hansen H. P., Konservator	98
— L. P., Præst	70
— Niels, Grindsted Dal	104
— Povl, —	104
Hauch J. Provst	38, 112, 116, 118
Hegedius Franz	80
Hegclund, Biskop	27
Heldgaard J. Jørgensen	115—118
— Johanne	115—118
Helstrup Anders	107
— Niels	35
Hemmingsen Niels, Prof., Præst	72
Hendriksen Niels	116
Henriksen Jens	122
Hjering Niels	90—91
Hjuler P. Chr.	122
Hoff Johan Høven	121
Holm Lavrids, Herborg	79
Hundskær P. S., Pilgaard	96
Hvas Christen, Kaas	8
Hvid A. Nielsen, Abildtrup 19, 20,	22, 23, 27, 35.
— A. Jepsen, Abildtrup 11—14,	16, 19, 21, 37
— Chr. I., Trabjerg	6, 7, 8
— Chr. C., Skave	8, 10

Hvid Chr., kgl. Rentemester	6
— C. Wistesen, Barde	22
— dictus Petrus	5
— Edel Anders	15
— Espen, Landstingshører	6
— Gysser	5
— Ib, Trabjerg	6
— Jens J., Abildtrup	28—30
— Jep Chr., Trabjerg	8—12
— Jess, Herredsfoged	6
— Joh. Christensd., Abildtrup 17	19—23, 27
— Johannes	6
— Jørgen L., Abildtrup 23, 28—31	
— Karen Nielsd., Fru 13, 19, 21	
— Karen Wistisd.	124
— Kirstine Andersd. Fru	15
— Laug N., Abildtrup	23—28
— Mads Ibsen, Magister 10, 13, 15	
— Maren J., Abildtrup	31, 88
— Maren Wistisd.	124
— Niels A., Abildtrup 11, 16—23	
— Palle	5
— Peder, Holstebro	6
— Wisti Christensen, St. Ahle 22,	32, 124
— Wisti N., Barde 19—23, 27, 87	
Hvide Odinkar, Biskop	5
— Ove A., Margaard	5
— Peder A.	5
— Skjalm, Høvdning	5
Hvolmoes A. Pedersen	115, 118
Hvolvig Peder	115
— Niels J.	115, 116, 118

I

Ibsen, Christiane Jomfru	38
— Løjtnant	38
— Povl, Herredsfoged	17, 18
Inger Christensd. Abildtrup	35
— Fru til Landting	16
— Movridsdatter	16

J

Jensd, Anne, Fiu, Sparkjær	16
— Inger	16
Jensen Bernt, Fjølstervang	99
— Chr., Dejbjerg	17, 18
— Chr., Barde	79
— Jens, Barde	79
— J. Chr., Abildtrup	110
— Lars, Hollingholt	24, 27
— Mads, Albæk	92, 94, 96
— Mourids, Movstgaard	15, 16
— Peder	16
— Anders, Asp	7
Jude Peder, Ridefoged	18
Juel, Baron, Brønjinggaard 104, 105	
— Erik, Svenstrup Hovgaard	8

Jull A., Foged	10	Madsen Chr. St. Skovbæk	40
Jørgensen C., Abildtrup	110	— J., Skrædder	22, 38
— E. Marie	87	— C., Farver	134
K			
Kaas Jens, Volstrup	8	— N., Abildtrup	35, 92, 97
Kinch J., Forfatter	11	— Povl, Videbæk	69
Kingo Th., Biskop	85	— Søren, Barde	104, 105
Kinsbergen v. J. H., Admiral 58,		Matzen Chr., Abildtrup	90
	59, 63.	Martin, Admiral	54
Kirsten Sørensd.	35	Meldgaard Anna, S. Muldbjerg	109
Kiærgaard, P., Vorgodby	134	— Peder, Ulfborg	109
Kjeldgaard Chr., Hover	109	— P. Jensen, Ulfborg	109
Klement Skipper	12, 17	— Peder, Ulfborg	109
Klemmentsen N., Blæsbjerg	12	Michelsen C., Abildtrup 32, 35, 37	
Klitgaard C., Postmester	87	—	88, 89.
Knudsen J., Herredsfoged	111	— C., Abildtrup	35, 40
Krabbe E., Bustrup	16	— C., Finderup	37
Krarup, Provst	68	— I., Fjølstervang	99
Krog Peder, Borris	37	— P. —	99
— Simon, N. Vium	70	— N. Barde	134
Købke Apelone	124	Mikkelsen J. C	75
— Bergithe	124	— Chr. 92, 94, 96, 105, 107	107
— Elle	22, 38, 124	Milthers V., Geolog	36, 107
— Elle J.	132	Mortensen A., Præst	31
— Jens, Hattemager	38	— C., Abildtrup 22, 36—45,	
— Jochum, Odense	132	—	62, 88, 105, 107, 132
— J. M., Sognedegn 22, 39		— C., Egeris	81
	124—136	— J., Videbæk	98
— Johannes, Præst	138	— K. Maria, Abildtrup 42, 45,	
— Jørgen, Skrædder	138	—	61, 62, 67, 73, 74
— Jørgen	138	Mouritsdatter Maren, Abildtrup	37
— Kirstine	138	Munck Fru Magdalene	25
— Maren	138	— Ludvig	25
— Marie	37—45	Munk Fru Anna, Movstgaard	16
— M. Joch. Degn	39, 124	— Jep, Kovstrup	15
— M. J.	126	— Fru Karen, Staby	13
— M. J.	129, 132	— Mogens, Volstrup	14
— Niels	132	Møller, Kammerraad, Højris	73
— Wisti Joch.	126	— Palle, Fuldmægtig 91—93,	
— Wisti, Købmand	138	—	99, 102
L			
Lassen Niels Ørnhoved	11	— Thøger, Egeris	108
— N., Herbore	134	Mørch A., Urup	87
— Niss, Oldager	17	— Anna M., Muldbjerg	109
Laurissen Chr., Præst	7	— Apelone, Abildtrup	35
Licktensten, Fyrst	80	— — Fjølstervang	96
Lillelund P., Sindinggaard	40	— Chr. Abildtrup	35, 87—97
Lindenov Hans, Ørslev	19	— C. P. —	40, 89 103—109
Ludvig Kong	58	— Chr. —	103
Lugi Willum	17	— Chr. —	103
Lund L. M., Præst	121	— Chr. —	103
Luther Morten	85	— C. P., Fly Storgaard	87
M			
Mads i Hammelsvang	18	— Else Nedenskov	87
— i Skindbjerg	18	— J. Abildtrup	109, 110
		— Jørgen, Præst	87
		— Karen, Abildtrup	96
		— Kirsten, Abildtrup	35
		— —	97
		— —	109
		— Knud, Abildtrup	31, 35, 87

Mørch Knud, Urup	87
— M. J., Abildtrup	31—34
— Maren —	35
— Peder —	109
— P. C. —	96—103
— P. Chr., Fly Baggesgaard .	87
— Thomas, Abildtrup	102

N

Nelson H., Admiral	54, 55, 63
Niels Bisp, Viborg	8
Nielsen H., Træstrup	105
— Jens, Barde	70
— Jochum, Barde	70
— Jørgen	16
— Mads, Lyne	21
— Marie, Abildtrup	86
— Mikkel —	64, 69
— Mourids	15
— N., Herborg	134
— O., Dr. phil.	14
— Peder, Hørby	5
— — Tim.	8
— — Abildtrup	97
— — Fjølstervang	69
— Per, Fjald	17
Nybo L., Ørnoved	81, 103
— Villum, Herborg	107
Nyegaard Anders.	123
— Ane M.	123
— Ane M.	118
— A. C.	117
— Bodil	123
— Bodil, Baggesgaard	45
— Bodil Marie	123
— Christen	123
— Chr. C.	116, 118
— C. Jepsen, Borris 111—116	
— Chr. N., Abildtrup 43—76,	123
— Ide M., Borris	117
— Jens	123
— —	122
— Jeppe	119
— —	119
— —	123
— J. Chr.	123
— Johanne	115, 117, 118
— Jøs Chr.	115—118
— Kirsten M., Abildtrup 45,	67, 73, 74
— Lars	123
— P. N., Litterat	111
— Ludvig M.	125
— Maren Chr.	45, 122
— —	122
— —	122
— Marie	118
— Marie Mathilde	123

Nyegaard Martha.	123
— Niels	123
— Niels	123
— Niels C., Brande 43, 45,	62, 119—124
— Søren	123

O

Olufsen Albert.	21
— Anne	24, 27
— Chr.	21
— Jens, Hollingholt 24, 26, 27	
— Jens, Abildtrup	31, 35, 88
— Lars, Hollingholt	24, 26
— Las	17
— Maren	21
— Peder, Fjølstervang	133
— Simon, Sunholm	21
— Stefan	21
Oluf i Søndergaard.	18

P

Pedersen C., Fjølstervang	96
— Chr.	116, 118
— C., Fjølstervang	99
— Ib., Videbæk	98—102
— Jørgen, Abildtrup	31, 35
— Mich., Storgaard	103
— Niels, Assing	96
— N., Abildtrup 40, 64, 103,	105
— Oluf, Spøttrup	8
— P., Fjølstervang	89
— S., Abildtrup 35, 90—94,	97—102
Persen Jens, Movstgaard	15
Pettersen S., Fuldmægtig	99—102
Pichegru Ch., General	60, 63
Poulsen Niels, Nøjbjerg	86
— Peder, Fjølstervang.	69
Præstegaard Morten	36, 37

Q

Qualen Josva von	24, 25
Qwie Jes, Lensmand	6, 8, 14
— Povl, Kvisgaard	6, 8
— Niels, Adelsmand	6
— Margret, Abildtrup 9, 11, 14, 16	

R

Rahbæk Chr, Fruergaard	39, 82
— Jacob, København	111
— Jens Fruergaard	61
— J. Chr., Kodbøl 126, 128—131	
— Jep.	111
— K. L., Forfatter	111
— Mads	64

Rahbæk Mads Chr., Borris . . .	111
— S. J., Fruergaard . . .	76, 82
Rantzau Frands, Major . . .	92, 100
Rasch, Forvalter . . .	115
Rindschatt, Sigfr. von . . .	24—26
Rindum L., Købmand . . .	134
Rosenkrantz N. E., Landting . . .	9
— Erik O., Bjørnholm . . .	10
— A. L. . . .	11
Rosenvinge-Kolderup . . .	21
Rosenørn, Greve . . .	67
Rygaard S., Hesselmed 90, 91, 124, 125	
— C., — . . .	92

S

Sahlholt Ane . . .	75, 81, 84—86
— Niels, Sahlholt . . .	61, 81
Sale Nis, Nittrup . . .	8
Sandberg A., Hesselund . . .	13
Schach, Greve . . .	91
Schedsted Axel, Tirngaard . . .	88
Schiern N., Degn . . .	126
Scriffuer Niels, Viborg . . .	9
Simonsen Oluf . . .	21
Sivebæk L. N., Herning . . .	86
— P. . . .	85
Skcel Albert, Hegnet . . .	8, 16
Skouboe, Degn . . .	64
Skov N. C., Abildtrup . . .	40, 42
Skram J., Fruergaard . . .	19
Skreder Peder, Skern . . .	18
Skriver Gunde, Viborg . . .	19
Skæggeson Hjelte . . .	5
Siumstrup Morten . . .	17, 18
Snare Esbern . . .	5
Spnd Symen . . .	7
Staby M., Guddumkloster . . .	125
Staustrup P. . . .	28
Stefanson E. M. . . .	39
— Provst . . .	38, 68
— Hr., Landmaaler . . .	44
Steenberg H., Præst . . .	104
Stig Marsk . . .	5
Sunesen Anders, Erkebisp . . .	5
Svanholm, Herredsfoged . . .	99
Svitzer C., Jullingholm . . .	119
Sønderskov K. Olufs . . .	36
Sønderby H J. . . .	124
Sønderup Th., N. Vium . . .	97
— J. J., — . . .	108
Sørensen Niels . . .	44
— Willum, S. Ahle . . .	21

Sørup A., Thorsted	124
------------------------------	-----

T

Tegltoft, Købmand	80
Teilmann, Amtmand	116
Thomas paa Fastergaard	36
Thommesen C., St. Ahle	16
Thomsen C., Ahle	79
— P., Movstgaard	15
— Thøger	116
Thyregod C. A., Forfatter 61, 62	
Tornstensen Jeh, Præst	7
Trygvesen Olaf, Konge	5
Trøstrup, Mads	79
— Museumsforst	81, 82
Tun Ejler, Galtrup	8
Turesdatter Margrete	15
Tygesen Svenning, Trandum	8

U

Ugelberg Gertrud	36
Understrup K.	81

V

Valdemar d. Store	5
Vestergaard Gertrud	69
— Lars	66
Vilhelm V., Prins af Oran.	58, 63
Vindbæk Jørgen, Fjølstervang	124
Vind Chr., Præst	18
Vorgod C. C., Præst	111
Westergaard, Lærer	70
Widebæk A.	98
— A	105
— Anna	103
— Dorthea	105
— Ellen	103, 104
— Else	103
— Ida	103
— Jens	103
— Johanne	105
— M. Andersen	32
— —	103, 105
— Povel	134
— Thomas	103
Wilstrup, Provst	68
Wium, Købmand	78
Worm O., Dr.	88

Ø

Østergaard Peder, Barde	41
— Jens —	79

Rettelser og Tilføjelser:

- Side 2, 9. L. fr. o. men; — skal være: ; men.
- 2, Fodnoten: II B. læs: IV.
 - 8, 15. L. fr. o., læs: Jep Christensen;
 - 9, Fodn.: 274, læs: 374.
 - 11, 16. L. fr. o., læs: 2 β Leding.
De under Punkt III nævnte Breve har Hr. Førstelærer Storgaard-Pedersen, Hee, venligst gjort mig opmærksom paa. Om Anders Jepsen Hvid se: Ældste D. Ark. Reg. 4 B. 411.
 - 13, Fodn. 2: IV, læs III.
 - 15, Billederne af Jes Qwies Alterkalk og Disk er godhedsfuldt skaffet til Veje af Hr. Dr. phil. P. Nørlund, Nationalmuseet.
 - 16, 12. L. fr. o., læs: Monetsgaard.
 - 17, 17. L. fr. o., Raldmænd, læs: Raedmænd.
 - 23, Hr. Dr. phil. Brøndal, Stednavneudvalget, har godhedsfuldt oplyst, at Lauge Nielsen boede i Abildtrup 1610.
 - 27, Rindschatt søgte at hindre Bønderne i at faa deres Avl med, da de drog bort fra Hollingholt, hvad dog, talket være Kongen, mislykkedes.
 - 38, Fodn. 1, læs: Just M.
 - 46, Fodn. til Oplysning om C. N. Nyegaard er taget fra Forf. M. Dahlsgaards Art. om samme i „Vor Fortid“.
 - 64, 1. L. fr. o.: stor, læs: stort.
 - 81, L. 5 fr. o.: „sin Død“ udelades.
 - 86, Christensen døde d. 19. Marts, skal være 20. Marts.
 - 87, 2. L. fr. o.: læs: Ejer af. —
 - 104, 23. L. fr. o.: Gravstenen var ikke af Marmor, men af Sandsten og var smuk og anseelig, ca. 1½ Meter lang og 1 Meter bred. Paa Hjørnerne var udhugget Engle- og Dødningehoveder. Julius Tegltøft, der nu er en ældre Mand, fortæller, at hans Moder, da hun gik i Skole, ofte sammen med andre Skolebørn har gledet med sine Træsko paa Stenen, der saaledes efterhaanden var bleven helt glat og slidt. Paa dette Tidsp. var den den eneste Gravsten paa Kirkegaarden, ved hvis Regulering den desværre blev ødelagt.
 - 107, Fodn. 2, læs: Ribe Stiftamts Skattekommissionspr.
- En uundværlig Hjælp ved Bogens Udarbejdelse har Hr. Arkivar Sv. Aakjærs Afhandling om Fly Gaarde i „Skivebogen“ været.